

Теплі історії в конвертах

Переднє слово

Листи, поштівки, записки, повідомлення — скільки було їх написано, відправлено, отримано, прочитано, загублено, знайдено? Століття обмінів посланнями, зізнаннями, привітаннями — скільки історій, доль, життів умістилося в шелесті пергаментів і конвертів, у «живих» та електронних поштових скриньках, у каліграфічно виведених літерах і лаконічних друкованих шрифтах?

Кожен із нас, так чи інак, долучився до цього незліченного сонму маленьких і великих історій: щодня відправляючи повідомлення, щороку підписуючи листівки, зберігаючи стоси зворушливих послань у взуттєвій коробці... Чи не в кожній країні є магічний закон про «таємницю листування». Заради листування без меж людство навіть створило кілька нових мов: есперанто, інтерлінгва, ідо. А знаєте, смак чого, окрім цукру й солі, відомий мільярдам людей? Смак клею на конвертах.

У цій книзі зібрано історії листування і про листування. Серед них ви знайдете ніжні чи розпачливі зізнання в почуттях, таємниці, що зринули з минулого, подорожні нотатки, найважливіші звістки, настанови, розповіді, мрії. Але ця книга є не просто збіркою оповідань про листування — це спроба поглянути на різні часточки нашого життя, що знайшли собі прихисток у поштових конвертах: кохання, родина, дружба, краса світу, жахіття війни... І неважливо, чи цей конверт віддруковано на паперовій фабриці та прикрашено екзотичним штемпелем, чи це просто крихітний символ на екрані мобільного, залишається тільки відкрити його й дізнатися історію...

Олександра Орлова

Слава Світова. Диво на замовлення

У переддень Святого Валентина Ліна сиділа вдома за столом, похнюпивши голову, і обводила ручкою мокрі плями від сліз, що рясно скапували з її щік просто на сторінки потаємного щоденника. На білому аркуші паперу з'являлися чудернацькі фігурки, схожі чи то на космічні квіти, чи то на дивакуваті сніжинки. Ліна не любила День Святого Валентина. Просто не любила й усе. Крапка. Можливо, якби вона отримувала десятки маленьких конвертиків із романтичними меседжами, як більшість її одногрупниць, то змінила б свою думку. Імовірно, якби Ліна за останні кілька років хоч раз провела це свято не на самоті, а в компанії симпатичного кавалера, вона точно не була би такою критичною. Але з року в рік ситуація повторювалася: Ліна страждала від самотності, найромантичніші листи з університетської *Love Post Office* діставалися кому завгодно, тільки не їй, а кавалери, здавалося, узагалі не знали про існування дівчини.

Хвиля нових страждань-переживань підкотила до горла, і, голосно сьорбнувши носом, Ліна знову розплакалася. Раптом стала швидко щось записувати, немов під диктовку. Слова, фрази, речення лилися з неї — щоденник приймав усе. Залишивши свою сповідь сторінкам, Ліна сховала зошит до шухлядки. Натомість сіла читати конспект із літературознавства. Романтика романтикою, а навчання ніхто не відміняв. Навіть у День Святого Валентина. Поки вона мовчки читала, занурившись у стилістичні фігури, десь нагорі, посеред Чумацького шляху та зірок, лунало знаками окликів її бажання, записане в емоційному пориві: «Я хочу дива! Я так хочу дива!»

Будильник брутально увірвався до її сновидінь. Ліна розплющила одне око і спробувала роздивитися в напівтемряві кімнати календар. Точніше, сьогоднішню дату. Учора вона так щиро бажала дива, що нині вранці прийшла впевненість: воно таки трапилося! — і Ліна прокинулася 15 лютого, чарівним чином залишивши День Святого Валентина позаду. Але ж ні. Так не буває. Число -14-те. Валентинів день у всій красі! Не хотілося вибиратися з під теплої ковдри, та сьогодні нова дисципліна — естетика, треба йти. Та й літературознавство вона вчора не дарма вчила.

Ліна швидко вскочила у свої улюблені потерті джинси, зверху одягла теплий флісовий худі, а волосся зв'язала у товстий вузол. Нема до кого виряджатися. Швидко випила кави і, загорнувшись у теплу куртку жовтогарячого кольору та закинувши за спину наплічник, вискочила з дому. За кілька хвилин її чобітки уже залишали на снігу перші сліди. «Може, у когось сьогодні й романтичний настрій, а я йду вчитися», — утішала себе науковими думками Ліна, ховаючи голу шию. З дому вилітала поспіхом і забула ша-лик, тепер доведеться мерзнути.

На автобусній зупинці не булолюдно. Чи всі ще спали, а чи готували романтичні сніданки разом із кавою в постіль своїм коханим? Минуло десять хвилин, а потім ще п'ятнадцять — ні автобуса, ні маршрутки чомусь не було. «Прекрасно! — іронізувала Ліна, переминаючись із ноги на ногу від холоду. — У всіх романтичний сніданок, одна я тут стою, мерзну, доїхати на пари не можу, ще й шалик удома залишила!»

Несподівано просто біля неї загальмував величезний позашляховик чорного кольору.

Ліна сторожко глянула на автомонстра, на затемнене скло, а в думках уже пропливали обличчя-фотороботи зі служби кримінальних новин.

Двері з боку пасажира відчинилися, і Ліна, на свій подив, побачила за кермом доброзичливого сивенького дідуся з вусами. Такі ще вигулюють своїх такс у парку, чи грають із друзями в шахи, або по телевізору розповідають казки «На добраніч, діти!», або читають лекції в університеті. Та вже точно не роз'їжджають містом за кермом величезного позашляховика, який коштує стільки, що їхніх п'ятсот пенсій забракне, аби такий купити.

— Панянку, бачу, ви добряче змерзли. Сідайте, я вас трішки підвезу! — бадьоро запросив дівчину старенький.

— А звідки ви знаєте, куди я їду і що нам із вами по дорозі? — обережно уточнила Ліна.

Дідусь усміхнувся й відповів запитанням на запитання:

— Студентка іноземної філології?

— А звідки ви?.. — почала було знову дівчина.

— Звідки знаю? Та за стільки років став спостережливим і навчився робити блискучі висновки. То як, сідаєте? Бо в університет

запізнаємося!

Ліна кілька секунд вагалася, переборюючи в собі якісь перестороги, забобони і страхи.

— А ви точно не маніяк? — перепитала контрольним уточнювальним.

— Ні, заради Бога!

Ця дідусева репліка прозвучала дуже переконливо, тому Ліна зробила крок уперед і вже за мить мостилася на передне сидіння. Там лежав великий чорний портфель, тому дівчині довелося трішки його посунути, зрештою, роззирнувшись навколо та не знайшовши місця, де його покласти, Ліна вирішила залишити його в себе на колінах, примостивши наплічник біля ніг.

Автівка газонула що є сили. Рвонула з місця у стилі найпопулярніших американських екшенів, викидаючи з-під коліс бризки мокрого снігу. Здивовано округливши очі, дівчина повернула голову до старенького. Той винувато втягнув голову в плечі й покосився на неї:

— Перепрошую... Ці сучасні монстри з їхніми круїз-контроля-ми та коробками-автомат. Я в онука машину взяв, бо поспішав. Я, узагалі-то, на велосипеді люблю їздити. Але ж не взимку! — хихикнув сивочолий і підморгнув Ліні. — Так і до переломів шиї можна доїздитися! А моя красуня третій місяць у гаражі стоїть, ніяк не можу зрозуміти: карбюратор чи олива тече. Онук каже, що займеться тюнінгом, і тоді вона літатиме, як справжня чайка!

Ліна зачудовано дивилася на свого дивного співрозмовника.

— Хто ви? — поцікавилася.

— Я? Валентин! — бадьоро оголосив дідусь.

— Ви жартуєте? — ошелешено розвернулася до старенького Ліна.

— Чому? Я — Валентин, — гордо озвучив той і додав: — Никифорович.

Ліна кліпнула раз. Ще раз.

— Ви ще прізвища мого не чули! Чекайте, чекайте! — розсміявся дідок.

— Я вже навіть боюся питати, — не відводячи очей від чудернацького дідуся, промовила дівчина.

— Святий.

— Прошу?

Ліні здалося, що вона не те почула.

— Моє прізвище — Святий! Ха-ха-ха! — розсміявся Валентин Никифорович добродушно. — Я ж казав, що ви здивуєтеся.

— Валентин Святий?.. Святий Валентин?! — здивуванню Ліни не було меж.

— І так і так буде правильно! Ще й свято таке сьогодні! Ану ж, загадуйте ваше бажання!

— Ви жартуєте? — ще раз, немов заведена повторила Ліна. — Та я ненавиджу це свято!

— Це ж чому? Що воно вам такого поганого зробило? — поцікавився пан Валентин.

— Нічого. У тому-то й справа, що нічого. Ні хорошого, ні поганого не зробило. Ні-чо-го! — буркнула Ліна та відвернулася до вікна.

Валентин Никифорович крадькома глипнув на дівчину й усміхнувся самими лишень кутиками вуст.

— Дозвольте запитаю?

— Питайте вже, — стонула плечима Ліна.

— Ви вірите в кохання?

Просто дивина якась сьогодні! Ліна сидить у величезному чорному позашляховику поруч із сивочолим старцем, якого звати Святий Валентин, і він запитує в неї про кохання. Якийсь сюр, чесне слово!

— А ви самі вірите? — із викликом запитала у відповідь.

— Вірю! — твердо, не вагаючись, промовив той. — Що, думаєте, такий старий, а ще в казки вірить? — усміхнувся Валентин Никифорович дівчині. — У вас на колінах лежить мій портфель, прошу, відкрийте його, там у боковій кишеньці є лист, — попросив старенький.

Ліна невпевнено глянула спочатку на блискучий чорний портфель, а потім на Валентина Никифоровича.

— Відкривайте, відкривайте, сміливіше! Я вас прошу, у боковій кишеньці, там.

Дівчина відклала свої рукавички на панель авто і, обережно клацнувши застібкою, відкрила портфель. Велика кількість паперів, зошитів, кілька книг... Ось і кишенька. Ліна повільно дістала звідти невеличкий світлий конверт — по тому, якими затертими були його кутики, було видно, що конверт брали до рук часто. І перечитували.

— Ось, прошу, — Ліна простягла лист Валентинові Никифоровичу.

— О, дякую, я хочу, аби ви прочитали його.

— Але ж то особисте, ваше, — питально звела брови дівчина.

— Так, утім, я наполягаю. Я хочу, аби ви прочитали. То останній лист від моєї дружини. Вона так любила писати мені листи! А я. Я так любив її! І так несподівано втратив.

Автівка-позашляховик зупинилася на червоне світло. Сивий Валентин Никифорович міцно тримав кермо, а погляд його блукав десь далеко, у минулому. Ліна уважно дивилася на співрозмовника й боялася сполохати його сповідь. Але чоловік мовчав. Тож дівчина обережно відкрила конверт і дістала звідти лист. Відчуття були дивними: їй одночасно було і цікаво, і трішки лячно. Не щодня хтось дозволяє тобі підглядіти, немов крізь шпарину, своє особисте життя. А листи для Ліни завжди були потаємним, глибоко особистим світом, замкненим на великий замок від сторонніх очей. І ось тепер цей дивний дідусь просто так дозволяє їй прочитати. Дозволяє їй зазирнути до його світу. Дівчина схвильовано розгорнула білий аркуш, складений удвоє, і, уважно вдивляючись у красивий жіночий почерк, почала читати:

«Моєму дорогому Лицарю Світла.

Валентине, любий!

Я поклала тобі в бокову кишеньку кілька шоколадних цукерок «Кара-Кум» і цього маленького листа. Нехай твій сьогоднішній день буде легким, продуктивним і з присмаком шоколаду. Мабуть, я таки неправильна дружина, адже я мала б натомість покласти тобі м'ятні льодяники від кашлю — ти сопів цілу ніч, як паротяг, а зранку страшенно бухикав на балконі, — треба тобі кидати оті тютюнові витребеньки! Можливо, ти читатимеш цього листа на перерві, а можливо, перед засіданням кафедри. Я так давно не писала тобі — ти ж знаєш, романтичні листи — моя слабкість! Діти казали, що приїдуть у гості в суботу. Я надумала зготувати індичку з пряними овочами і твій улюблений лимонний пиріг. Завжди тішуся, коли дістаю свою білу скатертину, сервірую стіл не лише на двох нас, а на усіх-усіх. У домі веселий гомін, і ми з тобою тоді такі щасливі! А пам'ятаєш, як ти вперше прийшов до нас додому на вечерю знайомитися з батьками? Де то подівся твій гонор самовпевненого красунчика? Від одного погляду мами в тебе тоді тремтіли коліна! На тобі був зворушливий твідовий піджак і краватка, а я довго вибирала сукенку, дуже хотіла сподобатися тобі того вечора.

Любий мій, ми так і не поїхали в пустелю Кара-Кум, але ми можемо дозволити собі келих червоного вина та кілограм шоколадних цукерок натомість. А ще — у нас чудові діти, і внуки, якими можна тільки пишатися. Мені сьогодні снився тривожний сон, проте я прокинулася поруч із тобою, тож мені відразу стало спокійно. Стільки років, стільки ран-ків разом! Я ностальгую, я надто романтична сьогодні! Будь ласка, купи яблук, як ітимеш додому, завтра зранку спечу духмяну шарлотку нам до чаю. Ця осінь мусить пахнути яблуками, дощами і щастям!

Після обіду здибаюся з Ніною, вона має для мене якісь новини, ми можемо засидітися за келихом хересу й балачками, та я планую встигнути додому вчасно, аби почастувати тебе смачною й гарячою вечерею. Цілую тебе, мій дорогий Валентине!

До зустрічі!

Твоя щаслива й окрилена Я»

Ліна тримала листа обома руками просто перед собою і, коли закінчила читати його, збагнула, що з усіх сил намагається не заплакати. Горло стисло, немов сталевими лещатами, а перед очима почав розпливатися навколишній світ. Валентин Никифорович уважно дивився на дорогу й мовчав. А за якусь мить промовив:

— Вона так і не прийшла додому того вечора. Я приніс яблука, як вона просила. Але вона того вечора так і не повернулася. «Швидка» забрала її просто з вулиці... Мені... я дуже довго не міг прийняти... прийняти той факт, що її більше зі мною немає. Не буде! Цей лист особливий для мене. Щоразу, як перечитую його, мені здається, що це Марія розмовляє зі мною. Немов чую її голос, бадьорий, грайливий! Мені страшенно її бракує.

— Я. — почала було Ліна, але затнулася, — мені дуже шкода.

— Я запитав у вас, чи вірите ви в кохання. Ви мусите в нього вірити! Ви така молода! Ви просто мусите знати, що очікування може бути довгим, але вартим того! Бо коли у ваше життя прийде справжнє кохання, у вас не буде ні сумнівів, ні страхів. Коли прийде ваш час, любов переслідуватиме вас, аж доки поглине повністю! Аж доки ви розчинитеся в цьому почутті. Тільки так можна кохати по-справжньому.

Ліна ковтнула сентиментальні сльози й усміхнулася Валентині Никифоровичу:

— Дякую вам!

— Та пусте, — усміхнувся той у відповідь, заїжджаючи на парковку перед університетом, — ось ми і приїхали!

— Дуже дякую вам за те, що підвезли, і за... — Ліна сором'язливо опустила очі, — і за ваші слова. Гадаю, мені треба було почути їх саме у День Валентина! Бажаю вам гарного дня! І бережіть листа!

Дівчина простягнула маленький конверт сивочолому Валентину Святому. Той обережно взяв його з її рук і почав ховати в нагрудну кишеню куртки. Почулося тихе хрустке шарудіння. Валентин Никифорович здивовано повів бровою й дістав із кишені фантик від шоколадної цукерки «Кара-Кум».

— Бачите? — радісно скрикнув він до Ліни. — Це фантик від цукерки, що їх вона завжди клала мені в усі можливі кишені! Наш улюблений «Кара-Кум»!

Ліна захоплено дивилася на старого, але такого щасливого чоловіка, і думала, якщо й існує на світі Святий Валентин, то він має бути саме таким! Вона ще раз попрощалася з дідусем і помчала в університет. Настрій у неї був пречудовий!

Заняття того святково-романтичного дня минули швидко. Дівчата ходили красиво вдягнені та мрійливі, а хлопці чомусь усі без винятку були загадковими. Ліна отримала кілька позитивно-романтичних дружніх меседжів від подруг із побажаннями зустріти справжнє кохання, і на диво цього разу вони її не дратували і не викликали почуття жалю до себе. Сьогодні вона просто була вдячною. Цьогорічний День Валентина став особливим у її житті. Дівчина з упевненістю тепер знала, що кохання є! Воно завжди десь поруч! Треба лише дочекатися його!

Уже майже вечоріло, коли Ліна вийшла з університету. Повітря було щільне, морозяне і свіже. Дівчина згадала про шалик, який забула вдома, і взялася шукати в кишенях своєї сонячної куртки рукавички, аби зігріти руки від лютого холоду. Але їх не було!

— Що ж таке, я ж брала їх уранці з дому! — бідкалася дівчина, обдивляючись усі закапелки кишень і наплічника. Але рукавиці немов розчинилися!

Раптом вона згадала, що поклала їх на панель у чорному поза-шляховику Валентина Никифоровича, коли читала листа. Ет! Як вона могла їх там забути? Наступною прилетіла думка про те, що автівка

могла б ще стояти там, на стоянці. Вона кулею помчала туди, наче не звичайні рукавиці забула, а кусні золота. І на правду, наближаючись до того місця, де вранці висадив її пан Валентин Святий, вона побачила, що величезний чорний монстр якраз повільно від'їжджає! Що є сили вона рвонула вперед, наступом на автомобіль:

— Зачекайте!!! Зачека-а-а-а-йте! Валентине Никифоровичу, я забула у вас у машині свої рукавички!

Ліна встигла добігти до автівки та постукати у вікно пасажира. Машина загальмувала й зупинилася. Дівчина рвонула на себе двері й завмерла. За кермом у салоні авто сидів абсолютно незнайомий симпатичний молодий чоловік і здивовано-питально на неї дивився.

— А де... дідусь? — тільки й спромоглася промовити Ліна.

— Дідусь? — повторив за нею хлопець.

— Валентин Святий! Тобто Святий Валентин! Тобто Валентин Никифорович! — заплуталася вона в іменах і прізвищах.

— Дідусь уже поїхав додому. Сказав, що хоче прогулятися й купити собі шоколадних цукерок.

— «Кара-Кум»? — радісно розквітла Ліна.

— «Кара-Кум»! — бадьоро підтвердив незнайомиць і ошелешено запитав: — А ви звідки?..

— Звідки знаю? — грайливо промовила на свій подив Ліна. — Я навчилася робити блискуче правильні висновки. До того ж сьогодні День Святого Валентина, і в повітрі кружляє не лише сніг, а й магія! — Ліна зіщулилася від холоду й похукала на свої задубілі руки.

— Ви змерзли? Будь ласка, сідайте, я підвезу вас додому. Мене звати Валентин.

— Ви жартуєте? — розсміялася Ліна від несподіванки.

— Жодних жартів! Самі казали щойно — сьогодні особливий день. Прошу, сідайте, на вулиці зимно.

Ліна рішуче вмостилася збоку. На панелі просто перед нею лежали її рукавички, забуті вранці. І фантик від цукерки «Кара-Кум».

— Ну що, поїхали? — підморгнув їй Валентин.

— Поїхали! — дзвінко промовила Ліна.

Олександра Орлова. Відкрити в разі сімейної сварки

Ось, мамо, цей день настав! Ні-ні, я не дзвонитиму тобі, щоби жалітися, — я для того надто горда. До того ж як про це розповісти, коли сварка почалася з нікчемної дрібниці, а потім виросла в такий вихор взаємних образ та докорів, що соромно й згадати. Але, так, ти попереджала, що рано чи пізно ми посваримося, і так воно й сталося. Чекай-но, ти ж навіть мені лист для такої нагоди написала, а я його слухняно зберегла! А ось і він — короткий нотаток від тебе і простий конверт із написом: «Відкрити в разі сімейної сварки!»

«Доню, цей лист я пишу тобі, корячись традиції, яка виникла щонайменше кілька поколінь тому в жіночій лінії нашої родини. Подібного я отримала від твоєї бабусі, щойно ми одружилися з татом, а вона — від своєї матері, та ще й запевняла, що той досвід був далеко не першим. Може, те листування так би й припинилося десь посеред зарозумілої молодості однієї з нас, бо хто ж любить отримувати поради, яких не просить? Але так уже сталося, що воно працює, принаймні, три покоління працювало, то чого б не спробувати знову?»

Сподіваюся, відкривати цей конверт тобі доведеться зовсім рідко, а раптом, наче в казці, і ніколи. Проте якщо виникне потреба, то спробуй довіритися тій побутовій жіночій мудрості та зробити все точнісінько так, як написано.

Відкрити в разі сімейної сварки!

Найперше, глибоко вдихни, заплющ очі та полічи до десяти. Навіть якщо ти вже заспокоїлася, дихальна вправа не завадить.

Тепер випий склянку води. Твоя бабуся пропонувала келишок коньяку, але ж ти в мене дитина непитуща, тож хай буде вода.

Зайди, будь ласка, до вашої з чоловіком кімнати та відчини шафу. От бачиш, ваші речі висять та лежать поруч? А тепер уяви, що речі твого чоловіка зникли — усі до єдиної шкарпетки, що давно вже

втратила надію знову зустріти свою пару. Запам'ятай своє враження.

Тепер роззирнися навколо. Бачиш його фото, книги, крісло, комп'ютер, улюблену подушку? Уяви, що все це зникло, і закарбуй у пам'яті.

Рушай у ванну кімнату. Так само «втирайте» уявою його зубну щітку, бритву, засіб для гоління та рушник. Можеш навіть заразом позбавитися отого шматочка мила, яким йому вдається обмилювати не лише руки, а й увесь умивальник. Запам'ятала, як воно?

Крок за кроком ти маєш пройти кожен куточок вашої оселі та «стерти» всі сліди його присутності у твоєму житті.

Ти в мене дівчинка творча, я знаю, у тебе вийде!

А тепер пропусти через серце те, що залишилося, і цієї ж миті виріши, чи робить тебе це щасливою. Якщо він і всі його речі, усе те, що нагадує про нього чи натякає на його присутність зникне, ти будеш задоволена? Якщо його запах вивітриться з оселі, а твоя рука забуде тепло його руки, а це неодмінно станеться, ти зможеш жити далі?

Якщо твоя відповідь «Так» і ти впевнена, що будеш щасливіша без нього, несила пробачити йому чи не вважаєш за потрібне просити пробачення, тоді усміхнися сама собі та їдь прямисінько до мене: я приготую тобі найсмачнішу каву у світі й укотре повторю, що ти — найкраща дівчинка.

Але якщо ти вагаєшся, а груди стискає самота лишень від думки, що поруч не буде коханого, а всі оті ваші суперечки — просто пиха, примхи чи непорозуміння, тоді, доню, прямуй на свою кухню, готуй найсмачнішу (після моєї, звичайно) каву у світі й неси її своєму чоловікові. Обійми його, пробач усе й сама перепроси.

І нехай лишень спробує не сказати тобі, що ти -найкраща дівчинка, матиме справу зі мною!»

Ох, мамо, яка ж ти в мене мудра! Здається, тепер я люблю його навіть більше, ніж до сварки. Ми так добре, так довго поговорили. І тепер ніколи-ніколи не сваритимемося! Але цей твій лист я все-таки залишу. На пам'ять. Чи про всяк випадок. Та й щось мені таке... усередині мене підказує, що свого часу й мені доведеться такий писати.

Оksamитка Блажевська. Бабусин ЛИСТ

Еля дуже любила старе бабусине горище. І щойно забігла в бабусину хату, навіть не обтріпалася від налиплого вуличного бруду, -гайнула по драбині на горище.

То був храм її дитинства. Такого близького тут і водночас уже такого далекого. Чи не кожна річ на горищі нагадувала про те, яким щасливим і безхмарним було її дитинство в селі. Скрипуча підлога, що її не міняли вже багато років. Запах сушених трав, які висіли на різних мотузочках по всьому горищу. Ось старе ліжко на пружинах. На них Еля любила стрибати й підлітати чи не до самого неба. Стареньке ліжко вже так скрипіло, що його давно винесли на горище, аби нікому не заважало. Еля присіла на краєчок, почула скрегіт металу. Звук відгукнувся в її серці, на очі накопилися сльози.

Як вона могла поїхати з цього раю? Лишити бабусю. Покинути свого рідного, найдорожчого у світі дядька Марка, який майже виростив її. Поїхати на край світу від його широченних обіймів, у яких завжди було для неї стільки прийняття й тепла? Заради чого? Успішної кар'єри в Німеччині, яка не гріла серця, а виснажувала сили. Заради чоловіка, якого знайшла для неї мама. Бо давнього роду, блакитної крові. Крові холодної, байдужої. Мала стільки надії, та поволі втратила її. Загорнула під високий льодяний насип того щоденного, позбавленого тепла спілкування, яке завдало стільки нестерпного болю...

На бильці ліжка висів старий рушник сірого кольору. Блакитні очі Елі зблиснули, а сама вона взяла його до рук і розгорнула. На сріблястому полотні майоріли літери, що їх вона в дитинстві вишила червоними нитками: «ЕЛЯ». І навчила її так гарно вишивати бабуся. В очах знову забриніли сльози. Тепер бабусі немає на цьому світі, тож світ буде зовсім не той, що раніше...

Еля помітила сонячного зайчика, що заблукав на горищі. О, це ж той самий сонячний зайчик, на якого вона полювала, з яким любила гратися в хованки у дитинстві. Його звали Соняшник. Еля підвелася.

Сонячний зайчик до того часу встиг заховатися в якусь шпаринку, щоби вона мала можливість його знайти.

— Ну де ти, малий? Скільки можна ховатися? Я тебе все одно знайду! — говорила сама до себе Еля. Вона ніби знову стала тією бешкетною дівчинкою з чорними кісками, яка вміла радіти кожній гарній миті. Подорослішала та й забула, як це робити...

— Ти від мене не сховаєшся! — Еля ступала по горищу, а під її ногами скрипіла підлога. Від цих звуків прокинулися миші й зашурхотіли по кутках.

Еля помітила відблиски сонячного зайчика на бильці ліжка, потім — на шафі, а згодом він опинився на старому люстрі. Воно було таке брудне, що Еля впізнавала лише свої обриси. Хоча де-не-де визирала дзеркальна поверхня. Еля злегка провела по ній пальчиками. Шар бруду був не такий великий, певно, свічадо таки час від часу бабуся мила.

У протертій дзеркальній смузі Еля побачила дорослу жінку з чорним блискучим волоссям, стильною зачіскою. Права брівка здивовано вигнулася. Уже краєчок її по-дитячому не кошлатиться, бабуся. Навчилася робити строгий і непомітно-натуральний мейк-ап... В очах — сталева блакить. А раніше ця блакить завжди щиро усміхалася. Що ж, таке життя. Жорстоке й несправедливе.

Вона так замислилася, що й забула про те, що шукала. Точніше, кого. Еля роззирнулася в пошуках Соняшника. А він уже летів до вікна з вибитою шибкою.

«Хутчіш упіймати його!»

Еля добігла до вікна, на якому причаївся Соняшник. Він тремтливо саяв і тихо хихотів на купці книжок. Еля простягла руки, щоби його впіймати, але не встигла. Соняшник підскочив, як м'ячик, і шугнув через вибите вікно надвір, до сонця. Еля тільки руками розвела. Проте Соняшник залишив після себе дещо. На купці книжок,

де щойно мерехтів сонячний зайчик, лежав конверт ніжного кремового кольору. Щоправда, без марки. Із написом: «Моїй Елі». Еля аж підскочила від подиву, бо на конверті впізнала бабусин почерк.

«Вона залишила мені лист? Що це?» — питання застрибали в Еліній голові.

Еля спершу обережно торкнулася кремового конверта. Потім узяла до рук, відкрила. Дивно, його навіть не заклеїли. Тобто бабуся зовсім

не боялася, що хтось випадково знайде його та прочитає, бо лист мала отримати лише Еля.

Вона витягла аркуші, погляд зупинився на старанно виведених чорнильною ручкою літерах. Бабуся любила писати чорнилом. У неї це напрочуд вправно виходило. Кожна літера — струнка панночка.

«Так витончено, — подумала Еля, і їй защемило серце. — Тепер я не можу поговорити з нею, сказати, як сильно її люблю».

«Люба онучко! Як добре, що лист до тебе таки дійшов. Я хотіла, щоби це сталося. Хоча не була до кінця впевнена, що ти сюди повернешся. Бо цей лист не може мандрувати у просторі, лише в часі. Я написала його тут, у минулому. Тепер він до тебе примандрував, — через роки, у майбутнє.

Знаю, що ти дуже за мною сумуєш, тому й пишу тобі. Знаю, що ти зараз на горищі, і дуже дякую Соняшнику, що доставив тобі листа. Здивована? Я багато разів бачила, як ти малою гралася на горищі, як мило полювала на сонячного зайчика. А ще залишала для нього їжу. Щоправда, її постійно з'їдав кіт.

Ти цього не знала? А це руде одоробло завжди було голодне, хоч скільки годуй, тож таких ласих шматочків просто не могло проминути.

Я теж за тобою сумую...

Уявляю твої блакитні очі, сповнені блискіток. Вони так гарно блищать, коли ти усміхаєшся. Я відчуваю, що ти й зараз усміхаєшся, коли це читаєш.

Елю, сонечко, я дуже тебе люблю, тому маю поділитися однією таємницею. Звісно, мені важко про це писати. Може, я мала про все розповісти вже давним-давно. Але... чомусь боялася...»

Еля з нетерпінням узяла другий аркуш листа. «Що ж бабуся мала такого мені розказати?»

«Хочу, аби ти знала мою історію. Мою справжню історію. Я мало розповідала про себе, бо не любила згадувати минуле. Підняла доньку без чоловіка. Він навіть не знав про її народження. Та, може, і не хотів знати. Утік, коли совіти захопили владу в селі. Я ж -дуже кохала його.

Ти добре знаєш графський замок у сусідньому селі біля озера. Той, де зараз санаторій. Ти любила туди ходити зі мною. Там раніше жив

граф. А от з ним жила я... Так, я була дружиною графа. Щоправда, я була простого роду, та ми покохали одне одного. Наші зустрічі опівночі біля водоспаду були романтичними, такими чарівними. Він мені нічого не обіцяв. Та я знала, відчувала, що жити без нього не можу, а він — без мене. Одного дня Франц таки взяв мене за дружину.

І хоча проти цього були чи не всі графські родичі, та ми все одно побралися. Жили в замку. Так дивно було: мене навіть називали графинею. Я дуже кохала твого дідуся. Ти ж бачила той острівець на озері. Щоправда, там нині все заросло, ніхто вже озером не плаває.

Але верба, під якою ми любили сидіти, і досі на островці росте. Живий свідок кохання, яке швидко та яскраво спалахнуло й так само швидко згасло. Він покинув мене. Виявився боягузом. Я ж не хотіла виїжджати зі свого рідного села. Хоча близьких уже тут нікого й не мала, — усіх забрала війна.

Була у відчаї. До того ж при надії. Але про те, що вагітна, дізналася вже тоді, коли Франц поїхав. Замок захопила радянська влада. Майно все розграбували, розтягли. Проте велич будівлі й досі збереглася.

Я жила в хатині своїх батьків, народила донечку.

Своє маленьке диво — твою матусю».

Еля підняла очі від листа та поглянула у вікно. Уже був обідній час. Сонце ще пражило, але потроху спадало. Еля подумала про свою маму, з якою мало спілкувалася. Про її одержимість Берліном, своїм чоловіком-німцем, його давнім аристократичним походженням.

«Твоя мама потяглася до знатності, родовитості, бо саме це вважала для себе головним. Я не змогла їй довести, що походження таки мало важить. Та ось... Про найголовніше...

Ти не знаєш історії свого народження. Своєї справжньої історії... Так, твій тато-німець, мабуть, чудовий (ніколи його не бачила й уже не побачу), але не він — твій справжній тато»...

«Що?! — Еля не могла повірити. У голові зашуміло. — Як це... він не мій батько?!»

«Онучко, вибач, що тобі про це розповідаю лише зараз. Та, на жаль, це правда. Мені довелося дуже довго приховувати цю

таємницю, бо вона була не лише моя. Ні твої справжній тато, ні твоя мама тобі так і не зважилися все розповісти. Одначе ти маєш знати.

Елю, у тобі, як і у твоїй мамі, тече примхлива графська кров, яка може наробити багато лиха. Але я вірю, що з тобою все буде гаразд. Зараз ти розчарована своїм коханням, відчуваєшся самотньою та покинутою. Я дуже не хочу, щоби ти повторила мою історію».

Ці слова на папері вже розпливалися, бо з Елиних очей текли струмочками сльози. Душу розривали на шмаття почуття. Та, на диво, тривала самотність, відчай, спустошення і образа, які так давно пригнічували й виснажували сили, відступали, звільняючи місце сонячним іскринкам якогось ще незрозумілого, але такого бажаного відчуття затишку.

«Так, онучко, після дощу світить сонце. І після рясних сліз ти неодмінно усміхатимешся. Знову світитимуть блискітки у твоїх блакитних оченятах.

П.С. А зараз познайомся зі своїм батьком. Не піднімай так здивовано брівку! Ти така кумедна... Як би я хотіла побачити вашу зустріч. Він — твої надійний захист, твої спокій, той мир, якого шукає тут твоє серце».

Цей незбагнений лист закінчувався підписом: *«Твоя бабуся Евеліна. Щиро люблю».*

Еля поволі приходила до тями. Та раптом зірвалася з місця, миттю збігла драбиною вниз. До... кого?

«Тут же нікого, крім мене, немає... Мабуть... те все не насправді було». Еля ніби зі сну поглянула на лист, який досі тримала в руці.

Раптом двері з веранди відчинилися. Увійшов такий дорогий, рідний серцю... дядько Марко. Еля скрикнула:

— То ти — мій тато?!

Заскочений зненацька чоловік лишень і зумів, що здивовано підвести вгору вихрасту брову й тихо видихнути:

— Доню, звідки ж ти?..

— Бабуся про все написала в листі, — не дала йому договорити Еля.

— Так... Вибач, що ми з твоєю мамою... — блакить очей тата затремтіла від сліз.

— Не треба нічого казати, — несподівано відповіла Еля. Її переповнювала ніжність, нестримна й така вразлива. — Просто обійми мене. Тату...

Загрубіле чоловіче серце сором'язливо всміхнулося та несміливим соняхом потяглося до цього, уперше в житті почутого «Тату...».

Еля схилила голову на кремезне широке плече, душа притишено схлипнула вдячністю: погляд вихопив із розмитого слізьми простору бабусин лист, на якому вальсував сонячний зайчик.

Максим Федорченко. Кохання

Юрко стояв на тротуарі й дивився через дорогу на житловий будинок. Юркові було дев'ять. Він тремтів від холоду, у черевиках хлюпала вода, але хлопець на те не зважав.

Сіра штукатурка на стінах будинку всотала рясну весняну вологу, рвані темні плями надавали й без того похмурій будівлі вигляду геть невеселого, навіть дещо зловісного. Увесь міський пейзаж навколо також був сірим та безрадіним. Брудна, розбита вулиця, сіро-коричневі калюжі, багністі палісаднички, кучугури чорного ніздрюватого снігу, тьмяні вітрини за потрісканим склом. До під'їздів тулилися м'яті сміттєві баки, на них граційно балансували обідрані коти. Ворони чорним лахміттям висіли на оголених деревах. Зима нібито закінчилася, проте весна все ще розмірковувала, чи варто сюди приходити.

Цей район міста межував із річковим портом. Порт в Юрка зазвичай викликав відчуття радості, захват і легку, святкову ностальгію — чи ж можна відчувати щось інше, споглядаючи кораблі, прапори, чайок і зелені хвилі? Але тут, лише за кількасот метрів від порту, ніщо не нагадувало ні про білі пароплави, ані про легкокрилих чайок, ані про сирени, що кличуть у незвідану та невідомо прекрасну далечінь.

Будинок, з якого Юрко не зводив очей, стояв трохи навкіс до вулиці та до сусідніх будівель, і тому здавалося, що він тут чужий, нетутешній. Хлопцеві цей будинок видався б особливим, відмінним від усіх інших, навіть якщо б стояв він паралельно до вулиці й нічим не вирізнявся серед інших багатоповерхівок. Іншого такого не було ні в місті, ані в цілому світі. Адже тут жила Вона! А це осявало ніжним помаранчевим світлом, помітним одному лише Юркові, усе довкола: і замріяну вулицю, і замислені дерева, і шляхетних тварин, і величавих птахів. Усі речі на цій вулиці, а насамперед поруч із цим будинком, видавалися значущими, сповненими відчуття таємної співпричетності до її буття.

Юрко знав тільки номер будинку, а от номер квартири було безповоротно втрачено, як і той кутик конверту, на якому було написано адресу. Конверт стільки разів викрадали чийсь нахабні руки, а

Юрко стільки разів виривав його з тих нахабних рук, що нині прочитати адресу було неможливо. Але хлопець її пам'ятав і часто твердив, наче молитву, дивлячись на вже геть зношений благий конверт.

У конверті зберігався лист. Коротенький, у кілька рядків. Почерк був дитячий, непевний, і рядки, перший з яких тримався паралельно до верхнього краю аркуша, поступово втрачали цю рівність, правий край неухильно загинався донизу, так що останній рядок листа, — його постскрипtum — перетинав жовтуватий аркуш ледь не по діагоналі. Юрко перечитав цей лист не менше від тисячі разів і міг би повторити його навіть уві сні, але в голові його постійно кружляв, виспівував і пританцьовував ось цей останній рядок, виведений непевною рукою навкіс: *«Вибач, я тебе кохаю»*.

Юрко не замислювався над тим, скільки різноманітних «якщо» слід було скласти докупи, у належний час і в певний спосіб, аби сьогодні він опинився тут, на припортовій вулиці рідного міста, із листом, який закінчувався смішним дитячим зізнанням. Для нього лишень те зізнання, дещо винувате й від того пронизливо-зворушливе, мало зміст і значення; йому навіть здавалося, що те зізнання відтяло усе його попереднє життя, усе, що трапилося з ним за дев'ять минулих років, і відтепер він живе іншим, новим життям.

Упродовж кількох місяців, що минули з часу одержання листа й до цього весняного ранку, Юрко дійсно прожив ціле життя. Коли він згодом пригадував цю історію, він розумів, що все почалося дещо раніше і з найбуденніших подій, що не віщували нічого визначного.

... Лікар похитав великою кудлатою головою, подивився на Юрка крізь окуляри в роговій оправі, ще раз натиснув сильною теплою долонею хлопцеві на живіт і промовив: *«У санаторій. Би. Слід поїхати. У гори. Би. Тей. Водички попити. Фізкультура. Грязелікування. Дієта. І все, — він знову натиснув долонею Юркові на живіт, — міне»*.

І Юрко поїхав. Не сам, звісно, а з татом. Спочатку вони цілу ніч їхали поїздом. А зранку опинилися у якомусь казковому, небаченому місті. Юркові такі міста траплялися лише у фільмах про мушкетерів. Але ті кіношні міста, замки, фортеці й палаци були декораціями і видавалися декораціями. А ось це, таке схоже на декорацію, місто було справжнім. Юрко вийшов уранці з вагона, побачив шпилі, вежі, пам'ятники та куполи й лише рота роззявив від подиву. Так він і

прогуляв «роззявою» весь день, без упину крутячи головою й роздивляючись це дивовижне місто, доки вони з батьком не сіли в інший потяг, менший, який і повіз їх у гори.

Цей другий потяг — електричка — був напхот напханий, ішов повільно й часто зупинявся на маленьких станціях із незнайомими назвами. Юрко почувався розчарованим: коли вони з батьком нарешті зійшли на станції, що мала дивну пташину назву, жодних гір довкола не було. Гори він побачив лише одного разу: у ясний день, коли їхню групу повели до лікувального джерела, на обрії між двома пагорбами несподівано й ненадовго виринув блідий трикутник, ледь помітний на тлі сіро-блакитного неба. Трикутник був такий символічний, такий схожий на малюночок на етикетці напою «Байкал», що Юрко навіть завагався, чи дійсно він бачив той трикутник і чи були то дійсно гори.

Тато доправив Юрка в санаторій, а сам поїхав. Юрко залишився. На місяць. Він намагався не думати про те, що цілісінський місяць йому доведеться бути так далеко від дому. Раніше він ніколи не бував у санаторіях або в літніх таборах і тому не уявляв, на що це схоже. У цьому, однак, була своя перевага: якби Юрко мав хоч трохи досвіду в таких справах, його б і дивувало і драгувало те, яким чином у тому санаторії все було влаштоване. А так санаторій приєднався до всього іншого, що безтурботні дорослі вже пред'явили Юркові як «норму», хоча від норми воно таки перебувало на певній відстані.

Курйозів тут виявилось кілька. Найперше, у величезному парку навколо санаторію гуляв олень на прізвисько Рудик. Коли Юрко довідався про це, він був у захваті: це ж казка, справжня казка, -ОЛЕНЬ! Та олень і гадки не мав про свою казковість. Він був величезний, мов кінь, і злий, як собака. Спостерігаючи крізь вікно того Рудика, що знищував чергову клумбу, розкидаючи грудки землі та вирвані з коренем рослини, Юрко розумів, що бездомні пси, яких він побоювався вдома, ніщо проти цієї тварюки, що мала аж ніяк не лагідний норов, страхітливі роги й гострі копита.

Іншою дивною рисою санаторію було те, що він не опалювався. Уже стояла пізня осінь, і вранці на траві, падолисті та крихтах уцілілих клумб мороз лишав свої білі мереживні сліди. Коли дітей відводили до цілющих джерел, над їхніми жвакими галасливими колонами здійснювалася пара від гарячого дитячого дихання. Зрештою, навіть два

дні, відведені щотижня для шкільних занять, були марним зусиллям місцевих педагогів. Маленькі мешканці санаторію отримували застуду вслід за прибуттям, а позбавлялися її безпосередньо перед від'їздом. Не обходилося, звісно, і без хитрощів: якщо кашель і нежить були справжніми, то стабільні «37 і 2» викликалися легким і непомітним для медичного персоналу постукуванням пальця по верхівці термометра. Юрко швидко засвоїв це мистецтво і щасливо пропускав «школу» разом з іншими дітлахами.

Гарячої води в санаторії також не було. Юркові спало на думку, що саме так здійснюється згадане кудлатим лікарем «грязелікування». Він навіть устиг скласти теорію, що бруд, який накопичується на тілі, слугує певним медичним або виховним цілям: чи то лікують від чогось, чи то прищеплюють потяг до гігієни. Та невдовзі з цією теорією довелося розпрощатися, бо почалося справжнє грязелікування. Однак роль, яку в санаторному курсі відігравала не лікувальна грязь, а звичайнісінький бруд, так і лишилася для Юрка загадкою.

Дітей у санаторії було майже як у всій Юрковій школі. Утім, хоча дорослих тут виявилось набагато менше, ладу було більше. Мабуть, це пояснювалося тим, що всі діти були зайняті різними процедурами від світанку до відбою. А відверто нездорових дітей, яких би від бешкету втримала саме хвороба, а не денний розклад, в санаторії Юрко взагалі не зустрів. Сам хлопчик хворим не почувався, тому вся ця справа із санаторієм залишалася для нього дещо незрозумілою. Якби не тривалі нудні процедури, холод у корпусах і злий олень на подвір'ї, подорож можна було б уважати додатковими канікулами.

Тоді Юрко ще не знав, до якого фіналу прямувала ця історія. Тільки пізніше, за декілька років, він звернув увагу, як усі подробиці того місяця поступово і влучно поєдналися та привели його, змерзлого й ледь притомного від хвилювання, до сірого будинку на припортовій вулиці. Чи могло все це або принаймні щось скластися інакше? Ні, розумів згодом Юрко, ніяк не могло.

За примхою опалювальної системи санаторію, деякі батареї в коридорі Юркового корпусу іноді нагрівалися. Відбувалося це вночі, години через півтори після відбою. З'ясувавши цю їхню властивість, Юрко з товаришами почав потихеньку вибиратися з холодних, пронизливо-вогких палат, аби погрітися поруч із батареями й потеревенити в темряві. справа ця потребувала обережності та

конспірації: ніхто не мав сумніву, що якби чергові вихователі довідалися про ті посиденьки, то негайно розігнали б опівнічні збіговиська і, хто знає, можливо, домоглися б і в коридорі такої ж вічної мерзлоти, як у палатах.

Крім таємничості та секретності, ці нічні посиденьки принаджували ще дечим. Уночі обіч батареї можна було зустрічатися і по-людськи спілкуватися з дівчатами. У цей час обидві сторони поводитися цілком природно й нічим не виявляли того, що вдень переходило винятково на мову кпин, образливих мін та смикання за коси.

Отак Юрко й познайомився з Іринкою. Вони довго теревенили, перш ніж з'ясували імена, а також довідалися, що прибули в санаторій з одного міста. Здебільшого говорив Юрко, зазвичай натхненно брехав-плів щось про події свого міського шкільного або сільського канікулярного життя. Іринка уважно слухала, іноді теж щось коротко казала про себе. Удень вони ніколи не спілкувалися, ба навіть не наближались одне до одного; це було неможливо за жодних обставин. Із цієї причини дещо короткозорий Юрко слабенько уявляв, яка вона на вигляд. Він чітко пам'ятав лише обрис її голови і плечей, що малювався на тлі вікна, коли далеко за північ вони прощалися та розходилися по палатах.

Вони зустрічалися в темряві біля батареї чотири-п'ять разів, не більше, а скоро дівчина поїхала. Юрко засумував: йому бракувало її уваги, адже хлопці ніколи не слухають одне одного й завжди перебивають своїм «А ось я! А ось у мене!». Журився він за Іринкою зо три дні й уже почав навіть її забувати, коли дівчина несподівано сама нагадала про себе. Та ще й як нагадала! Трапилося те, що миттю змінило його стосунки з іншими дітьми, плин часу в санаторії, рух часу взагалі, а може, і ціле його життя.

Юрко марнував час у палаті, вимагаючи від свого ліжка тієї армійської охайності, якої в нього та всіх інших дитлахів вимагали вихователі. Раптово він почув у коридорі своє ім'я; хтось на всю горлянку гукав його та нерозбірливо волав щось про лист. Юрко кинув ковдру на ліжку й побіг до вихователя, який зазвичай роздавав пошту. Там на Юрка вже чекали; навколо вихователя скупчилася ледь не вся його група. Усі пожадливо роздивлялися конверт і збуджено перешіптувалися. Юрко зупинився біля дверей і відчув, як серце

раптом важко й болісно, із розмаху, закалатало в грудях, ніби намагалося проломити ребра й вирватися назовні. Хтось вигукнув дивним, ніби звинувачувальним тоном: «Тобі лист від Павлата Іри!»

Юрко зрадів і зразу заспокоївся. Він вирішив, що це лист від Павла, його улюбленого дядька, та Іри, дядькової дружини («від Павла та Іри»). Він навіть зітхнув із полегшенням, але за мить знову насторожився, а серце чимдуж гупнуло в ребра. Чому цей невинний лист викликав такі переживання?

Юрко тремтячою рукою взяв конверт і прочитав ім'я адресанта. «Павлата Ірина...» Ось у чому справа. Він повернувся й у супроводі жадібних цікавих поглядів, що буквально штовхали у спину, пішов до палати читати листа.

Лист був зовсім коротеньким, у кілька рядків. Хоча Юрко прочитав усе, у його пам'яті закарбувався лише оцей останній рядок, виведений непевною рукою навкіс: «*Вибач, я тебе кохаю*».

Із ледь чутним шурхотом усе навколо згорнулося в тоненький рулон, який негайно зник у непомітній щілині дощатої підлоги. Виникла безбарвна й позбавлена звуків порожнеча, що за мить спалахнула, засяяла, заіскрилася кольорами та барвами, зазвучала голосами й нотами, дотепер ще ніким у світі не чуваними. Хлопцеві голова пішла обертом; він не впізнавав нічого, він не упізнавав себе, він нічого не знав про ту величезну і щасливу людину, яка стояла тепер у вихорі новонародженого всесвіту з клаптиком паперу в руці.

Та все це відбувалося тільки з Юрком. Ніхто не помітив, що з палати вийшла нова, величезна і щаслива людина, що Юрка, хлопчика дев'яти років, більше не існувало. Ніхто не помітив жодних змін у реальності, і перші ж жадібні й жалюгідні спроби його нещодавніх однолітків — адже хвилину тому вони були ровесниками й навчалися в одному класі — негайно втілилися. Лист було викрадено з Юркової шафки, прочитано й переказано сотнями схвильованих дитячих голосів, обмацано тисячами пальців, зім'ято й кинуте недбало під його ліжко.

Можливо, якби Юрко разом з усіма посміявся над дурним дівчиськом, яке несподівано надіслало йому своє зізнання в коханні, він залишився б разом з усіма, на їхній території, одним із них. Може бути, вони б спільно започаткували інтригуюче листування з нею, аби

потім, заходячись від сміху, читати щоночі її листи вголос, зігріваючись ганебністю такого читання.

Але Юрко не посміявся. Він несподівано відчув на собі важезне, холодне й незручне вбрання; звідусіль давило, тиснуло й різало. У перенісся вп'явся зазубрений метал, руку відтягувало щось важке та довге. Тепер він був лицарем, у повному лицарському обла-дунку, який став на захист дами свого серця, власної та її честі. Він відчував себе вартовим Кохання як такого. Його, бодай що, треба захистити від глуму, брудної цікавості та пліток.

На цьому боці, де тепер стояв Юрко, тримаючи в правиці меча, не виявилось більше нікого, крім милої дівчинки десь далеко-далеко, у сірому будинку на припортовій вулиці. На іншому боці опинилися всі його однолітки, хлопці й дівчатка, які ще вчора спілкувалися одне з одним тільки мовою кпин, а нині згуртувалися проти Юрка, його кохання та Кохання як такого.

Усю нескінченну зиму Юрко мріяв потрапити до її дому. Але батьки не помітили, що із санаторію повернулася нова, величезна і щаслива людина, і тому дев'ятирічного Юрка ніяк не відпускали в самостійну мандрівку до річкового порту. І лише тепер, навесні, він дістався сюди сам, потай. Він стояв за кілька кроків від її будинку й відчував, що далі йому, мабуть, іти не слід, бо щасливішим, ніж тепер, стоячи на брудному тротуарі в повних води черевиках, він уже не буде.

Він пригадував тихий голос уночі, обрис її голови і плечей на тлі вікна, винувате зізнання в коханні, перше в його житті і, мабуть, у житті дівчинки. Юрко дивився на плямистий, ледь осяяний помаранчевим світлом будинок і відчував, що це не маленька дівчинка з'явилася ненадовго в його житті, а саме Кохання увійшло в його серце та назавжди оселилося в ньому. Він ще не вмів цього пояснити, але дуже добре відчував у собі цю нову, незнайому, болісну й пожадливу здатність — здатність любити когось, окрім себе...

І добре, що він не знає номера її квартири. Юрко зітхнув, ще раз поглянув на шляхетних тварин і величавих птахів обіч будинку й попрямував у порт.

Юлія Смаль. Лист із минулого

Василь уважно дивився мені в очі. Так, ніби дійсно сподівався там щось побачити. Що, взагалі, люди розуміють під отим «очі -дзеркало душі»? Просто собі ще один орган. Ніс от не дзеркало душі, а розташований зовсім поруч. Вигадки. Особливо як для учениці хіміко-біологічного класу природничого ліцею.

— Що? — усміхнулася я з-за величезного горнятка з огидно-солодким чаєм, який уміють варити лише в шкільних їдальнях.

— Нічого. Просто в тебе очі, як цей чай. Руді.

— Це неправда. Вони в мене чорні.

— Завжди чорні, а тепер, проти сонця, руді. Гарно так.

— Вигадуєш.

— Ні.

— То що, ідемо гуляти?

— А як же алгебра?

— Що алгебра? Ми вже здали контрольні з цієї теми. Ніхто й не помітить.

— А...

— Ходи, весна. Коли ще прогулювати алгебру, як не сьогодні?

Ми гуляли над Стиром, перестрибуючи повалені після зими стовбури старих верб, обходили обламані гілки, скинуті вітром у химерні купи. Повітря, гіркувате від запахів молодої трави, вогких стовбурів, застоюної води, землі, що ще не до кінця прокинулася з морозної сплячки. Над нами в молодій зелені розривалася від весняної радості якась пташка.

— Що ми тут робимо? — запитав Василь.

— Гуляємо, а на що схоже?

— Взуття бруднимо.

— Який ти неромантичний.

— Гм.

— Ну от, прийшли, — я показала на своє улюблене місце. Давно повалений, шкарубкий стовбур такої ширини, що на ньому якраз зручно сидіти, оточений густими заростями аронії. Поруч жебонить

весняний струмок, вливаючись у зеленкувату воду старого Стиру. — Гарно?

— Нам ще в ліцей повертатися!

— А навіщо?

— Це мені каже відмінниця! — закотив він очі.

— А що? Відмінниці — не люди?

— Ганю, а ти в курсі, що в мене є дівчина?

— І?

— Твоя подруга, між іншим.

— Васю, а якщо подивитися правді в очі, то хіба я тебе на ланцюгу тягнула? Лише запропонувала, а ти погодився, хіба ні? Я ніяк не обмежую свободу твого вибору, жодного разу не претендувала на те, щоби бути твоєю дівчиною. Хіба я тебе до чогось примушую?

— Ні. Зовсім ні. Але... Ти провокуєш.

— Бо ти провокуєшся.

— Мені хочеться тебе поцілувати.

— То цілуй.

— А Оксана?

— Ой, Василю. Чи я тебе сюди привела, щоби про Оксану говорити?

Весна ганяла по судинах бульбашки божевільного відчуття власної всесильності. Тільки ж чи до кохання, коли ти в одинадцятому класі, попереду важливі олімпіади та випускні іспити?

— Я тобі вже нецікавий?

— Цікавий, Васю. У мене просто немає часу.

— А .

— Васю, у тебе ж і далі є Оксана. Ви разом вступаєте до Львова. А я собі далі сама.

— Ти.

— Ні, ні. Не я, Васю. Ти мені страшенно подобаєшся, тільки ти так і не зробив вибору, а я в себе одна, щоби тебе навпіл із кимось ділити. Це раз. А друге. Нічого я тобі й не обіцяла.

І він відступився...

Трохи було прикро, але не настільки, аби щось відкочувати назад. У мене стільки мрій. Стільки планів...

Червень того літа був теплим. Ні, не так. Він був гарячим, спекотним, задушливим. Випускники мліли від нервів і напруги у своїх

святкових ліцейських формах, але час минав, підганяючи випускний. Соловей розпинався ночами, не даючи спати, розпечене повітря смолою заливало легені, спирало ребра. Останні, найгарячіші дні.

Радісний дзвін бокалів залишився за вхідними дверима їдальні. Батьки, п'яні однокласники, дорогезні сукні, підбори, уперше в житті поголені ноги — усе відкотилося хвилею.

— Поцілуй мене.

— Ти багато випила?

— Та, яка різниця?..

...На горищі панував розгардіяш. Мені треба розгребти ці завали, поки діти повернуться зі школи. А я не зробила анічогісінько за останню годину, відтоді як мені на коліна зі старого, ще шкільного записника випав пожовклий конвертик, запечатаний і підписаний «Мені тридцятип'ятирічній». Я написала цей лист наступного дня після випускного, боліла голова, світ танцював румбу на моєму похмільному тілі, але я це зробила! І це нічого, що тепер на вулиці сіра-пресіра осінь, — у мене над головою вже годину щебече соловей п'яної задушливої червневої ночі півжиття тому.

«Привіт, тридцятип'ятирічна я!

Я сподіваюся, що ти вже втілила усі мої плани!» — я похитала головою, навіть не пригадуючи, які вони в мене були в сімнадцять років.

«Чи побувала ти уже в археологічній експедиції у пустелі?» -ні, зовсім ні, я жодного разу в житті не бачила пустелі.

«А на Південному полюсі?» — знову ні.

«Ти ж не сидиш досі в Луцьку?» — о Боже, так, я досі в Луцьку, без найменших перспектив.

«Скільки книжок ти прочитала за останній рік?» — кухарську книжку рахувати?

«Ти здійснила винахід свого життя? Друкуєшся у “Нейшнел джіогрефік”? Пам'ятаєш, скільки мов планувала вивчити?»

Ого, а я, виявляється, була амбітною дівчинкою! Згадувався Василь, як порівнював мої очі з чаєм. Для чого він мені був тоді? Я сиділа, упершись у важку картонну коробку зі старими книжками, згадувала, думала. Та, колишня Ганнуса — зовсім інакша, не надто схожа, чужа й незнайома дитина, яких сотні щодня проходять повз

мене до школи зі своїми наплічниками, книжками, мріями... Шкода, що в минуле листа не відпишеш. Як шкода. Я б написала, про що справді варто мріяти. А чого треба було б уникнути, обійти, минути. Зробила невеличку приписку внизу старого пожовклого аркуша, уклала його в конверт, промазала доньчиним клеєм, що якраз теж знайшовся посеред старих завалів, перекреслила старий підпис і написала «Мені п'ятдесятирічній».

— Мам! Мамо! — знизу клапали мокрі парасольки, падали на дерев'яну підлогу брудні черевики, гримнув наплічник із підручниками. — Ма! Тобі тут бандероль прийшла. Наша поштарка, Марина Євгенівна, принесла, я підписалася за тебе! Де ти?

— Іду! — я похапцем поклала лист назад, поміж сторінки шкільного записника.

У домі пахне сосною дошкою та апельсиновими парфумами, затишно потріскує грубка, мною ж розмальована, діти прийшли зі школи, а з бандероллю прислали авторський екземпляр моєї нової книжки. Я усміхнулася до своїх думок: е ні, Ганно, ти не бачила штормів у Магеллановій протоці, не обпікала легень нестерпним жаром полуденної Сахари, але твоє життя — це життя щасливої людини.

Світлана Дідух-Романенко.

Квартира з посагом

Зефірка вила на кухні, наче скажена. Тоня намацала в шухлядці беруші та втовкла їх собі у вуха так глибоко, що це б, напевно, звукоізолювало найпотужнішу протипожежну сирену. Але не її хтиву кицьку, якій кортить закликати до себе всіх вусатих кавалерів із їхнього та сусіднього мікрорайонів. Зефірка невтомно чергувала свої стакато з легато, десь поза межею звичайного діапазону частот. Так уміла лише її тварюка. Талант, у цьому Тоня не сумнівалася.

«Брись» і «фу» на Зефірку не діяли. Коли вона чогось добивалася — треба було йти на перемовини. Тому Тоня мужньо сповзла з ліжка: «Зрештою, ніхто не примушував тебе забирати її до себе жити три з хвостом роки тому. Ми відповідаємо за тих, кого приручили, бла-бла-бла».

Еге ж, не примушував. Із нагоди закінчення університету батьки зробили Тоні царський подарунок — двокімнатну (із прицілом на внуків) квартиру в не новому, проте симпатичному будинку. І от, поки ошелешена Тоня спостерігала, як щасливий, але піднесено-знервований тато ніяк не втрапить ключем у шпарину її першого власного помешкання, до ніг прибилося мале, брудне й худюще кошеня. Воно відразу взялося верещати на все малокотяче горло і дряпатися по Тониних джинсах угору, «на ручки». Попри батьківські протести, обживати нову квартиру взялося зразу двоє — Тоня й Зефірка. Із того часу питання, хто з них у хаті за головного, — відкрите.

І цього ранку Зефірка прагнула діалогу. Забачивши Тоню на порозі кухні, вона вимкнула свою сирену й погнала до вхідних дверей.

— Ото ще, чи тобі лотка з піском бракувало, що ти мені виспатися не дала? Геть з очей моїх, бо придушу...

Накинувши халат, Тоня прочинила вхідні, а тоді почалапала сходами вниз, бо коти все ще не навчилися самотужки відчиняти двері під'їзду. Клацнув замок, і Зефірка отримала легкого пенделя під пухнатий зад.

Надворі випросталася пізня весна. Тоня замилювалася тим, як її двір заростає зеленню: наче симпатичний молодик борідкою. Налаштувала слух на пташок, що пуцькали тут же, над головою, на гілках височенної абрикоси. Солодко потягнулася. І тут щось упало їй під ноги прямо звідти, де щойно цвірінчало й куйовдилося горобиння. Із легеньким «дзень».

«Невже гроші? — майнула грайлива думка в голові Тоні. — О, добре, якщо хоч подумки починаєш жартувати, значить, майже прокинулася!» Тоня нахилилася, щоби роздивитися «манну небесну». І прокинулася остаточно.

На зморшкуватому бетоні лежала срібляста каблучка, добряче погнута, але така собі, цілком каблучка з написом «Спаси і збережи» і клеймом 925 проби. Срібна каблучка з неба. Спаси і збережи. Далі що? Метеорит? Поява нового супутника Землі? Долар по три гривні?

Нащось забрала собі... Стала обачніше переходити дорогу. Позапланово зателефонувала батькам і сказала, що любить їх. Зібралася ще подзвонити Ігореві, але передумала. Щось останнім часом «крокодил не ловиться, не ростет кокос» у їхньому тандемі. І Тоня розуміла, що не з її вини. Ігор став дратівливим, нелагідним, з'являвся рідко й то, щоб у чомусь звинуватити чи підшпичити. Тоня спочатку намагалася з'ясовувати, потім опустила руки — якось буде. Але настрої усе одно був невесняний.

Минуло декілька днів. Звичайний собі ранок. Тоня заварила чай, покуйовдила Зефірку за вухом і ввімкнула ноутбук. Роботи сьогодні особливої не передбачалося. Фрілансер — така професія, коли ти не знаєш, чи то ти завжди на роботі, чи то завжди вихідний. Так чи інакше, сьогодні мала розкіш просто серфити нетом. Соцмережі — сучасний опіум для народу. Вони замінюють новини, друзів, сцену, купу всього. Така собі мрія вуаериста, як любив казати Ігор, що принципово не визнавав усіх цих ФБ, ВК тощо.

У Інстаграмі натрапила на кумедне фото знайомої в якомусь нічному клубі й заодно нащось вирішила погортати решту фото.

...Чай давно захолов, а Тоня все ще клацала і клацала фото з нічного клубу «Оksamит», різні альбоми й фотозвіти з вечірок. І чорний-чорний чай ніби фарбував її день. Бо в доброму десятку альбомів вона знайшла фото Ігоря в компанії довговолосої шатенки. Візуалізація штампів і стереотипів, три в одному: ноги від вух,

усмішка на всі тридцять два, спідниця формату «широкий пояс». Звісно, стрункіша, симпатичніша, звабливіша за Тоню. На колінах у Ігоря, в обіймах у Ігоря, у танці з ним, у караоке з ним, хіба на шию йому не вилізла, гадюка. Ось тобі й проблеми на роботі, вічні присікування, усе, як пасьянс, склалося... і салюти, салюти.

Лягла на підлогу, скрутилася клубочком і тихо заскімила. Від образи, від того, як обманув, як знехтував, як, як тепер скласти себе і свою самооцінку до купи, як тепер вірити, як? Зефірка нахабно протиснулася в центр Тониного ембріончика й завершила композицію. Спаси і збережи, Зефірко, якщо з неба каблучки падають, то чому б і коханому хлопцеві не впасти нижче від плінтуса?!

Ретельно скопіювала фото «солодкої парочки», заархівувала та вислала Ігореві на електронку без теми, проте з коротким повідомленням «Засранець!». Не те щоби пішла по-англійському, але майже. Тепер ще пережити ломку. Знала, що буде важко, та прощати не вміла. Зрозуміла це ще у тринадцять, коли її перше кохання (на хвилинку, з дитсадка за ним сохла), її Сергійко (говорити тихо і з придихом), який ще вчора носив їй жуйки й несміливо брав її за руку, прощаючись біля під'їзду, узяв та й запросив на дискотеці до танцю Ольку із 7-Г. Ревла, писала нещасні вірші, однак не пробачила, хоч як намагався помиритися. Може, і дурна, може, і шкодувала потім, але що вже тепер казати. Після того всякі були, та щонайменший «порух уліво» — гудбай, май лав, гудбай. Чого б раптом Ігореві стати винятком? Бо були вже два роки разом? Бо мала його зубну щітку у своїй ванній? Ілюзія, усе ілюзія, пасьянс «косинка», «почати нову гру».

Ночами бачила сни. Ту шатенку в міні. Декорації змінювалися, утім, сенс залишався тим же: ніби приходить та нахаба до Тоні й каже: «Забирай своє нікудишко, мені вже не треба». І кидає їй Ігоря під ноги, маленького такого, жалюгідного, а на голові в нього шапочка, така як ото носять із написом *ОБЕУ*, тільки замість нього — СПАСИ І ЗБЕРЕЖИ.

Зателефонував Ігор. Наяву. Не відповіла. Як і на листи в пошті. Навіть не читала. Хай там що було, не хотіла знати: зробить її в усьому винною чи раптом каятиметься? У другому надто сумнівалася. Гади вміють викручуватися, гади не вибачаються...

Якогось дня, ближче до літа, запустила руку за комунальними рахунками в поштову скриньку і знайшла там листа. «Живого» листа.

Зі знайомим уже почерком.

Це був уже третій конверт за три роки. Стабільно наприкінці травня оцей паперовий атавізм знаходився між рекламками в її скриньці. Хто зараз пише листи взагалі? Адресатом був указаний попередній власник квартири, якого Тоня в очі не бачила, — такий собі Юрій Романюк. У графі «Адреса відправника» було порожньо. Але почерк вишукано-каліграфічний, кокетливий, жіночий. Намагалася випитати у двірнички тітки Шури про того Юрія, та лише відповіла, що «хароший був хлопець, десь у Європу на заробітки подався, а тобі нашо?» Тоня чогось збрехала, що Юрію приходять листи від якогось акціонерного товариства з датами зборів пайовиків. «Тю, ото нашла чим морочитися, викинь і забудь!» Філософія від тьоті Шури, безперечно, мала сенс, однак викинути чийсь любовні (чому так вирішила, не читала ж, хотіла видаватися собі порядною людиною) рука не піднялася. Ще раз подивилася на поштовий штемпель (Київ, що за дурниці писати листи, якщо живеш у цьому ж місті? Вона взагалі в курсі, що є телефон, Інтернет? І як можна більше ніж три роки не знати, що «адресат вибув?»). Хотіла покласти до решти двох, що валялися серед книжок і блокнотів. І раптом.

«А чому я маю бути порядною, коли всі довкола поводяться значно непристойніше? Он хлопців чужих відбирають, шльондр заводять при живій-то дівчині. Слабка відмазка, Тоню, слабка. Совість, Тоню, твоя патологічна совість проти. Шат ап, совість. Адресат вибув».

Розклала всі три листи на підлозі. Поставила чайник на вогонь і врятувала від безрадісної старості цукерку «Корівка». Сіла по-турецькому, нащось почала лічити, як у дитинстві: «Ені-бені-люкі-пакі-буль-буль-буль-каракі-шмякі-еус-беус-кісладеус-бац!» Так колись визначали вони з друзями у дворі, хто буде квачем. «Квачем» несподівано став перший за датою надсилання лист. Зефірка зручно впакувалася на «турецькі» ноги Тоні. Відступати було нікуди.

«Happy birthday to you-u-u-u! Сподіваюся, черепахи «Укрпошти» принесли тобі листа не на Івана Купала»)) Ти знаєш, що дуже невиховано з твого боку не відповідати на дзвінки та електронні листи? Мені довелося хтозна-куди за цим конвертом пхатися, писати від руки. Бачиш, скільки тобі честі?))

Я бажаю тобі... Юрчику, а чого б ти хотів для себе? Може, дівчину в кучериках і квітчастій сукні, яка слухає з відкритим ротом

усі ці твої романтичні дуρούці? Зубрилку, повернуту на книжках, яка питиме з тобою чорний крупнолистовий, дивитиметься на дощ за вікном і обговорюватиме останній літературний бестселер? Ха, ну тоді я тобі її бажаю зустріти! І щоби вона від тебе втекла на третій місяць ваших зустрічей, бе-бе-бе. Бо ти не здатний утримати жодну жінку. Жінкам треба впевнені чоловіки, які командують, заробляють нормальні гроші, водять їх на вечірки й у ресторани, а не на «Гогольфест» чи на берег річки милуватися заходом сонця.

Так-от, Юрчику, ти — невдаха і слабак, що живе у своєму вигаданому світі. І це не ти мене покинув, так і знай! Самотнього тобі сумного дня народження, лузере!

Не-твоя Ілона»

Тоні захотілося вимити руки з милом після цього листа. Навіть Зефірка гидливо фиркнула, понюхавши його, і перебралася з колін на диван. Добре, що той Юрчик, хай би ким він був, не отримав цього самозакоханого послання. І навіщо оці «грязеві ванни» наприкінці стосунків? Не можеш по-хорошому — піди тихо. Ні, дістати в будь-який спосіб, на тобі, як ще не розказала, що й у ліжку він слабак. Хоча... Тоня з острахом подивилася на два нерозкриті листи.

Цікаво, чим їй не вгодили чай і книжки? Тоня через півміста їздила за своїм «Гірським джерелом» — цейлонським чорним крупнолистовим. Усі друзі з неї кпили, що в домі може не бути солі і хліба, але чай там точно знайдеться. Як і книжки, які лежали скрізь: як у традиційних, так і в зовсім неочікуваних місцях, як-от на пральній машині чи на кухонних полицках. Читала все, ну хіба крім фантастики, запоем, читала в транспорті й у ліжку, у чергах і під час прийому їжі. Читала по декілька книжок одночасно, часом плутаючи персонажів та місце дії. Навіть читацький щоденник вела, зовсім уже по-дитячому, щоби не забути нічого.

Антоніно, а чому це ти на себе приміряєш образ уявної коханої, га? Дивися, уже швиденько прикинула, що у вас спільні інтереси. Уже й кучерики подумки накрутила, мабуть? Ну, кучерики водилися в домі не часто. Ігореві не подобалося, коли в неї був «кучерявий настрій», бо Тоню відразу тягло жартувати, всім усміхатися й бешкетувати. «Поводься серйозно, що ти як дитина? Люди он озираються, не підстрибуй. І що це ще за спідниця в сердечка? Ти доросла жінка, зрештою, купи собі нормальну чорну спідницю чи що?»

Ха-ха, отой пояс на його дівці — «нормальна чорна спідниця»? Лицемір.

Вирішила, що на сьогодні досить листів. Мала ще вчитати кілька текстів і закінчити переклад релізу для рекламного агентства. У тих завжди було *ASAP*^[1]. Ці асапи спочатку доводили Тоню до паніки, бо коли тобі дають годину часу на переклад англійською трьох сторінок формату А4 і надзвонюють із невдоволеними «ну ви скоро?», то як тут зберегти спокій і терпець. Але потім вона зрозуміла, як потрібно розмовляти із замовниками, і, о диво, виявилось, що й там є адекватні люди. Асапів та істерики поменшало, робота була цікавою, Тоня тихо раділа, що більше не має сидіти в офісі державної установи сорок годин на тиждень, імітуючи «срод-ну» працю та спостерігаючи, як проходить повз неї життя. Тепер же отримувала окремих кайф, коли в будень могла лежати в парку на травичці і слухати пташок, вітер, себе. Почувалася живою, урятованою, щасливою. Ігор не схвалював, звісно: «А кар'єра, майбутнє? Ти могла через кілька років відкрити власний бізнес, користуючись своїми зв'язками по роботі. Тебе б кришували, як сир у маслі каталася б. “Сродна” праця, дурепа».

Кожен день стирала біль від зради, ніби макіяж з обличчя. Натомість поступово проступали всі зморшки, пігментні плями й акне їхніх стосунків. Зефірку Ігор терпіти не міг, усе намагався її копнути чи з вікна спустити. Та віддячувала йому несамовитою взаємністю. Її охайна Зефірка єдиний раз у житті відступила від власного етикету й надзюрнула в його улюблені лаковані шкіряні черевики. Коли Тоня відмовилася «приспати цю тварюку», той місяць із дівчиною не розмовляв і на поріг не ступав. Краще б і не ступав, їй-богу. Помстився — наклав купу в душу. Душу не викинеш, як зіпсовані черевики. Смердить тепер. Але вона ретельно прибирає і провітрює, минеться.

Для другого листа Тоня нарешті знайшла час аж за тиждень. Літо вже почувалося повноправним господарем у цих, не таких уже й помірних широтах, удень прямило так, що над асфальтами міста коливалися міражі, як у пустелі. Усі, хто міг, емігрував до води, хто не міг, викликав духів холоду й ангіни з кондиціонерів. А Тоня любила надвечір вибиратися до озера, яке дивом уціліло незабрудненим у місті, що живе за принципом «після нас — хоч потоп». Може через те, що добиратися до нього зручно було лише велосипедом, а то вже для багатьох містян «обставини непереборної сили». Тож Тоня сиділа на

березі озера, дивилася, як сонце поступово набуває кольору розпеченої міді, розфарбовуючи небо палітрою міського божевільного, коли згадала про лист № 2, що заповідливо вкинула до сумки. Хрущик совісті тихенько пошкрябався шкарубкими лапками десь між діафрагмою й печінкою. Пізно для хрущів, сезон минув, Тоня відірвала правий куточок конверта. Ну, Юрчику, викликаю вогонь на себе:

«Угадай, хто?) Я, твій “метелик”. Чи я тепер тобі апгрейднулася до гусені?)) Не минуло йроку. Скучив? Брешу, минуло. З днем народження тебе, чи що, хоч ти так і не “снизошел” до того, щоби мені відповісти минулого разу. Вразливий який, номер поміняв.

Не мала б тобі цього казати, але я навіть якось нещодавно думала зайти до тебе в гості. Ну так, згадалося все хороше, була у твоєму районі, дай, думаю, зайду, сюрприз зроблю. Уже до дверей підходила, коли ті відчинилися і з них висунулася ота з котом. Ну і я зробила вигляд, що піднімаюся на інший поверх. Ні, Юрчику, я все розумію, але ЯК? Така простушка. Я думала, тобі яскраві жінки подобаються, як я. Я тільки й устигла роздивитися, що в неї навіть манікюру нема. І оце нефарбоване відросле коріння. І метр із кепкою в стрибку на 40 кг ваги.

Ну таке, я тобі скажу. Але ж щось уміє, мабуть, якщо ти їй ключі дав. Чи ще, скажи, живете разом? Швидко ти. Мені тільки капці та зубну щітку завів, а цій ключі й kota. А, знаю, мабуть, вона вміє розглядати з тобою оті “потяги тіней під стелею у спальні”, ха-ха. Бо що ж із тобою ще у спальні робити, Юрчику, як не тіні розглядати? І передай їй, що сумка під колір взуття — уже давно не модно.

От правильно я тоді зробила, що тобі зрадила. Ти не здатний оцінити справжньої жінки.

У мене все чудово, якщо тобі цікаво. Просто прекрасно, як ніколи. Чого й тобі бажаю.

Ілона»

Ні, ну ти скажи! Це не гусінь, це гадюка якась. Простушка! А сама там, можна подумати, Клеопатра недороблена. Аж шкода, що не могла пригадати цього випадку. Мало хто там сходами швендяє. Місяць під косою точно не блищав. Навіть манікюр мій роздивилася. Коріння нефарбоване відросло!

Захід сонця втратив магічність. Тоня зіжмакала листа й подумки матюкалася всіма словами, які лишень могла пригадати. Виходило негусто, але широко. От пощастило ж тому Юрчику з такою *** зустрітися. Добре хоч вчасно розкусив. «Добре, що я тобі зрадила», от же ж ***. Чого ж тебе судомить тоді, як ти все правильно зробила? Чого прибігла під двері, коли не кликав? Чому досі не йметься, як не було з ним чого у спальні робити?

Щезало сонце за обрієм, настрій устиг щезнути раніше, Тоня зібрала речі та покрутила педалі додому. Обожнявала велики. Свист вітру у вухах, приємно нюють ноги, що відвикли від навантажень, неси мене, мій вірний коню, куди я захочу. Фух, аж злість перегнала, так мчала. Ну її, ту... А Юрчик молодець, хоч і втік світ за очі від неї, але ж утік.

Удома не вмикала світла. Скинула сандалі, жбурнула в темряву наплічник, перечепилася через нявкіт Зефірки (не голодна, не вигадуй) і пішла прямо до спальні. Відчинила цупкі штори й упала на ліжко обличчям догори. Довго чекати не довелося. Спочатку в куточку біля вікна під стелею ожила жовта плямка, потім вона сформувалася у прямокутник і повільно поповзла по стіні до наступного кутка. За нею невдовзі відразу дві прилаштувалися, але наздоганяти не квапилися, дійсно, як вагончики. Аж тут четвертий «вагон» вирішив, що він локомотив, перегнав усіх трьох, із розгону втелющився у третій кут і щез. Автомобілів у цей час на вулиці не бракувало. Жовті вагончики народжувалися і щезали один за одним, і було в цьому щось таке магічно-привабливе, що Тоня не могла відірвати очей від звичайного дива просто у її кімнаті. Це ж треба, за три роки жодного разу не звернути уваги, не помітити. Зашторювала наглухо, бо любила спати в темряві, а тут таке... Ох, навіть була вдячна тій нахабі за її листа.

«Юрчику-Юрчику, чи було шкода тобі цих потягів, коли продавав моїм батькам квартиру? Чи знайшов ти їх у інших квартирах іншого світу? Що за пафос, Тоню? Завтра куплю фарбу для волосся, щоби не зловтішалися деякі. А пазурі лаковані все одно не нарощуватиму, не дочекаються. Чисті, зрізані, охайні -які питання? І чого я виправдовуюся? Метр із кепкою». Тоня не встигла роздмухати зі свіжого попелу жар злості, бо застрибнула поглядом у черговий «вагончик», а той завіз її прямисінько у сон, де вона хлюпалася в морі та кликала: «Юрчику-Юрчику, іди до мене, тут так гарно!»

Прокинулася, посміялася зі своїх снів, фантазерка. Поставила чайник і вирішила, що не відкладатиме на потім читання третього листа, тим паче що він був цупкішим за попередні, може, то жовч застигла на сторінці? Чи отрута тієї зміюки?

Пояснення виявилось більш прозаїчним. У конверті лежало дві фотографії. Точніше, півтори, бо одна була ціла, а другої — лише відірвана половинка. На пошматованому фото, вочевидь, спочатку було двоє, що обіймалися. Тепер же там лишився тільки один симпатичний молодий чоловік із частиною жіночої руки на талії. «Із манікюром, — їдко посміхнулася Тоня. — Так от ти який, Юрчи-ку, русявий, підкачаний. Зовсім не схожий на слабака чи невдачу. Тепер стає зрозуміло, чого так коробить зміючку Ілонку. Ігор до Юрка не дотягує ні статурою, ані шармом, та й характером, підозрюю, теж, тут до бабки не ходи. Чому ж друга фотографія вціліла?»

Тоня на мить заплющила очі, потрясла головою: «Це ще сон, я ще не прокинулася». Розплющила одне око, потім друге. Сон не зникав. Тоня вже бачила це фото. Не просто бачила, не так давно вона його скопіювала й надіслала електронкою Ігореві. Бо саме Ігор і його «дама в поясі» дивилися й нахабно посміхалися до неї з «цілої» світлини. Ще й не полінувалася підписати на звороті:

«Я і мій коханий Ігор у найкрутішому клубі міста в День закоханих. До речі, він мені тоді освідчився, і я погодилася. Скоро весілля в найдорожчому ресторані Києва. Житимемо в його двоповерховому котеджі за містом. Він у мене крутий бізнесмен. Дивися, кого ти втратив, і кусай лікті. З днем народження, лузере!»

Якщо штрикати ножем охолоне тіло, воно вже не відчуватиме болю. Так і з почуттями. Ні, Тоня не заплакала, натомість вона налякала Зефірку раптовим вибухом сміху. Дівчина сміялася й не могла ніяк зупинитися:

— Крутий бізнесмен, ой, не можу, мамо моя, лусну. Зефірко, ти чула? Ота розвалюха в Чернігівській області, виявляється, «двоповерховий котедж за містом». Крутий бізнесмен, уха-ха. Менеджер із продажу госптоварів, та-а-а-к, це крутий бізнес. Це просто левел бог. Яке їхало, таке здибало, простігосподі!

Яке могло бути освідчення «при живій дівчині», Тоня не надто замислювалася. Чи зміюка прибрехала, чи екс-коханий розкидався

освідченнями праворуч і ліворуч, бо ж їй ще на Новий рік освідчувався. Був тоді, щоправда, дуже нетверезим, тому на ранок вона вирішила не нагадувати про пропозицію. Але ж що у тверезого на думці... Менше з тим, то більше не її клопіт, і яке ж це щастя! Вітаю тебе, Юрчику, із днем народження і з вчасним ескейпом із цих стосунків.

Тоня припинила сміятися, і до її світу увірвалося зразу два звуки: свист чайника та вібрація телефону. Перший верещав уже істерично, другий намагався самовбитися, зістрибнувши зі столу. Урятувала обох майже одночасно. Упізнала номер Ігоря (бо так просто видалити когось із контактів, але не так просто — із кешу мозку). Уперше за майже місяць не збила, а відповіла. Ефект несподіванки спрацював, голос у трубці був здивованим, але потроху набирал обурених ноток:

— Та невже? Не пройшло й року! («Десь я вже це чула».) Скільки можна мене ігнорити? Ти ж навіть пояснити нічого не дала. У мене з тією дівкою нічого не було. Мене підставили. Тільки така дурепа, як ти, не побачила б, що то недолугий фотошоп. Але я готовий спробувати все забути, якщо ти вибачишся.

Як співав Остап Бендер, «вы оцените красоту игры». Улюблена тактика — напад. Гади не вибачаються, я мала рацію, Зефірко. А в трубку:

— Привіт, Ігоре! Давай по Станіславському: «Не вірю!» Не вибачатимуся я, ти, жертва фотошопу. Живи зі своєю Ілоною довго і щасливо. І не телефонуй мені більше, будь ласка. І менше теж. Прощавай!

Не змогла збороти огиди, дістала вологу серветку й витерла мобільний, мов від бруду. Погладила Зефірку, відчинила вікно. У дворі тітка Шура мужньо вигравала битву з бур'янами на клумбі, доки сонце не ввімкнуло на повну свою пательню. Помітила Тоню, помахала їй:

— От ти мені якраз і нада. Здорова була! Де ти вчора вечером блудила ото? Тебе тут шукали. Не вгадаєш нікада хто.

Невже Ігор приходив миритися, треба ж, яка честь.

— Звісно, не вгадаю, тьоть Шур, невже мене шукали юристи мого далекого невідомого покійного родича, щоби зробити багатою спадкоємицею?

— Не, ну ти сказочніца, Антоніно. Загнула. Юра заходив, той, що раньше у твоїй квартирі жив. Вернувся зі своєї Європи, каже, що став

там ізвестним фотографом. Мо' й бреше, бо таке, у джинсах і футболці непонятній, но прийшов і каже: «Ви, тьоть Шур, не знаєте, ті люди, шо в мене квартиру купляли, не будуть її продавати? Бо я б її викупив назад». Не, ти таке чула? Я йому й сказала за ті листи, шо для нього приходять, то він просив твого номера, щоб подзвонить. А в мене й нема твого номера, шо я йому дам? Дзвонить у рельсу? То я обіщала, шо тебе завтра ввечері насіль-но вдома задержу, бо він прийде. Ти подумай, Антоніно, він же там грошенят, мабуть, у Європі заробив, то можеш і наварити на продажі, а собі в новому домі купиш нормальну квартиру. У сім вечора буде, жди.

Рівно о 19-й Юрій натиснув знайому кнопку дверного дзвінка. Хвилювався, шансів, шо нова господиня погодиться продати йому квартиру, хоч і за більшу суму, було мало. Сам із себе кпив: дивися, причесався, прилизався, в гарні штани вбрався... Навіть батькового срібного персня начепив, «Спаси і збережи», на удачу. Може, там така, шо й на поріг не пустить. І шо за листи від акціонерного товариства йому приходили? І шо.

Двері відчинилися, на порозі стояла симпатична тендітна білявка з грайливими кучериками й у квітчастій сукні, шо чарівно відтіняла її блакитно-сірі очі. Була не сама: біля її ніг терлася пух-наста біла кішка. Дівчина усміхнулася, привіталася і знову залила його своїм сіро-блакитним світлом:

— Ви, мабуть, Юрій? Я — Тоня, а це — Зефірка. Ви пробачте, я не зберегла тих листів, думала, ви вже не повернетесь. І засмучу вас ще й удруге: я люблю цю квартиру й не хочу її продавати навіть вам. Але я можу хоч трішки компенсувати ці погані новини маминими пиріжками. Ви любите чорний чай? Я обожнюю, особливо крупнолистовий. То як? Розкажете про Європу?

Зефірка раптом голосно фиркнула, Тоня засміялася, і мелодія її сміху розбудила грайливі кучерики, які дівчина почала прибирати з обличчя тонкими пальчиками. «Як гарно, коли жінка не має цих страшних лакованих пазурів», — подумав раптом Юрій, усміхнувся у відповідь і переступив поріг...

Святослав Черній. Обіцянка

Гучний сміх присутніх заповнював кімнату, весело брався за руки й осідав в центрі стола. Усі сиділи у спільному колі, поступово розділяючись за інтересами й за статями. Жінки гомоніли про своє, чоловіки — про своє й чуже. Себто про жіноче теж.

— Агов, джентльмени, вам не соромно? Ми ж тут. І все чуємо, -мовила Міла.

— Ви ж казали, що не підслуховуєте, — відмахнувся Сергій.

— Правду казали. Ми не підслуховуємо. Ви так гучно говорите, що ми просто слухаємо, — наполягала Міла.

— І що таке заборонене ми обговорюємо? — запитав Сергій.

— Що ви можете тямити в жіночому манікюрі? — проказала Міла. Інші дівчата зацікавлено презирнулися.

— Що ми можемо тямити? Та ми експерти в цій справі... — товариство, яке й так знало, що це жарти, включно з дівчатами, укотре гучно засміялося.

Лише Сергія наче зачепило за живе. Почалася перехресна дискусія про манікюр, яка згодом еволюціонувала в бесіди про косметику й секрети приготувань натуральних засобів догляду за тілом.

...Ще два місяці тому ніхто й не підозрював, що знайде таких чудових друзів. Кожен, маючи за спиною наплічник, а в руці валізу, непевно або ж сміливо та вміло крокував до авто-, залізничного чи аеровокзалу.

Ніно — як завжди, в одязі тертої мандрівниці: поношені гірські черевики, великий похідний наплічник, бузковий шарф і маленькі діамантові сережки. Ці вушні прикраси підсвідомо натякали кож-ному, хто починав аналіз із взуття: «Я можу бути жінкою, у цьому наплічнику в мене також є сукня. Я їх ніколи не ношу, але вони є». Дівчина впевненим кроком просувалась аеропортом Тбілісі. У неї рейс до Будапешта. Звідти — автобусом до Варшави. Це найдешевший і доволі комфортний варіант. Саме так, суперуміння Ніно — це дар до планування маршрутів. Вона з нетерпінням очікувала на посадку.

Макс сидів на лавці вокзалу Кишинева з лептопом на колінах. Завзято працював, не зважаючи на гурми людей навколо. Через сорок

хвилин у нього автобус до Львова, а звідти — до Варшави. Біля його наплічника з речами стояв кофр із гітарою. Перемикаючи вкладки пошти, скайпу та Фейсбуку, Макс уміло витягував із людей інформацію, роздавав указівки, відсилав відомості, суміжно розігруючи й підколюючи то клієнтів, то роботодавців по черзі. А взагалі, йому хотілося сісти за барабани й добряче відірватися від реальності.

Олегу пощастило більше. Його маршрут пролягав від дому до вокзалу, а звідтіля — прямий до Варшави. Він ще не знав, що це -найгірший автобус, який лише може бути. Крім того, цей транспорт виявиться рожевим. Окрім власних речей, які мав запакувати до автобуса водій, Олег склав пожитки вагітної жіночки і двох пенсіонерів. У салоні двічі мінявся місцями. Людина-допомога, одним словом. А йому дуже хотілося спостерігати і спілкуватися, писати й досліджувати.

Міла вміє уважно слухати і ставити над собою експерименти. Чекаючи на потяг Чернівці — Львів, вона пильно фокусувала слух у пошуках цікавої інформації. Після Львова вона їде до кордону. Пішо переходить його. Тоді — до Перемишля. Звідти — до Жешова електричкою. А вже відтіль — автобусом до Варшави. Та найбільше Міла зараз хотіла переглянути кілька серіалів, сидячи під теплим коциком і попиваючи чайочок.

Адлія сиділа в аеропорту Ташкента. Безтурботно слухала музику, піддериговуючи собі руками. Поруч розмістилося шість великих сумок із речами. Здається, це лякало всіх навколо, крім неї самої. Жоден узбек не може виїхати з дому без казана, велетенського ножа й торби приправ. Адлія летіла до Варшави через Москву. І зараз їй хотілося зготувати смачний плов та відкоркувати пляшечку вина.

Оля — дівчина-усмішка. Коли мама її випроводжала з полтавського вокзалу в напрямку Львова, дівчина сильно хвилювалася. Вона залишає гарну роботу, людей, які їй дуже подобаються, і їде в незвідане. З маленькою-маленькою валізкою і ще меншою сумочкою в руці. Хоч їй і було кепсько, вона трималася. На її обличчі безперервно сяяла усмішка. Наче закликала до веселощів, тепла й літа. Заспокоювала й розслабляла. Оля хотіла того, що вона й так робила завжди, — сміятися.

Сергій — єдиний у світі узбек, який вилетів із дому без казана. В аеропорту Амстердама його не хвилювало нічого, окрім передчуття тривалої розлуки зі своєю дівчиною. Він міцно її обіймав, одночасно дипломатично заспокоюючи. Йому хотілося вже полетіти й уже повернутися. Йому хотілося осісти там і щоби вона прилетіла до нього. А найбільше він думав про нові можливості.

Ці семеро людей, які їхали брати участь у науково-дослідницькій програмі, ще не знали, що їх усіх скерують до Кракова. Де вони ось так вечорами разом сидітимуть, розповідатимуть життєві історії, дискутуватимуть, обговорюватимуть соціальні проблеми і свої наукові дослідження.

Тема манікюру поступово переросла в тему... дружби.

Настрій Олега раптово змінився. Сум?

— Знаєте що? А можливо, ми більше ніколи не побачимося. Ось закінчиться програма. Ми тепло попрощаємося. Можливо, дехто навіть заплаче. Навіть я можу, якщо ніхто не спроможеться, — іронічно сказав Олег. — Ми пообіцяємо тримати контакт у Фейсбуці. Одразу після того, як роз'їдемося, ми активно переписуватимемося у соцмережах. Цікавитимемося тим, хто як добрався. Запитуватимемо, чи все гаразд. Згодом, час від часу, цікавитимемося, як там життя... пізніше вітатимемо лишень на день народження й, у кращому випадку, на Новий рік. А потім контакти раптово згаснуть, наче останні жаринки вогнища, які все ще сподівалися перерости у велике полум'я. Спочатку — одна, потім — інша, а тоді — темрява. І через десяток років ми, можливо, навіть не згадаємо, як нам тут колись було добре, затишно. З яким захопленням слухали одне одного. Обмінювалися нашими особистими історіями, переживаннями. Ставили одне одному провокаційні питання, лише щоби побачити реакцію. Грالی на окулеле, вистукували ритми ногами, на ногах і чайних банках. Створювали щось із нічого. Були цілісним, єдиним організмом. Урешті-решт, ми разом готували їсти, наче велика родина. А незабаром усе це зникне. І, що найгірше, ми ж усвідомлюємо — це неминуче. Ну так чомусь є в житті... Скільки було класних випадкових знайомств у потягах? Чи на курортах? Чи ось, під час наукових програм?.. Але чи хтось більше десяти років підтримував стосунки з такими знайомими? Ні!!! — Олег заглибився в себе, водночас позираючи на друзів у пошуках заперечення. Він хотів, аби з ним не погодилися.

— Ти ніби правду кажеш. І я з тобою навіть згоден. Але я вірю, що ти помиляєшся й колись ми зустрінемося, — промовив Макс.

Із виразу обличчя Макса важко було зрозуміти, чи він справді погоджується, чи натякає на щось інше.

— Не зустрінемося. Я згоден із Олегом, — промовила Оля, гучно хіхікнула, а тоді заплакала.

Міла тим часом швидко переводила погляд з одного обличчя на інше. Адля підняла келих вина й залпом перешила, а тоді почала насипати собі в тарілку нову порцію плову.

— Ага. У мене так було. Це вже не перша моя програма. Я колись розповідав, як утратив контакт із данцями й нідерландцями? — збентежено промовив Сергій.

— А я ще не була в Узбекистані. І в Молдові. І в Україні лише проїздом була, — задумливо промовила Ніно, поглядаючи на свої поношені гірські черевики, які з нею за п'ять років об'їздили більше світу, ніж середньостатистична людина за все життя.

— А давайте повіримо в диво. І домовимося, хай би що сталося, зустрітися через десять років! — з усмішкою сказала Оля. — Я пропоную купити конверти, по сім кожному. І через десять років зробити мегарозсилку, за місяць до зустрічі. Кожен має отримати шість листів. Сьомий пишемо собі самі й очікуємо на інші від нас. Мені було б цікаво довідатися, що у вас змінилося через такий проміжок часу. Я хочу побачити вас. Можливо, це вже буде сімейна зустріч: із дружинами, чоловіками, дітьми? — усмішка заливала обличчя Олі. — Пообіцяйте мені, що надішлете! Зламаємо стереотип. Посидимо, як зараз. Як же це буде чудово!

Усі мляво почали погоджуватися.

— Друзі, я вже створив цю зустріч у Фейсбуці. Двадцять третє червня дві тисячі двадцять шостого року, — Макс вичікувально оглядав товариство.

— Воно водночас і чудово, магічно, і сто відсотків було б розкішно, але... наскільки це реально? Навіть зустрічі випускників рідко коли вдаються, щоб усі приїхали, — Сергій докинув надії та сумніву заразом.

Не вірячи в задум, дату ухвалили. Наступного дня всі придбали конверти. Спроекували лист-інструкцію до себе через десять років і успішно про це забули...

Через місяць програма добігла кінця. Теплі прощання. Обмін сувенірами. Обіцянки писати. Навіть про зустріч через десять років згадали з усмішкою. На борту літака в Ніно відлягло від серця. Зв'язок почав утрачатися, ніби хтось розплів їхній сплетений клубок срібних ниток і визначив кожному власну дорогу. Те саме сталося і з іншими.

Наче неочікуване відро зимної води, вилите на розпашіле тіло, пролунав звук телефону. Календар мобільного Міли показував 2026 рік. Фейсбук несподівано нагадав про зустріч, яка мала відбутися за місяць. Жінка мрійливо прокрутила собі в голові обличчя друзів десятирічної давності. Оля, яка завжди, сміялася. Адлія, яка не могла обійтися без чогось смачного о другій ночі. Макс, який завжди наскоками пропонував кудись їхати, іти. Ніно, яка все це планувала. Олег, який постійно нагадував, аби ніхто нічого не забув, і залюбки брав до свого рюкзака чийсь речі, щоби полегшити чужу ношу. Сергій, який любив зникнути на певний проміжок часу, а тоді знову з'явитись із тисячею вибачень. їхні затишні вечори й посиденьки. «А чому б і ні?» — промовила Міла й пішла шукати конверти, які вона відклала десять років тому, та писати листи.

Адлія тримала на колінах наймолодшого — Каріма — і частувала його улюбленим пловом, який щойно приготувала. Вільною рукою жінка відкрила в телефоні Фейсбук. Повідомлення від Ніно: «Я ще нікому нічого не писала, але думаю, що ми всі приїдемо до тебе і Сергія. Готуйтеся».

«Молдовський друже, як ти поживаєш? Ти нічого не забув? Приїзди до Тернополя й летимо в Ташкент! — писав Олег. — Roger that! Я вже придбав квитки. Сімнадцятого будемо в Тернополі», -відповідав Макс.

Методом таких нехитрих переписок друзі домовилися. Ланцюжки маршрутів та перевалочних пунктів привели всіх у Ташкент.

У центрі стояв велетенський казан плову. Усі сиділи на курпачі й не могли повірити в те, що це таки відбулося. У будинку Адлії панував хаос.

Її троє дітей, чоловік Юсуф. Міла була з чоловіком Юрою, Оля з Тарасом, Макс із Маргаритою і їхнім малим Андрійком прилетіли разом із Олегом, Галею і їхньою Софійкою. Сергій прийшов із Марією. Усе-таки нідерландська розлука їх не зупинила. Не було лише Ніно. Спізнювалася?

— Так хтось відправив листи чи ні? Бо я не отримав жодного, -мовив Макс.

— Молдовський друже, тримай! — Олег простягнув шоколадний конверт.

— А в мене теж із собою! — Оля гучно засміялася, її чоловік підтримав сміх.

— І в нас є! — помахала конвертами Міла.

— О, здрастуйте, і в мене є для вас дещо, — піднялася Адлія.

Друзі інтенсивно обмінювалися листами.

— То що з Ніно? — поцікавилася Оля.

Наче у відповідь на чари доброго чарівника, у двері подзвонили. «Гамарджоба!» — почулося. «Генацвале!» — відповіли всі хором і поглянули в бік дверей. Ніно! Ті самі сережки й (не може бути!) те ж взуття. У руці вона тримала сім конвертів. Поряд із нею стояв зовсім не схожий на грузина чоловік.

— Це — Олекса, — промовила Ніно. Олег ледь стримався, щоби не бовкнути: «Довбуш». — Рік тому я зустріла його в Карпатах, -Ніно сяяла.

Гучний сміх присутніх заповнював кімнату, весело брався за руки й осідав у велетенському казані з пловом. Можливо, цього всього б не було, якби не обіцянка розіслати листи.

Святослав Черній. Пані Анна

На вулиці вогкі краплі літа стікають щоками примхливих туристів. Їхні всюдисущі камери безперестанку знімають навколишню архітектуру Краківського передмістя Варшави. Будинок, у якому народився Шопен, вікнами виходить на центральну браму Варшавського університету. Кільканадцять метрів ліворуч розташований палац Тишкевичів-Потоцьких, у якому базується мовний центр *Poïonіcиt*. У його нутрощах саме триває діловий діалог.

— Пані Мазурек, візьміть групу, — тоном, що передбачає тривалі перемовини, мовив лисий чоловік із дивною, донжуанською борідкою.

Цього чоловіка звать Піотр Косовський. Стовідсотковий поляк за походженням, який чомусь схожий на іспанця. Особливо коли натягає на свою лису голову капелюха. Шарм — якщо одним словом окреслити очільника мовного центру.

— Пане директор, мені до пенсії залишилися дрібниці. Я хочу допрацювати в спокої. Цей рік я винятково координуватиму проект, і все. Попередня група була дуже хороша, і я хочу з тими добрими нотами щастя та знання, що я їх чогось навчила, піти в безкінечну відпустку, — відбиваючись, промовила Мазурек.

— Шановна пані, я поділяю вашу ностальгію за прекрасним, але я наполягаю! Ви візьмете групу! Хочете ви цього чи ні, — рука Косовського автоматично потяглася до капелюха. Він погладив його криси, імітуючи видалення невидимої пилюки, і опустил погляд. А тоді раптово його підвів: — Анно, ну по старій дружбі. Візьми групу. Ну немає іншої можливості. Ти незамінна. Уже дванадцять років поспіль усе було на високому рівні.

Пані Мазурек хотіла бурно запротестувати, оскільки останні три роки були істотно нікчемними в плані стипендіатів. Вони або потрапляли в поліцію, або вирізнялись особливим хамством до викладачів чи байдужістю щодо науково-освітнього процесу. Звісно, відсоток таких проблемних не добігав і до десяти, однак враження й мотивація падали в геометричній прогресії не лише у викладачів, а й у інших стипендіатів. Почали навіть з'являтися скарги на саму програму. Мазурек глибоко вдихнула, затримала повітря, роздумуючи над своєю

наступною реплікою. А тоді їй спала думка, від якої вона в душі весело захихотіла, уявивши собі цю картину. Через силу переборюючи сміх, вона награним тоном звернулася до Косовського:

— Добре, Піотрусь. Тільки в мене одна умова.

Директор поїорзав на стільці й подумки почав шукати альтернативу пані Мазурек, знаючи, що її умови виходять потім йому боком.

— Це чергове парі? — запитав Косовський, потираючи лисину.

— Можеш називати як хочеш. Якщо мені потрапить хороша група, краща за попередню, то я залишуся працювати ще на рік, винятково координатором. Якщо група буде паскудна... то-о-о-о... — Мазурек почала хитро усміхатись. Пан директор відчув, як стискаються його м'язи й повертається юнацька невпевненість. — То-о-о-о, ти прийдеш на заключну вечірку і станцюєш польку! — вираз обличчя Ма-зурек був переможним, і вона додала: — Так, станцюєш.

— Аню, скільки тобі років? Це не смішно. Мій радикаліт осоромить мене. — Косовський був збентежений.

— Твій радикаліт зробить тебе зіркою вечора. Ну, то згода! — пані Мазурек піднялась зі свого стільця й гордо вийшла з кабінету молодечою ходою.

Косовський дивився їй услід, думаючи: «От же ж. фантазерка», — а тоді вигукнув:

— Я ніколи не ходив на заключні вечірки. І взагалі... я не танцюю. Я це не люблю! — ясна річ, його вже ніхто не чув.

Чоловік узяв до рук свій капелюх і встав.

«Як то ті молоді роблять?» — сам до себе промовив Косовський і, розмахуючи головним убором, почав імітувати місячну ходу Джексона, періодично відчуваючи пострілювання в спині. А тоді хтось постукав у двері. Директор здригнувся, різко застрибнув до крісла, скорчився від болю і, зовсім забувши, що в нього на голові капелюх, промовив: «Увійдіть!»

Увесь липень Анна Мазурек інтенсивно складала методичний план занять, культурно-розважальну програму. Добирала фільми, телефонувала в музеї, розв'язувала проблеми з квитками, поселенням і сортувала списки стипендіатів. Звична для неї робота, яку вона виконує вже тринадцятий рік поспіль. Так дивно, їй тоді було п'ятдесят шість, коли вона зробила це вперше. Жінка, згадавши про

свій вік, іронічно усміхнулась, а тоді глибоко схлипнула. Увесь час її непокоїла думка про те, яка група їй випаде. Які там будуть люди? Чи приємні, цікаві, чи виховані, добрі? Поділятимуть вони її цінності? Чи буде розуміння? Синергія? А з яких країн будуть? І головне — чи вдасться їй чогось навчити тих дітей-людей? Студентів? Працівників науки?!

Анна Мазурек ішла в напрямку аудиторії за п'ятнадцять до дев'ятої з м'яко-солодко-вимушеним передчуттям. Брови пані професорки вигнулись у формі веселки від здивування, коли вона побачила, що під аудиторією її вже чекало восьмеро студентів. Вони здалеку усміхались і махали їй руками. «Усі восьмеро? І ніхто не спізнився?» -про себе промовила жінка і стрункою ходою підійшла до групи.

— Добрий день! — привіталися студенти.

— Добридень! — відповіла викладачка і вставила ключ у замок.

Через дві хвилини всі сиділи за круглим столом і придивлялися.

Студенти до викладачки, а викладачка — до них. У повітрі висіла дрібна, інтригуюча пауза.

— Мої дорогі, передусім вітаю вас у групі з рівнем Сі. Якщо ви сюди потрапили, то знаєте, що це означає. Ми вдосконалюватимемо ваше знання польської мови до ідеального. Шановні, мушу вас попередити, я садистка! — промовила Анна Мазурек.

Аудиторією пронісся легкий смішок. На деяких обличчях зависло нерозуміння.

— Ні-ні, жодних фізичних тортур. Лишень розумові... Давайте відразу з вами домовимося. Я дуже люблю плідну роботу і щоби кожен почувався комфортно. Тому перше правило — правило одного. Якщо хтось говорить — усі слухають. Дайте людині висловитися. Якщо хтось не знає відповіді, чи погано себе відчуває, або ж не має настрою до відповіді, таке теж буває, тоді правило піднятої руки. Хто порушує правило — страчуємо на жирандолі, — викладачка повела рукою в напрямку великої, розкішною люстри палацу Тишкевичів-Потоцьких. — А тепер давайте знайомитися! — з усмішкою промовила жінка.

Чотири години злетіли непомітно. Ніхто навіть не просився на перерву.

Пані Мазурек ішла додому окрилена й мотивована сьогоднішнім заняттям. Їй хотілось якнайшвидше повернутися до помешкання й дібрати на завтра багато нових матеріалів. Унести новизну і

прищепити любов не лише до польської, а взагалі до мов. А ще їй було цікаво, чи напишуть щось її нові студенти про сьогоднішній день і про неї в контексті першого враження. Жінці бракувало уваги.

Наступного дня чотири години знову злетіли в одну мить. Заняття закінчилося збором домашнього завдання. Вісім робіт група подала акуратно зібраними у файл. Усі все виконали. Додому пані Анна сьогодні їхала трамваєм, у передчутті цікавого вечора за читанням творів.

Здебільшого все було абстрактно-філософського спрямування. Окрім одного твору, який був тим, чого жінці бракувало.

«Пані Анно! Знаю, що граматично це звертання дуже неправильне, бо його слід розуміти як дружнє.

Не сприйміть це за неповагу. Я свідомо так вжила й зараз поясню чому. Знаю, що минуло дуже мало часу, відколи ми вперше з Вами зустрілися, але Ви вже мій взірець для наслідування. Завдяки Вашим професійним якостям, завдяки Вашому почуттю гумору й узагалі... Знаєте, яке в мене перше враження про Вас?

Ви аристократка... Ви Аристократка з великої літери. Це варто розуміти як Людина з великої літери. Аристократизм я більше зараховую до зовнішнього образу. Так-от, сьогодні я дуже уважно спостерігала за Вами. Ваша хода, Ваша зачіска, Ваші руки, Ваші кольори в одязі. Усе це наче з найкращих романів дев'ятнадцятого століття. Ні-ні, зовсім не старомодне, а навпаки — завжди модне. Що мене найбільше зачепило. Я мало Вас знаю, проте впевнена, що моє перше враження про Вас не похитнеться в часі довшого пізнання. Знаєте, оцей Ваш образ, перш ніж Ви почали щось говорити, — він показував Вас такою трохи недоступною й навіть трішечки зверхньою, та, коли Ви заговорили, я зрозуміла, що Ви — своя людина. Тому я й звертаюся до Вас «Пані Анно». Ви — справжня. Ваш аристократизм не наганий. Я сміливо стверджую це. Ви мене захоплюєте. Не знаю, чи добре це, бо кажуть, що не можна створювати собі кумира, але я хочу бути схожою на Вас. Я рада, що познайомилася з Вами і з нетерпінням чекаю на наступне заняття!

З повагою ваша студентка Юля»

Цей лист глибоко зворушив пані Мазурек. «Яка чудова дитина. Шкода, що вона так мало про мене знає», — жінка підняла погляд до

стелі, за якою впевнено бачила небо — воно ж завжди там, і промовила:

— Дякую! — сама не знаючи, нащо так зробила.

Після того зворушливого і щирого листа пані Анна почала більше відкривати своїм студентам не лише науку, а й власну душу.

Життя не було до неї надто прихильним. Свого часу вона дуже розчарувалася в чоловіках, так і лишилася самотньою. Довгі роки дбала про хворих батьків, яких совість не дозволяла здати до притулку, і кожного дня після роботи бігла до них. Усі казали, що вона ненормальна, позбавляє себе радостей життя. А вона не могла інакше. Вісім років тому батьки померли. Відтоді Анна Мазурек стала дуже-дуже самотньою й шукала розради в роботі, у спілкуванні зі студентами.

Місяць із новою групою злетів непомітно. Прощаючись, студенти, які прикипіли до своєї старшої наставниці та подруги, подарували їй плюшевого ведмедика і оберемок чайних троянд. Вона щиро дякувала та радила:

— Якщо раптом хтось матиме якісь запитання, прохання, проблеми або просто був у Варшаві — напишіть мені, — і начеркала на дошці імейл.

— А нормальну адресу можна? — іронічним тоном запитав Микола з Житомира.

— Пхе, нормальну адресу. Ви всі його чули? — звернула увагу групи пані Анна й водночас, задоволено усміхаючись, почала виводити домашню адресу.

Ніхто не хотів іти. Усі мовчки стояли й шукали якогось приводу відстрочити момент, коли за ними зачиняться двері палацу Тишкевичів-Потоцьких. Найімовірніше, вони вже ніколи не побачать своєї майже сімдесятирічної подруги, в якої душа шістнадцятирічної юнки, молоді леді. Коли двері все-таки зачинилися, Анна Мазурек глибоко вдихнула й чомусь згадала про Піотра Косовського. «От же ж. А я була впевнена, що він таки станцює», — жінка подивилася на плюшевого ведмедя й попрямувала до виходу. У душі була дивна суміш переживання і втрати. «Добре, що ти в мене залишився», — жінка міцно притулила до себе іграшку.

Шосте грудня — день Польського Миколая. Ранок Анни Мазурек почався із дзвінка у двері. Її зачіска завжди ідеальна, тому вона,

лишень приклавши руку до волосся, швидко пішла відчиняти. На порозі стояв листоноша.

— Пані професорка Мазурек?

— Так, — жінка ствердно кивнула.

— Вам... е-е-е-е... листи вам!

— А чому ви не вкинули їх до скриньки?

— Тут така справа. Вони не влазять.

— Он як. — здивувалася жінка. — Тоді давайте.

Листоноша схилився й подав жінці картонну коробку з-під взуття, в якій лежала добра сотня, а можливо, і більше листів.

— Ось. Вочевидь, у вас багато прихильників!

— Мабуть, — збентежено промовила пані Мазурек і, подякувавши листоноші, внесла листи до вітальні.

«Україна, Україна, Україна, знову Україна, Росія, Грузія, Грузія, Росія, йой.» — жінка порпалася в купі барвистих конвертів різного формату, дивилася на незнайомі марки та до болю знайомі прізвища.

Вона почала відкривати листи й читати їх один за одним, обіймаючи плюшевого ведмедика. Почуття самотності того дня розвіювалось із кожним новим конвертом: «Як добре, що на Землі є ще стільки щирих і небайдужих молодих людей...»

Олександра Орлова. Валансі пише ЛИСТИ

Я відразу зрозуміла, що Він — те, що треба! Ну, хіба що поміркувала кілька місяців, бо вважала Його невдахою, не вартим нашої уваги, але з часом Він переконав мене у відповідності давно створеним мною стандартам.

Однак почати слід із того, що ми з моєю господинею мешкаємо разом уже шість років. Вона симпатична, добра та чуйна, не надто розумна, проте для мене, так чи інак, найкраща, бо — Моя! А ще Вона самотня: окрім мене, у Неї фактично нікого немає в цьому великому місті, де я знаю лише два будинки з п'ятьма під'їздами та їхні околиці, а Вона — набагато більше, бо майже щодня пропадає на добрих десять годин на якійсь міфічній роботі. Вона любить осінь, складати паперових журавликів і читати, — навіть назвала мене Валансі, на честь героїні своєї улюбленої книжки (до речі, я кицька, якщо хтось не зрозумів). Я знаю, що їй, як і мені, часто хочеться обіймів і щоби хтось наливав Їй молоко або якусь гарячу гидоту, на зразок чаю чи кави. Однак ніхто не пригортає її до себе й не приносить смачненького. Це не тому, що Вона не гідна, просто не зустріла нікого підхожого. А от я — зустріла!

Він переїхав до сусіднього будинку півроку тому. Симпатичний, добрий і чуйний, не надто розумний, що типово для людей, і самотній. Тобто просто створений для Неї!

Я помітила Його на одному зі своїх звичних літніх моціонів і стала спостерігати. Він порався з ремонтом, вітався із сусідами та їздив на своєму страшнючому авто, яке одного разу мало не розчавило мене, як комаху. Він також помітив мене й навіть почав вітатися, намагаючись угадати моє ім'я. «Ні, — подумала я, — нічого в тебе з того не вийде, любчику!» — але чомусь потерлася об Його ноги.

Із Його рук часто випадали ключі й пакунки, та й в отих пакунках був самий вегетаріанський непотріб, утім, руки були приємні, теплі, а голос такий, що хотілося муркотіти. І коли одного разу ми зустрілися

біля Його під'їзду, а Він раптом дістав із кишені шматочок ковбаски, що припас для мене, я зрозуміла, що Він — те, що треба!

Однак познайомити їх було доволі важко. Вона тікала на роботу рано-вранці, аби повернутися до темряви, бо страшенно її боялася, а Він неспішно сідав за кермо о пів на десяту й повертався іноді досить пізно, тож звести їх у дворі в мене ніяк не виходило. Заманити когось із них у гості до іншого також не склалося: Він за мною просто не йшов, а Вона, замість того щоби забігти услід за своєю кицею до Його під'їзду, схопила мене на руки й, несучи додому, назвала «дурненькою приبلудою»! Мене!!! Я ображалася чотири дні.

Тоді я й вирішила писати листи! Почала з Нього, бо, як мені здавалося, саме чоловік має стати ініціатором знайомства. Тим більше вже почалася осінь, і Він одягнув гарний довгий шарф: якщо такий красень прийде до моєї господині, Вона точно оцінить!

Мені пощастило: коли я шукала спосіб, аби написати листа, Він саме пофарбував плінтус і поруччя в під'їзді. Тож я притягла на третій поверх газету зі смітника та поклала її перед Його дверима. Далі я заходилася виписувати лапками, які тицяла у фарбу на плінтусі, її ім'я та адресу.

«Таня» в мене вийшло пречудово, а от номер будинку та квартири довелося натупцювати, де влізло, але все одно було досить розбірливо. Тож я задоволено нявкнула й пішла додому, чекати.

Чекала довго. Два дні. За цей час господиня закатувала мене миттям лап від фарби, проте я терпіла, бо сподівалася, що все було не дарма! Проте Він не прийшов.

Коли я повернулася до його оселі, то газету не знайшла. А коли ми врешті зустрілися, лишень почула: «Це ти мені тут красу навела? Мабуть, чекала смачненького? Добре, що хтось газетку підстелив, бо інакше твої сліди так і лишилися б у мене під дверима. Але поглянь, яка красива стежинка з твоїх лапок вийшла на сходах -ніби так і задумано! Ти ж моя художниця!»

«От бувдур...» — подумала я. Але про художницю мені сподобалося!

Наступний лист я вирішила написати їй. Ну, бо Вона ж зі мною мешкає стільки років, хто ще мене так добре зрозуміє?

Я розгорнула Її новий великий записник, узяла в зуби олівець і почала виводити акуратні людські літери. Присягаюся, це був шедевр

епістолярного жанру! Я написала про любов і довіру, про спорідненість душ і курячий бульйон, про тепло Його рук і красивий голос, про Його страшне авто і про пікнік за містом, про який ми так давно мріяли! Я навіть зламала олівця, але тепер уже була впевнена, що все буде як слід.

Аж ніяк! Мені ще й вичитали за зіпсований записник і погризений олівець!

Я так образилася, що навіть пішла до Нього. Жити. На три дні.

Ох, знаю, що Вона дуже хвилювалася й, напевно, плакала, але кицька я чи ні? У мене теж є гордість, і ще, як там кажуть, «запасний аеродром»!

До того ж розвідка допомогла зрозуміти, як саме Він живе. Його квартира виявилася більшою на цілу кімнату, і навіть кухня в Нього була просторіша: можна хвилин двадцять ганяти по підлозі маленьку цибулинку! Він виявився привітним господарем, а я об-лаштувала собі кілька затишних місцинок для сну. Щоправда, Він намагався називати мене всілякими примітивними іменами, на що я недвозначно відповідала: «Няв?» — себто «Ти це серйозно?»

Зрештою, я повернулася додому та цілісінький тиждень насолоджувалася життям, бо господиня на radoщах заходилася мене бавити й пестити, як малу дитину. «Профілактика, — подумала я, -корисна справа».

Далі я намагалася написати листи Йй — просто на планшеті; Йому — надрукувати на комп'ютері; відправити смс і навіть зателефонувати, але задуми мої провалювалися, а мої любі дурники -дійсно створені одне для одного — нічого не второпали.

«Усе, — вирішила я, — більше не буду!» І вместилася біля батареї чекати на зиму.

Однак уже наступного дня я помітила, що господиня вкотре читає свою улюблену книжку — ту, де головну героїню звать, як мене, — Валансі, а замість закладки використовує власну візитівку.

«Воно!» — подумала я і стала готуватися до місії. Треба було, щоби книжка з її візитівкою потрапила до Нього. Для цього слід було цю книжку спочатку сховати, потім непомітно винести з хати, а тоді, власне, доставити за призначенням.

Що вам сказати, це було нелегке завдання на кожному з його етапів, але книга, хоч трохи й попсована, потрапила за адресою. Я відчувала

себе супергероєм, шпигуном і собакою одночасно, бо ви ж у курсі, що киці зазвичай не носять речей у зубах.

— Блакитний замок. Люсі Мод Монтгомері, — прочитав Він уголос, узявши до рук книгу.

— Мур-р-р, — підтвердила я й умостила у Нього на колінах, аби нікуди не втік, а докладніше вивчив знахідку.

На жаль, візитівку Він не знайшов. Тобто знайшов, але не відразу: вона лишалася всередині книжки на бозна-якій сторінці, поки Він читав про Валансі та її пригоди.

— Що за дивне ім'я? — пробуркотів він якимось, на що я невдоволено нявкнула:

— На своє подивися... Андрій!

Читав Він повільно. Точніше, рідко. На знаходження візитівки ми витратили майже два тижні. Тим часом господиня схвильовано шукала зниклий скарб, жалілася на домовиків і допитувалася про істину в мене. Але я була невблаганна. І терпляча.

Нарешті Він зателефонував.

— Це я. Слухаю вас, — сказала вона у слухавку. — Так, це моя книга. Як ви її знайшли?.. Ой, дійсно?.. А де ви мешкаєте, перепрошую?.. А я у двадцять сьомому! Це ж треба, ми — сусіди!.. Так, зараз удома. Зустрітися? Навіть не знаю.

Тут я вирішила втрутитися й заходила тертися їй об ноги натякаючи: «Навіть не смій відмовлятися!»

— Валанасі, припини! — гукнула вона. — Ой, вибачте, то моя киця. Ага, так і звати... Ну, це ж моя улюблена книжка... У вас також є кицька?.. А як її звати?.. Ой, і моя також незалежна! Треба їх познайомити, як уважаєте? — засміялася вона, взуваючи черевички й шукаючи очима ключі від дверей.

Я бачила крізь вікно, як вони зустрілися в сутінках нашого двору. Він одягнув свій красивий шарф. Вони стояли, тримаючись із двох боків за книжку, досить довго, аби я зрозуміла, що моя робота виконана й більше жодних листів писати не доведеться.

Дар'я Дмитрів. Скуштуй моєї кави

Крізь сон чую, як за вікном уже активно шумлять машини, гадаю, година сьома. На кухні щось дзенькає... О, це вже синочок Гордік добрався до улюбленої шухлядки із чайними ложечками й по одній їх викидає (чомусь лівою рукою). Намацую порожню, але ще теплу частину ліжка — сьогодні чоловік точно потішить смачним сніданком. Час починати день!

Твердо вирішила: відсьогодні стати флайледі — літаючою домогосподаркою, усе встигати, мати гарний вигляд, більше відпочивати. Найперше правило цієї системи я добре запам'ятала — це бути вдома такою, неначе чекаєш гостей. Добре, спробую змінити велюровий костюм на щось відповідне. Почимчикувала до гардеробної (до речі, домашні капці теж рекомендують замінити повноцінним взуттям на шнурівці), а там. є все! Усе, окрім того, що зараз треба (звична ситуація, навіть не загострюємо увагу). Модельні сукенки висіли осторонь, ніби докоряючи, що я частенько про них забуваю, збираючись на прогулянку з дитиною. Боже, ти почув молитви мого чоловіка, і я таки визнаю, що в мене їх удосталь, хоч і не багацько, як переконує мене коханий. Ділові жакети, блузи, усе взуття на підборах. Вирішивши, що гардероб не готовий бути помічником справжньої флайледі, я скоренько «запакувала» Гордіка в коляску (добре, що він ще із задоволенням у ній сидить і є можливість не лише носитися дитячими майданчиками, а й вирішувати свої справи). Нашвидкуруч зібралася сама, похапцем склала список продуктів на вечерю та й гайнула до магазину за новим «правильним» домашнім одягом.

Купила дві сукні, але дорогою додому встигла переконати себе в тому, що домашню можна зробити із тих, що вже є. А от святкові -ніколи й нікому не завадять. Тепер я повністю готова до генерального прибирання — макіяж, зачіска, сукня. Усе за системою.

Останнім часом, коли дитина навчилася діставати все звідусіль, такі прибирання стали моєю не основною, але постійною «розвагою». Мій внутрішній перфекціоніст не давав мені життя. Тому зробила каву зі шматочками маршмеллоу, сіла розмірковувати над планом прибиральних дій.

Синочок тим часом дістався до шафки з моїми «скарбами». Тут живе серія «Теплих історій», дитячий щоденник, записник із віршами, старий фотоальбом, набір кольорових олівців, штампи, листівки для посткроссингу, колекція поштових марок і ще багато дрібничок, без яких важко взагалі уявити мене.

Дерев'яна скринька, прикрашена декупажем у стилі шебі-шик, облаштувалася окремо від усього. Вона була особливою частиною мого скарбу, адже саме в ній зберігаються листівки з усього світу. Дістаю й показую Гордійчику:

— Дивися, ця листівка з Китаю, а ця, із кумедним слоником, — із Африки, а ось ця незвичайна кругла — із Франції, а це привітання з Новим роком прибуло з Канади... Поглянь, мої улюблені з Фінляндії, із життєрадісними бабусями Інге Лук. Кожна ілюстрація наче промовляє: «Зупинися! Досить бігти стрімголов! Живи тут і зараз! І почни, нарешті, любити те, що маєш, адже життя таке швидкоплинне.»

Цікаво перечитувати, передивлятися, а деякі навіть пере.нюхувати, намагаючись уловити запах чужоземної країни.

Посткроссинг навчив мене із завмиранням серця заглядати в поштову скриньку (а це, між іншим, у сучасному світі видається досить дивним). Чекати звістку від незнайомця і щиро, по-дитячому радіти кожній поштівці, аби потім відправити невідомому адресату свою листівку. Скільки їх у мене? Скільки тут думок, людей, почерків, побажань? Цілий світ у моєму декупажному ящичку.

Маленька ручка висмикнула з окремого стосу листівку й миттєво потягнула її до ротика, аби скуштувати кутик яскравої картонки.

Забираю, усміхаючись. Вона незвичайна, із підписом «Твоя Я». Дістаю інші, вони теж від Насті з Білорусі. Малеча явно зацікавилася можливістю спробувати на смак більше посткардів. Беру Гордіка на руки й намагаюся забрати з рученят конверти, однак не вдається.

Знаходжу найпершу поштівку від моєї білоруски, потім ще одну і ще... Перечитую — не можу відірватись. Як легко й невимушено вона пише, як кожним словом вірить мені, як щиро цікавиться моїм життям, як відверто довіряє свої думки. Так не напишеш у Мережі, не відчуєш настрій за почерком, це зовсім інше. Зовсім. А ми ж навіть ніколи не бачились!

Гордік дістає ще одну листівку, в якій моя Настя вітає мене з народженням сина. А ще — питає про мої плани на осінь. Це остання

листівка, на яку я не відповіла. Закрутилася? Забула? Відключилася? Нечемно. Сьогодні ж напишу відповідь.

Починаю писати лист. Подумки. Прибирання ж ніхто не відміняв. Дістаю праску, знімаю білизну.

«Настю, ти не уявляєш, скільки всього сталося зі мною за цей час! Сьогодні ми вперше годували качечок біля озера, яке я раніше бачила мигцем лише дорогою на роботу. А вчора зустріли кумедного білого песика породи самоїд, їх ще називають “найтепліши-ми няньками у світі” за любов до дітей. І це правда!

Не знаю, Настю, хто сказав, що бути мамою нудно? Хто вигадав, що бути вдома погано? Нещодавно освоїла плетіння спицями (моя мама дуже вправно це робила, а от я ніяк не могла знайти часу, аби навчитися). А ти вмієш плести?»

Прасовані речі посортовано, поскладала їх на полички. Узялася за протирання пилу.

«Нарешті я читаю не лише в метро... Виявила в собі художній талант, уявляєш? До того ж ми із подружками раз на місяць улаштуємо день мистецтва. Відвідуємо музеї, виставки, презентації, май-стер-класи».

Починаю готувати вечерю. Із півторарічною дитиною, якій усе треба бачити й контролювати, не завжди виходять кулінарні шедеври. Мені здається, завдання для учасників шоу «Майстер Шеф» інколи — ніщо, як порівнювати з приготуванням смаколиків із дитиною на руках, під ногами, на столі. Помічник у мене ще той!

«Знаєш, я завжди пишу, коли в нашого «енерджай-зерика» сідають батарейки й він засинає. Цілую його, милуюся. Запах маленької дитини не порівняти із жодним найсолодшим парфумом світу. Потім бажаю солодких снів коханому (він звик, що я сова й пік моєї активності припадає на ніч). Дістаю білі аркуші, підточую олівець, готую каву зі шматочками маршмеллоу. Кава дуже смачна, хотілося б, щоб і ти відчула її аромат. Здається, я тобі це вже писала. Уночі. Лише так мені пишеться...»

День пролетів у роздумах, у спогадах усього, що відбулося з тих пір, коли я стала мамою. Як змінилися ми, змінилося житло, відчуття

затишку, якими стали слова молитви, коли просиш не для себе, коли немає потреби ображатися чи тримати зло.

У квартирі смачно пахне, ми з Гордійчиком чекаємо з роботи татка. Хлопчєня зустрічає його голосним писком, він ще не знає про «подарунки від зайчика», не знає смаку цукерок, а щиро сумує. Це так зворушливо...

— Знаєш, така дивна листівка тобі прийшла, — усміхається коханий із порогу та виймає з кишені лист.

Знайомий почерк: «Колись я обов'язково скуштую твоєї кави. Твоя Я».

Віоліна Ситнік. Любов змінює все

Сьогодні Люба дивилася на світ так, наче бачила його вперше. Від тієї краси аж тиснуло в грудях. Про свої почуття хотілося кричати, натомість вона тільки усміхнулася новому дню однією зі своїх найрадісніших усмішок і вискочила на вулицю.

Коричневі ковбойські чобітки весело вистукували бруківкою, а широка циганська спідниця з воланами й пишними складками тихо шурхотіла в унісон, ледь не підмітаючи тротуару. Дівчина крутила головою навсібіч, ніби силуючись закарбувати в пам'яті ці миті, від чого її кучері, такі схожі кольором на тендітні лісові гриби — лисички, сховані в осінньому листі, жваво підстрибували. Сміх рвався з Любиних грудей, та вона, притуливши долоні до вуст, лише беззвучно хихотіла, щоби не викликати здивування в перехожих. Атож, їм же так важко зрозуміти, що життя нам дається лише раз і витратити його на постійне буркотіння й незадоволення — це звичайнісіньке марнування його.

Від сонечка, яке не по-осінньому припікало, Любі захотілося зірвати з шиї барвистий шалик і розстібнути пару гудзиків на пальті теплого медового кольору, рясно прикрашеному етнічними орнаментами та аплікаціями. Минаючи модні паби й розкішні ресторани Старого міста, вікна й двері яких у цей час були ще наглухо зачинені, дівчина між двома такими з подивом виявила невеличкий просвіт, де розкинулася тераса крихітної кав'яреньки. Люба різко зупинилася й огляділася: три столики, накриті білосніжними скатерттинами, із букетом свіжих квітів на кожному, так і вабили присісти за один із них і скуштувати чогось смачненького. А позаду, просто на стіні, висів дивовижний малюнок величезного кавового дерева, на якому пустувало кілька чорних котів. На вивісці, де зазвичай пишуть, чим особливим може поласувати відвідувач, значилося: «Шукаєте вуличної магії? Тоді вам — до нас!»

Люба неспішно витягла з величезної сумки, прикрашеної кольоровими намистинами, помпонами, плетеними шнурами, тасьмою й бахромою, гаманець, порахувала гроші, вдоволено мугикнула і ступила крок у напрямку, де роздавали вуличну магію.

Тільки-но сіла за столик, перед нею миттю з'явилася офіціантка з бейджиком, на якому було зазначено: «Віра». Люба витягла із сумки потертий блокнот і швидко написала в ньому: «Мені, будь ласка, американо й величезний шматок гарбузового пирога».

Дівчина вместилася зручніше на стільці, підставила обличчя, рясно вкрите веснянками, сонечку і з задоволенням потягнулася, наче та киця на осонні. У голові роїлося стільки слів і думок, їй так хотілося ними поділитися з людьми, але це вкрай важко зробити, коли ти... німа.

Минуло не так багато часу, як за сусідній столик усівся хлопець. Зробивши замовлення, він спочатку почав щось клацати у своєму телефоні, а потім крадькома спостерігати за красунею офіціанткою. І стільки в його погляді було захоплення! «Підійди до неї! Познайомся!» — хотілося кричати Любі. Натомість вона розгорнула блокнот і почала щось старанно виводити на чистому аркуші. Офіціантка Віра, принісши каву, приязно усміхнулася до дівчини і промовила:

— Пишете листа? Чомусь нині люди так рідко пишуть справжні листи. Усе есемески та імейли... А де ж справжні емоції та почуття? Віртуальність уперто витісняє реальність. Сумно.

У ту мить Люба зрозуміла, як достукатися до людей.

Допивши каву, дівчина підійшла до Віри, яка щось зосереджено записувала, не помічаючи нічого навкруги, ледь торкнулася її руки і простягнула папірець: «Коли я піду, передайте, будь ласка, тому юнакові листа. Щиро дякую!» Люба вийшла на тротуар, ще раз озирнулася й подумала: «Що ж, перевіримо вашу вуличну магію.»

А за півгодини юнак, що сидів неподалік, та офіціантка весело сміялися й домовлялися про перше побачення. А поруч лежав лист, написаний Любою поспіхом та від усього серця:

«Днями отримала листа. Справжнісінького, паперового, із поштовим штемпелем. Довго тримала в руках, розглядаючи його, неначе якусь дивину. Погладжувала пальцями не надто каліграфічно виведені літери. Читала й усміхалася, вдихала запах паперу та чорнил.

І, здавалося б, нічого надзвичайного в цьому нема, але... Ти помітив, як прогрес стрімко змінює наше життя? Так, частіше в кращий бік. Проте разом із тим прогресом із нашого життя йде щось справжнє, істинне...

Ми даруємо квіти та подарунки в соціальних мережах замість того, щоби зробити це насправді.

Ми спілкуємося з рідними та друзями за допомогою електронної пошти та скайпу, забуваючи про справжні звуки їхніх голосів, вирази облич, милі усмішки.

Ми знайомимося в чатах та на різноманітних сайтах замість того, щоби приязно усміхнутися людині, яка нам подобається, простягнути руку і сказати: “Привіт! Познайомимось? Мене звати...”

Ми вносимо неприємних нам осіб у чорні списки, таким чином ігноруючи їх, замість того, щоби виказати їм в очі своє незадоволення.

Ми проводимо час в Інтернеті, бавлячись у різноманітні ігри, замість того, щоби пригорнутися до коханої людини чи провести час із дитиною.

Ми зустрічаємося онлайн, усміхаємося, цілуємося, плачемо смайликами...

Так поволі віртуальне життя витісняє наше реальне. Проте забуваємо ми одне. Те, про що дуже вдало сказав Ян Вишневський: “Інтернет, він не зближує. Це скупчення самотності. Ми нібито разом, але кожен окремо. Ілюзія спілкування, ілюзія дружби, ілюзія життя...”

Я не хочу застрягнути серед ніків та аватарів, серед кшії-кодів та гігабайтів інформації! Я — жива людина! А ти? Отож я виходжу з-за монітора, усміхаюся тобі, простягаю руку і кажу: “Привіт! Мене звати Люба... Познайомимось?”

А ти? Ти наважишся підійти до Неї?

Вересень 2015 р.»

Віра вправно орудувала ножем, відкраюючи величезний шматок шоколадного торта. Відвідувачка замовила тільки горня трав'яного чаю з мелісою та м'ятою, однак спостережлива офіціантка, яка вже давно мала справу з людьми й розбиралася в них не гірше за психолога, одразу відзначила її роздратованість та втомлений вигляд і подумала, що трохи підсолодити їй життя аж ніяк не завадить.

Жінка безсило опустила за столиком на терасі, а її син, білявий пустотливий хлопчик, із голосним реготом намотував круги навколо. Офіціантка кинула на неї швидкий погляд: темне волосся, зібране позаду в пучок, обличчя з легким макіяжем, зручні уггі, темні джинси та худі — вигляд занадто банальний, аби привертати до себе увагу. Але відвідувачка, певно, менш за все хотіла, щоб її хтось зараз помічав. Вона нервово стискала кулаки, затим повільно випустила повітря кризь

зуби і злісно прошепотіла щось малюкові. Він на якусь мить зупинився, схилив набік голову, ніби оцінюючи серйозність маминої погрози, та потім голосно засміявся і знову дременув, ледве не збивши з ніг офіціантку, яка саме несла замовлення. Жінка зірвалася зі стільця, міцно вхопила сина за руку й насильно присадила. Губи хлопчини затремтіли, він голосно розридався, та так, що кожен обернувся на той плач.

Віра теж виглянула з кухні й помітила, що не лише вона зацікавилася галасливими гостями, а й дивачка, яка ледь не щодня приходила до їхньої кав'ярні з блокнотом у руках. І дивачкою Віра охрестила її не тому, що та була німою і спілкувалася з навколишнім світом через свій пошарпаний записник, а тому, що в її погляді було стільки некорисливого добра й бажання допомогти. Вона постійно гризла кавові зерна, так, наче то був соняшник. Здавалося, що вся вона наскрізь пропахла ароматом кави, від чого скидалася на милу симпатичну текстильну лялечку, яких часто можна побачити в кав'ярнях та крамничках із хенд-мейдом. А ще вона постійно щось натхненно писала. Якось навіть попросила Віру передати складений учетверо аркушик теперішньому її хлопцеві. У першу мить офіціантка добряче на неї розсердилася, адже сама вже давно симпатизувала юнакові, що постійно забігав до них у кав'ярню й ховав очі як не в якийсь новомодний гаджет, то в газету. Скільки разів вона подумки благала його помітити її, підклала зайвий стікер цукру, прикрашала вигадливим малюночком його каву чи пригощала тістечком за кошт закладу, та все марно. Аж раптом, після того папірчика, який знехотя Віра таки передала адресату, він заговорив із нею. Тепер Віра й Андрій і дня не можуть прожити одне без одного, а дивачку вважають ледь не янголом-охоронцем їхнього кохання.

А на терасі малюк і не думав заспокоюватися. Розлючена матуся вхопила його за руку й потягнула до виходу, так і не скуштувавши ні чаю, ні тортика. Крадькома змахувала непрохані сльози.

Зненацька їм дорогу перегородила дивачка. Вона присіла біля хлопчика, зазирнула йому прямісінько в очі, від чого той одразу принишк, а потім, вирвавши сторінку зі свого записника, простягнула йому аркушик. Мати хлопчика глянула йому через плече й застигла: на ньому було намальовано їх із Марком, та настільки професійно, і, що головне, не такими, якими вони б мали здаватися присутнім, а

щасливими й тихими. На малюнку мати із сином обіймалися, і було щось там від Мадонни з Ісусиком на руках: таке тепле, ніжне і світле.

— Ох ти ж шибеник, — із усмішкою промовила офіціантка, яка безшумно підійшла й теж роздивлялася малюнок. Вона лагідно провела рукою малому по голові й промовила до нього: — Глянь, який апетитний тортик у матусі на тарілці! Закладаюся, тобі його ніколи в житті не подужати!

Хлопчик зірвався з місця й за якусь мить незграбно длубався виделкою в солодощах.

— Вибачте за гармидер, — почала жінка, — дедалі частіше впевнююся, що нам із Марком не можна нікуди ходити. Він абсолютно не вміє поводитися... Ми тільки-но із садочка, мали Свято осені. Я так ним пишалася, з тієї радості вирішили відсвяткувати тут, але вже дорогою він почав таке витворяти.

— Так він же хлопчисько! Переросте. Коли ж бавитися й вередувати, як не в дитинстві? — зазначила Віра. — Ходіть, у вас чай, напевне, вистиг, я принесу новий.

— Навіть і не знаю.

— Усе добре. Якраз матимете час роздивитися малюнок. Мені здається, у дівчини талант, — і кивнула головою в бік Люби.

— Це точно! Навіть не знаю, який із них більший — малювати такі чудові речі чи заспокоювати дітей, — засміялася відвідувачка, глянувши, як її син спокійно сидить за столиком і наминає торт так, що аж за вухами лящало. — Дякую вам. вам обом. за все.

А вже вдома Марина (а саме так звали матусю Марка), викладаючи на стіл покупки, знайшла в одній із торбинок аркушик, списаний дрібним каліграфічним почерком. Вона точно знала, від кого він, бо листа було написано на такому ж папері, на якому сьогодні вона отримала в подарунок малюнок. Розгорнула...

«Дух суперечності, підліткова агресія, віра в батьківську обмеженість, юнацький максималізм -ти знаєш, це все ще попереду... Ти знаєш, що не раз плакатимеш ночами в подушку, а вранці, замащуючи синці під очима коректором, аби він не помітив, удаватимеш із себе сувору й неприступну, щоби він зрозумів: має бути так, як ти сказала. І не тому, що ти не йдеш на поступки чи чогось не розумієш, ні, просто ти знаєш життя трішки краще, аніж він, і бажаєш йому лише добра.

Ти знаєш, що він грюкатиме дверима й ітиме у свою кімнату, а в тебе серце розбиватиметься на друзки від усвідомлення того, що ви не можете знайти спільної мови. Ти зачинятимешся на кухні й переглядатимеш старі світлини, беззвучно схлинуючи. Пам'ятаєш цей день? Ось він у вишиванці та подертих на колінах джинсах (твоїх улюблених!) на Святі осені. Скільки йому тут? Чотири? Ага! Ти тоді була такою молодою, хоча дуже комплексувала з приводу свого віку, вважала, що найкращі моменти твого життя позаду, а він — такий дрібненький, напевно, найменший у своїй групі — увесь час усміхався й махав тобі рукою. Він танцював і співав разом з іншими дітками, його рухи були незграбними, як у ведмедика, проте надзвичайно милими. Ти не переставала аплодувати й фотографувати його. А серце наповнювалося гордістю і... недовірою: невже це те немовлятко, в якого, здається, учора з'явився перший зубчик і яке зробило свої перші, такі невпевнені кроки назустріч тобі?

А ось на цьому фото ти зафіксувала його тоді, коли він розповідав віршика, жестикулюючи руками. Пам'ятаєш, як усі щиро аплодували йому, бо це було більше схоже на реп, ніж на декламацію? Звідки це в нього? Можливо, зародилося тоді, коли ти, будучи вагітною, чергувала класичну музику з ліричними реп-баладами?

Зараз він спить, довжелезні вії відкидають тінь на половину обличчя, а тобі здається, що то тінь осіннього елегійного смутку на твоєму серці. І ти тихо шепочеш: "Спи, синочку, а я оберігатиму твій сон. Сьогодні й завжди. Бо всі проблеми, які виникнуть, успішно минуть, а наш зв'язок залишиться. Навічно!"

Жовтень 2015 р.»

Маринині очі стали вологими. Вона підійшла до Марка і при-тисла його до себе, відчуваючи, як увесь негатив повільно відступає, залишаючи місце тільки безмежній материнській любові.

У пророчих словах листа Марина переконається через декілька років і все дивуватиметься, звідки художниця все те знала. Часом, коли їй буде важко знайти з Марком спільну мову, вона розгортатиме пожовтілий аркушик, витертий у місцях згину, і перечитуватиме його ще раз і ще. Тоді її душа наповнюватиметься спокоєм, бо вона ж знає, що всі проблеми успішно минуть, а їхній зв'язок залишиться. Навічно.

«Я не знаю, хто вона, — похапцем виводила у своєму щоденнику офіціантка Віра в ті вільні хвилини, коли всі замовлення було рознесено й відвідувачі насолоджувалися смаколиками та теплою розмовою, — але з появою Люби я почала помічати більше добра, і не якогось чудодійного, а звичайного людського, рукотворного. Інколи мені здається, що та німа дівчина — якась добра фея, яка на деякий період часу, обов'язково короткий, потрапила в наш світ, аби змінити його на краще. Чому ненадовго? Бо ж у казках хороших героїнь завжди обмежують у часі -Попелюшка має повернутися до півночі додому, а Еліза — до світанку доплести братам сорочки з кропиви. А не розмовляє Люба тому, що якби могла говорити, то поділилася б такою мудрістю, до якої ми, люди, ще не готові. Або ж її зачарувала зла чаклунка. Трапляється, я уявляю її красивою текстильною лялечкою з довгим волоссям із рудих в'язальних ниток, її оченята, намальовані щонайяскравішою смарагдовою фарбою, так широко дивляться на світ, і вся вона запаморочливо пахне кавою... Лялечка роками сидить у вітрині невеличкої вінтажної крамнички і спостерігає за всім. Найбільша її мрія — опинитися там, за вікном. Вона стільки всього знає, бо ж переходила з рук у руки не раз і не двічі, доки не опинилася тут. Вона стільки б могла розповісти людям, але вона — звичайна цяцька... Та одного разу до крамнички потрапляє зла чаклунка, і лялечка Люба, як русалонька Аріель, міняє свій прекрасний голос на можливість стати людиною.

Хай там як, але знаю точно, що одного дня вона просто зникне з нашого міста так само непомітно, як і з'явилася...»

Віра різко закрила щоденник, бо в кав'ярню увірвався новий відвідувач — один із поважних місцевих чиновників. На вулиці було холодно й непривітно, колючий вітер пробирав аж до кісток, а із сірого свинцевого неба падали поодинокі сніжинки. Чекаючи на свого бізнес-партнера, він добряче промерз на вулиці, і його занесло в крихітну кав'яреньку, на одній зі стін якої, попри негоду, продовжували бавитися намальовані кавові коти. Спілкувався з офіціанткою зверхньо, дивився в очі, та не бачив її, адже та була для нього порожнім місцем, персоналом, а на таких уваги не звертають. Усівся за столиком і почав голосно репетувати по телефону.

Люба деякий час спостерігала за ним, а потім тихенько підійшла ззаду й поклала руку на плече. В одну мить чоловік аж підскочив, наче

то не дотик був, а киплячу смолу вилили йому на плечі. Віра помітила, як образлива лайка мала зірватися з його вуст, та їхні погляди зустрілися, і він сів, присоромлений, на свій стілець, а за хвилину безсило опустив голову собі на руки й важко видихнув. Люба вмостилася навпроти, а він — отой скандальний багач, без вибриків якого не минає й тижня, — почав розповідати дівчині, як він утомився. Про те, що його нічого не радує — ні гроші, ні слава, ні успіх. Чоловік стомився жити. Люба схопила його за руку, гнівно замахала головою й усунула в жменю аркушик.

«Дива бувають! І тобі є заради чого жити. Визирни у вікно. Бачиш, дівчина несе важенну торбину з апельсинами, послизається й падає? Жовтогарячі сонечка котяться врізнобіч по всьому протуару. Тут би сісти й плакати, але на допомогу летить хлопець і починає їх підбирати. Повертаючи торбинку, їхні погляди й руки зустрічаються. Іскра. Саме в цей момент народжується кохання. Хіба це не чудо?»

Олігарх виглядає у вікно й за мить ошелешено зиркає на Любу. Не йме віри своїм очам: якась незграба розсипала апельсини...

«...А ось заможний дядько сидить у кав'ярні набур-мосений і готовий влаштувати скандал через каву, яку, на його думку, йому надто довго несуть. Насправді він не лихий, а просто втомився і зневірився, він гадає, що йому немає заради чого жити.

А ввечері той чоловік замовить у ресторані смачного борщу, бо сам уже не готував добрий десяток років, та віднесе його старенькій сусідці-одиначці з квартири, що живе поверхом нижче, бо ж помітив, що бабця вже котрий день не виходить, хворіє...

Хіба турбота про того, хто не може про себе подбати, не диво?

Ось тобі звичайнісінька людська магія...

Грудень 2015 р.»

Люба бігла бруківкою в місті, де старе так органічно сусідило з новим, ба більше, сплелось воедино заради подальшого щасливого існування. Сучасні графіті на стінах, які бачили багато чого на своєму віку; старовинна Фортеця, а поруч, ні, не карети, запряжені, буланними кіньми, а блискучі автівки виграють на сонці; на площі біля Ратуші вже давно не влаштовують судів і не виконують смертних вироків, а

позують разом із пам'ятником туристу, щоби потім переглядати світлини, усміхатися теплим спогадам про подорожі.

Нині Любі чомусь невесело, душу огорнув якийсь невагомий, наче тендітний, серпанок, смуток. От ніби все добре, а пальці холонуть, і на спині, між лопатками, сверблять шрами. Вона мугикнула про себе, коли згадала, як улітку якийсь ловелас на пляжі хотів до неї позалицятися й не придумав нічого оригінальнішого, ніж ска-зати: «Бачу, новина про те, що з неба втік янгол, правдива. Але я не думав, що йому вдасться так швидко позбутися своїх крил». І торкнувся пальцем одного з її шрамів. Люба тоді вся спаленіла, хотіла йому щось сказати, але ж як, коли ти — німа? Почала показувати жестами, і чоловіка зненацька наче корова язиком злизала.

Люба перекурила ключ у замку і зайшла в крихітну квартиру, де мешкала з початку осені. Стягнула із себе шарф, пальто, чобітки. Щойно увійшла до кімнати, її погляд прикипів до невеличкої небесно-блакитної валізи. Так ось чому на душі смуток... Час знову вирушати в дорогу. А вона так зріднилася з цим містом! Та накази (чи то натяки) не обговорюють. Вона похилила голову і зсутулила плечі. Якби в цей час із Любою ще хтось був у кімнаті й випадково глипнув на стіну позаду неї, то дуже здивувався би побаченій ілюзії — вигадливій грі світла й тіні, яка породила на стареньких шпалерах справжнісіньку копію статуї мармурового скорботного янгола з понуро опущеними крилами.

«...Як я й думала, Люба зникла не попрощавшись, -писала в щоденнику одного січневого ранку Віра, попиваючи гарячий шоколад із величезного горняти й милуючись відблиском камінця в персні — подарунку Андрія на заручини. — Хто вона, як і задля чого з'явилася в місті над Смотричем, куди попрямувала далі, чому німа? Напевно, відповідь ніхто не отримає, адже кожен вірить у те, що хоче. Або ж це просто інша історія... Я ж знаю одне: Люба все змінила».

Олександра Орлова. Близнючки

Субота, 20 вересня 2008 р.

Привіт, Олесько!

Люба моя, я вже кілька днів на місці, але написати тобі зовсім не встигаю, бо маю купу справ на роботі, а весь вільний час розглядаюся довкола! Цюрих прекрасний, Олесю! А в офісі всі стримано чемні, і, здається, я справляю на них гарне враження, тож ми дарма з тобою боялися набундючених швейцарців.

Місто дуже красиве, поважне, але напрочуд затишне. Тут безліч трамваїв, симпатичних кав'ярень зі столиками на вулицях, старовинні споруди з вежами та шпильми, житлові будинки з французькими балкончиками (у мене теж такий, і я вже хочу на нього тицьнути якусь червону герань), чарівна довга набережна, а на обрії — гори.

Я вже не можу дочекатися, коли ти приїдеш, і ми будемо тут гуляти і їсти шоколад. Кава і шоколад тут нестямно смачні. І я зараз живу на самому лише шоколаді: на сніданок — молочний із родзинками й лісовими горішками, на обід — білий із мигдалем, на вечерю — гіркий чорний! А ще я засмакувала місцеву випічку і, боюся, скоро стану таким пампу-шиком, що ніхто й не здогадається, що ми з тобою близнючки.

Обіймаю! Передавай привіт Андрію! Хай уже по-думки готується, що скоро ти дременеш до мене. Жартую. Чи ні!:-)

Гася

Неділя, 21 вересня 2008 р.

Привіт, Ганнусько!

Я така рада отримати від тебе звістку! І те, що все в тебе гаразд, мене дуже тішить. Я колунаюся в перекладах, а коли стає нудно, переглядаю в Інтернаті фото з Цюриха, аби бути ближче до тебе, а ще уявляю як ти їси шоколад і гладшаєш на очах. Ги-ги! Насправді тобі нема чого хвилюватися, бо скоро я також буду пампушиком. Саме вчора дізналася, що вже на восьмому тижні. Андрій був у шоці (позитивному), тепер старанно вживається в роль

майбутнього татуся й погрожує мене нікуди від себе не відпускати. Воно й добре, бо почувуюся я зараз трохи кепсько, певно, токсикоз.

Цілую.

Олеся

Четвер, 25 грудня 2008 р.

Привіт, Олесю!

У нас Різдво. Навколо дуже красиво. Місто сяє вогнями, дзеленчить дзвонами. Я ходила в церкву. Насправді навіть у три, але передусім у церкву Святого Петра — милувалася святковою службою. Тихо помолилася про вас з Андрієм і батьків. Сьогодні Цюрих наче завмер. Різдво — родинне свято, а в мене тут нікого нема. Я не жаліюся, просто констатую. Ну, гаразд, трохи жаліюся. Мені б тільки дотягнути до Нового року, коли всі місцеві друзі й колеги повернуться з відпусток. Я обіцяла влаштувати їм вечірку з борщем і голубцями. Щоправда, не знаю, чи подужаю голубці. Аби лишень ніхто не отруївся! Як думаєш, довгий рис для начинки підійде чи треба купляти круглий?

Цілую.

Різдвяна гундося

Вівторок, 17 лютого 2009 р.

Вітаємо майбутню тітоньку!

Ганю, тепер уже точно знаємо: двійня, хлопчик і дівчинка. Назвемо Ганзель і Гретель! Жартую. :-)

Дівчинку хочу Ганну — ну, ти зрозуміла! А над тим, як назвати хлопчика, нехай Андрій голову ламає.

У нас усе гаразд. Я все перекладаю, але в офісі вже не буваю зовсім — у мене живіт такого розміру, що ледь у двері пролажу. А ти, судячи з фото, зовсім схудла — зрадниця!

Ой, дякую тобі за шоколадну посилку! Ми все отримали і майже все з'їли.

Люблю тебе!

Олеся

Середа, 8 квітня 2009 р.

Привіт, зайчики!

Як там мої солоденькі небожата? Вашу фотку тепер тримаю в офісі на столі, і всі, хто проходить поруч, милуються нашими кавунчиками!

Нумо, підростайте там! І приїздіть до мене!

Тут весело. І, здається, у мене щось намічається. Цього разу не по роботі. На особистому фронті. Але ще рано казати.

Цілую.

Гася

Понеділок, 13 червня 2011 р.

Привіт, Ганнусько!

Ти поїхала тільки вчора, а я вже шалено скучила! Твоя таки правда, мені треба десь вибратися з наших нетрів, але ж ти сама бачиш, що малечу так просто на когось не залишиш. Андрій, і без того, — моя права рука й ліва рука (а ще часом обидві ноги й голова). Але ми незабаром почимчикуємо в садочок, і я почну планувати велику втечу. Ну, гаразд, маленьку. Обов'язково приїду до тебе! Зуб даю (Андрійчин).

Обіймаю.

Олеся

Четвер, 18 серпня 2011 р.

Ох, Олеся! Ми з Отто таки розійшлися. І все було зовсім не дуже. Але ми вже рік такі далекі одне від одного, а мало би бути навпаки. Словом, я в журбі, але виживу. Ти коли приїдеш?

Гася

Субота, 20 серпня 2011 р.

Слухай, тут така справа. Здається, я вагітна. Я знаю, що ти в шоці. Андрія якраз малюки дерли на шматки, коли я йому натякнула. То він досі оговтатися не може. Але подивимося!

Олеся

Вівторок, 10 квітня 2012 р.

Ну, нарешті ви з малючкою вдома. Я так хвилювалася. Завчасні пологи й усе таке, але Андрій мене вже заспокоїв і навіть фото прислав. Мі-мі-мі!

Ти мене, мабуть, уб'єш, але я підстриглася й пофарбувала волосся в рудий колір. Тепер ми зовсім не схожі. Звучить моторошно, правда? Але так хотілося щось змінити. Тепер веселіше. Чекаю, коли відросте!

Гася

Середа, 28 травня 2014 р.

Так, Ганю! Я вже хочу до тебе, бо тільки ти до нас приїдеш, а я все сиджу з цим трійком бейкетників і мрію про той шоколад і каву, і ваші мюнстери і штрассе. Я оце думаю, в якому саме місці ми дійшли дороздоріжжя? Ми ж геть однакові, училися там само й так само. Але ти тепер живеш у Цюриху: така гарненька, доглянута, свіжа, а я витягаю жувальну гумку з волосся й молюся, аби Оленка якусь нову алергію не спіймала.

Життя таки дивне!

Олеся

Четвер, 29 травня 2014 р.

Та ну, ти смішна! Яка там свіжість? У хороші тижні я ледь по п'ять годин сплю з цим новим проектом. А вдома холодне ліжко й герань на балконі, яку поливали в минулому році. От у вас весело: родина, затишок. Малеча класна підростає! Я б із тобою помінялася залюбки! Ану спитай Андрія, може, теє? :-)

Гася

Четвер, 29 травня 2014 р.

Уже спитала. Він згоден, але ненадовго, бо те, що ти готуєш, цитую: «Отрута. Особливо голубці!» А діти взагалі не поміять різниці. У нас із тобою зараз навіть зачіски однакові.

Олеся

П'ятниця, 30 травня 2014 р.

У вересні я можу вирватися до вас, днів на десять, якраз як здам проект. А ти давай тоді збирайся! Поживеш моїм життям принаймні тиждень. Знудишся тут геть!

Гася

Середа, 17 вересня 2014 р.

Люба моя Ганнусю! Тут просто казково! Я вже люблю це місто, і вулиці, і набережну, і кожен трамвай чи будинок зокрема! А ще в тебе таке зручне маленьке помешкання з таким красивим краєвидом із вікна, що я не знаю, як ти взагалі витягаєш себе з нього на світ Божий, я б тут так і сиділа... Якби не була туристом. Але розповідати тобі про місто марно, ти все тут уже знаєш.

До речі, тут зі мною сталася така цікава пригода. Не повіриш, я познайомилася з чоловіком! Але ти не думай нічого «такого». Це було так смішно! Я сиділа в одному з тих зелених парків на березі озера й милувалася горами, аж тут до мене почав залицятися симпатичний молодик. Не швейцарець, як виявилось, італієць, що мешкає тут кілька років і працює в якійсь конторі з дуже поважною назвою. Високий, стрункий і чорнявий, із засмаглим обличчям і зеленими очима — от просто все, як ти любиш! І називається романтично — Габріель!

Він запитав, як мене звати й чи можна запросити мене на каву, бо я йому дуже сподобалася, але я відразу відповіла, що він років на сім запізнівся і що я вже заміжня! А він, уявляєш, запитує, чи немає в мене незаміжньої сестри-близнючки?:-)

Словом, він тобі зателефонує, сестро, і можеш навіть не дякувати!

Твоя Олеся

Неділя, 28 вересня 2014 р.

Олесю, ну ти і звідниця! Він таки подзвонив, і я приперлася в кав'ярню без мейкапу й подерта, після десяти днів із твоїми чарівними дітлахами. Вони, до речі, швидко зрозуміли, що я — примітивна й м'якотіла версія їхньої мами, та відігралися по-повній!

Але давай про Габріеля! Він, м-м-м-м, фантастичний: красивий, чемний, веселий, і чогось думає, що це я його просто розіграла в парку. Не вірять, що в мене дійсно є близнючка, каже, що я така можу бути лише одна. Уявляєш?

*Далі буде... Чи, скоріше, ой що буде!
Зачарована Гася*

Четвер, 25 грудня 2014 р.

Любі Ганнусю та Габріелю! Вітаємо вас із Різдрвом! І бажаємо вам чудово провести разом свята й узагалі бути дуже щасливими!

Олеся, Андрій, малюки

ПС: Сестро, не можу повірити, що ти в Мілані! Якщо вже він тебе запросив до батьків, то все дуже серйозно. Я така рада за вас!

Понеділок, 13 липня 2015 р.

Привіт, Олеско!

Нарешті я добралася до Інтернету. Ми з Габі тільки те й робимо, що купаємося, засмагаємо та їмо! От тепер я точно стану пампушиком, але мені ж можна — я вже заміжня!

Я така вдячна вам з Андрієм, що ви вирвалися на наше скромне весілля. У нас найкращі у світі чоловіки, правда? А ти в мене — найкраща сестра!

Твоя Гася

Середа, 4 листопада 2015 р.

Гасю, чого ти мені не розповіла першій? Мама вже все знає і хвалиться сусідам про ваш новенький будинок і твою вагітність, а я тутки сиджу з хворими малюками, перекладаю якісь медичні інструкції і ніц про все те не знаю!

*Пиши в подробности і бігом!
Нетерпляча Олеся*

Четвер, 24 грудня 2015 р.

Люба Олесю!

Завтра моє перше найщасливіше Різдво у Швейцарії (минулорічне не рахується, бо ми були в Італії). У нашій оселі вже стало досить затишно, і ми навіть прикрасили ялинку в кутку біля каміна. Крім неї, у вітальні лише килимок, але то все дрібниці, бо я так люблю цей дім, і гори за вікном, і Габріеля, і навіть нашого навіженого собаку.

Ой, я тобі не казала, але схоже, що в мене також буде двійня! Я знаю, що ти там уже регочеш.:-)

І я тут подумала, добре, якби то були дві дівчинки, як ми з тобою — близнючки!

Щаслива Гася

Тетяна Белімова. Соляна пустеля

Присвячую Жені Яцині

Коли вона плакала, мені ставало ніяково. У такі хвилини, а повторювалися вони доволі часто, я не знав, що сказати і як її розрадити. Просто чекав, поки злива мине й на веснянкуватому небі її обличчя знову прогляне сонечко.

Ні, вона не дорікала моїм рішенням і навіть намагалася втримати сльози, проте це не завжди їй вдавалося. А час мого від'їзду стрімко наближався. І тоді я придумав просте визначення для її сліз. Сказав їй, що вона не така вже й проста, як видається на перший погляд, і має прямий зв'язок із Салар-де-Уюні. Із чим? Вона підвела на мене свої небесно-сині очі, ще хвилину до того повні сліз. Не зрозуміла? Це ж дуже просто. Своїми сльозами ти поповнюєш запаси солончаку Уюні.

А де це? Що це? Як це? Наступної хвилини вона засипала мене сотнею запитань, залізла на мої коліна й уже слухала про найбільший солончак у світі, що розкинувся високо-високо в болівійських Андах. Вона відразу уточнила: наскільки високо? Але я не розгубився. Нещодавно перекладав один текст, який частково був присвячений саме цій соляній пустелі, тому зразу відповів, що на висоті понад три з половиною тисячі метрів над рівнем моря. Ого... Після цього вигуку пронісся ще один невеличкий шквал питань. Але я з гідністю відбив і ці нові атаки. Треба собі уявити наш Київ — з обох боків Дніпра. Уявила? Вона лише ствердно кивнула головою. Ну тоді склади поруч або в діагональ дванадцять із половиною Ки-євів і отримаєш приблизну площу соляної пустелі Салар-де-Уюні.

Круто! У цьому простому вигукові була вся моя Світланка, моя дружина, така, якою я її знав і любив ще до того, як у нас розпочалася війна. Напевно, саме війна винна в тому, що моя дружина схожа на соляну пустелю й на її обличчі застигли сотні мікроскопічних кристаликів солі від висохлих сліз.

Хіба ми обираємо час, в якому живемо? Чи хтось із нас народжується з гарантованим таланом на стовідсоткове щастя? Коли

приходить у дім біда, чи може мужчина спокійно сидіти й чекати, поки впаде дах його будинку? Вона все це знала, з усім погоджувалася, але в переддень мого відбуття до страшної зони, позначеної трьома потойбічними буквами — АТО, раптом простягла мені тонесеньку, схожу на утилізовану після шредера, смужку картону, на якій двома червоними рисками відбилися знаки зародження нового життя. Мого? Її? Нашого спільного? Третього між нами?

Що це? Невже думає цим утримати? Опустила очі. Моя соляна пустеля... Це правда? Схлипує... Зараз почнеться. Проте щось усередині ворухнулося, і невагомий паросток щастя проріс на споді так лунко, так дзвінко, так життєрадісно, що мені здалося, це почула навіть вона й підвела очі, зовсім сухі та радісні.

Я буду батьком?! Це — найкращий подарунок!

Перевела винуватий погляд на мій наплічник, який ледь закрився, набитий не лише необхідним, а й тим, що воліла спакувати туди вона. Уже час. Я розжав обійми й бережно, ніби найціннішу у світі коштовність, відніс її на диван. Спи, рідна! До завтра — а значить, до від'їзду — ще ціла ніч. Я дмухнув на її очі, і вона слухняно заплющила повіки. Моя соляна пустеля.

Тут майже завжди темно, навіть удень. Мертво. Холодно. І страшно. Здається, страх налипнув тут невагомим і невидимим шаром на все, покритив нехитрі предмети нашого військового інтер'єру й випромінюється звідусіль, ніби радіація. Зона покриття буває вкрай рідко. Для цього треба виходити на поверхню, а це, як би сказати, це — небезпечно. Напівзруйновані стіни — такий-ся-кий прихисток. Хоча якщо впаде останній уцілілий термінал, то гарантовано стане для нас братською могилою.

Треба берегти батарею. Мережа може з'явитися раптово. Прилетіти, коли не чекаєш, пробити чорну діру блокади й відкрити якусь учорашню сторінку позаторішнього Інтернету.

Я не пишу тобі листів. Ти собі навіть не уявляєш, якого кольору і стану бувають руки людини, якщо вона не митиме їх декілька днів поспіль у прогірклому від сажі та пороху просторі. Очі весь час сльозяться від диму. Хочеться пити, але води катастрофічно бракує. Набирати текст на телефоні вкрай важко. Я диктую коротенькі тексти на диктофон — спеціальну програму, встановлену в телефоні.

«Привіт! Випала вільна хвилинка... Вирішив на-диктувати тобі невеличкого листа. Ось, до речі, згадав дещо про Салар-де-Уюні. Ти знаєш, що це одне з найкрасивіших місць на світі? Тут небо сходиться із землею. Кристали солі в дощову пору утворюють щось на кшталт гігантського дзеркала, в якому відбиваються хмари, але не так, як у простій воді.

Коли закінчиться війна, ми обов'язково поїдемо на цей солончак, аби все побачити на власні очі, а не лише на фото в Інтернеті.

А ще хотів тобі сказати, що соляна пустеля всуціль покрита рівними шестикутниками. Можеш собі уявити? Ось ти стоїш високо-високо, майже торкаючись неба, а перед тобою — біле безмежжя білих шестикутників. Поступово ця кристалічна поверхня перетворюється на легке марево, міраж — аж до повного розчинення смуги на обрії. І ти втрачаєш відчуття реальності, ніби переносишся в казку.

Не думав, що на Землі є такі місця...

Усе... Кличуть... Кінець зв'язку. Сподіваюся, зможу переслати тобі на голосову пошту цей лист, коли буде покриття.

Кохаю тебе! Люблю вас обох!»

Якщо не переключатися на сторонні речі, можна втратити розум. Я намагаюся не думати про те, що мене оточує, як і не замислюватися над тим, що нас чекає завтра. Скільки нам лишилося? Очевидно, що ми вже останні з могок. Десь наші готують прорив. А поки що між нами й нашими лише тоненька злітна смуга, яка прострілюється і вдень і вночі. Це — дорога життя, якою до нас прилітають «чайки». Ми так називаємо наші бронетранспортери й танки, які прориваються крізь блокади і привозять нам їжу, воду, медикаменти, забирають загиблих і поранених.

Сьогодні зранку йшов сніг. Одинокі сніжинки залітали навіть сюди — до останнього вцілілого терміналу колись розкішного ле-товища. Як ти думаєш, чого їм бракувало? Зводжу очі й зустрічаюся із синім-синім поглядом мого університетського друга Жеки, якого тут кличуть позивним «Беня». Не відразу розумію, про що він каже. Хоча взаєморозуміння — інколи з півслова й півпогляду — це те, чого нам ніколи не бракувало. Надсучасний аеропорт надсучасного міста, одного з найкращих в Україні. Бунт черні, яка переїлася благ, чи реакція на нову державу?..

Мовчки прикурюю від Женьчиної сигарети. У нього хрипкий, ніби застуджений голос, обличчя лисніє від чорного гару. Напевно, я маю не кращий вигляд. Хочеться змінити тему, згадати щось із нашого спільного університетського. Пригадуєш наш останній КВК? Але Жека перебиває мене, навіть не намагаючись перемикнути канал — він на своїй хвилі. Поки ми спали, двоє вже рушили до вежі — до того, що від неї лишилося, — аби знову вивісити там український прапор. Розумієш? Розумію... Друже, Жеко... Не парся... Намагаюся дотягтися до його плеча. Рука задерев'яніла після сну й не піддається. Так, ми прогавили свій шанс. Але це ненадовго, друже. Моя чуйка мені каже, що це ненадовго.

Покриття з'являється раптово, пробиває діру в чорній невагомості та обрушується шквалом прийнятих есемесок. Набираю твій номер. Зайнято. Знаю, що тобі вже надійшло повідомлення «Абонент. знову на зв'язку. зателефонуйте, будь ласка.», але однаково натискаю на зелену кнопку виклику. Нарешті! З'єднання! І, як на гріх, починається обстріл, ніби зв'язок з'явився лише для того, аби визначити для сепарів наше точне місцезнаходження. Твій голос розчинився в канонаді. Ти не можеш загинути! Ти ж кіборг! Правда ж? Може, ти цього й не казала, але ці слова звучать у мені, як мантра.

Правда, рідна! Усе — правда! Я вже не людина, а залізняка. Почорнілий від пороху кіборг, який утратив здатність відчувати біль. Бронтозавр зі сталеною шкірою, що не пропускає куль і відбиває ударні хвилі у зворотному напрямку, — ось хто я тепер.

І так! Я виживу! Усім сепарам на зло! Обіцяю!

«Привіт! Зона пропала... Так і не встигли договорити...»

Хотів тебе спитати, чи ти знаєш, що Са-лар-де-Уюні — дно висохлого озера? Саме так. Колись тут було озеро, на березі якого жила одна боязка індіанка. Мешкала вона не сама, звісно, а з чоловіком, котрий, як і належить справжньому індіанцю, мав ходити на полювання й на війну, аби боронити свою землю від зайд. І кожного разу, відпускаючи чоловіка в такий похід, жінка так гірко плакала, що вода в озері поступово посолоніла. Прісноводні риби та інші тваринки, які населяли озеро, померли або ж джерельцями і притоками помандрували деінде. Уже не можна було напиться з озера ні худобі, ні людям.

Чоловік повернувся з війни живим і неушкодженим. Вражений метаморфозою, яка відбулася з озером, він узяв із жінки слово, що вона більше ніколи не плакатиме за його відсутності, бо сила її сліз дійсно страшна та руйнівна. Відтоді люди покинули те озеро, вода поступово теж перейшла до інших водойм — у надії на нове несолоне життя. І так утворився найбільший у світі солончак — від жіночих сліз.

Якщо ти ще не заснула від моєї оповіді, продовжу. Інколи, коли випадає багато дощів, Салар-де-Уюні знову перетворюється на незвичне мілководне озеро, води в якому максимум по коліна, і вона схожа на розведене молоко — така ж мутно-біла і ще й досі солонка від жіночих сліз...

Батарей майже розрядилася... Спробую зарядити від нашого генератора.

Цілую! Бережи себе!»

Десь за леговищем височіє давній монастир. Його постріляні, напівзруйновані стіни прихистили сепаратистів. Там ворожа база, де до десятка зенітних установок і градів, наведених у наш бік, можуть будь-якої миті прокинутися й розпочати обстріл. Із вузьких стрільчастих вікон визирають чорні дула снайперських гвинтівок. Монастир — це стратегічно важливий об'єкт. Але як стріляти по храму? Цілитися в золоті бані? Наводити зброю на православні хрести?

Сьогодні ми повернулися рано. Із першими сторожкими сутінками. Пробиралися знайомим маршрутом майже в суцільній темряві першого поверху. Скільки ще днів попереду? Цей можна вже закреслити в уявному календарі.

Сяк-так розігріта тушківка. Чай, що вистигає просто в руках, якими намагаєшся втримати тепло металевої кружки. Вечірнє кахикання, бо майже всі з бронхітом чи якимось вірусним респіраторним — від легкої форми до загрозовано високої температури.

Розміщуємося з Жекою у двох рентген-апаратах, підмостивши під себе різний мотлох. Ці металеві труни німецького виробництва, зроблені зі сталі та свинцю, — ідеальні капсули для сну. Колись у них просвічували багаж під час перевірки, а зараз тут можна гарно виспатися, знаючи, що тебе не зачепить куля чи випадковий осколок

міни, хіба впадуть перекриття між уцілілими поверхами і стеля завалиться зовсім.

Умоцнююся зручніше у своєму рентген-апараті. Очі заплющуються майже відразу, проте сон сторожкий, приступами. Він то навалюється і здавлює повіки, то тікає манівцями, і тоді з напівмарення виринає білосніжна пустеля, укрита пластівцями сріблястої солі. Сонце велике, не бачених до того розмірів, підіймається над кристалічною поверхнею Салар-де-Уюні. Воно вселяє надію й розганяє страх. Воно живе...

«Знаєш, коли зранку прокидаюся, то не відразу розплющую очі. Роблю це для того, аби продовжити відчуття не тут і не зараз. Множу власну ілюзію, що обернуся й побачу тебе, і життя буде таким, як колись.

Тепер я точно знаю, що ми народжені для щастя.

Не всім щастить зустріти своє кохання. Ось мій одно-групник Жека — ти маєш його пам'ятати — поки так і не зустрів нікого. Нема в нього дівчини, хоча йому багато хто дзвонить сюди. Журналістка одна записувала з ним інтерв'ю по телефону. Слава... Вона така...

Нещодавно пригадав, що в тій соляній пустелі, про яку я тобі розказував, тепер розвинувся туристичний бізнес. У Салар-де-Уюні побудували цілу мережу соляних готелів. Уявляєш? Стіни, підлога, стеля, навіть ванна й ліжка — усе із солі! Чув, що це корисно для здоров'я — бодай тиждень пожити в такому соляному домі. Але ці готелі потерпають від дощів... Після кожної доброї зливи необхідно здійснювати ремонт. Усе рукотворне мистецтво нетривке. Недовговічне.

От ти весь час питаєш, де ми стоїмо... Ти ж знаєш, що я не можу цього сказати. У маленькому селі за Пісками. Вирили тут бліндаж, укріпили його й добре замаскували. Жодна сепарська зараза не роздивиться. Сидимо, п'ємо чай або каву, читаємо, учимо із Жекою нові мови. Він мене вчить німецької, а я його — іспанської. Наказу наступати поки не було. Приїду — розкажу. Скоро вже побачимося!

Цілую»

Відступаємо! Наш командир відводить очі й сердито плює собі під ноги. Наші не прорвалися. Блокада ось-ось зімкнеться. Час відходити.

Перехопили сепарську частоту... Вони готуються зірвати тут усе. Вежу довелося лишити.

«Мінс-с-с-с-ські угоди. — командир майже шипить. Презирливо, з огидою, як мені здається. — З-з-з-з-знову з-з-з-з-здали, с-с-с-с-с-с.» Таки шипить, як змія, що готується до смертельного ривка. Раптово рихлий, почорнілий від пороху простір стрясається від чогось нечуваного досі. Темрява. Тиша.

«Можеш підвестися? Руки-ноги цілі?» — хтось наполегливо торсає мене за плече, боляче ляпає по щоках. Розплющую очі. У голові гул потяга, що наближається до станції в метро. Хто я? Де я? Що треба від мене цьому чоловікові, який нахилився до мене? Білки його очей у сіточці запалених червоних судин виразно біліють на абсолютно чорному обличчі. Спалах. Ще один. Спалахи не припиняються, і стає видно, мов удень.

«Якщо ми зараз звідси не підемо, нас накриє!.. Загинемо під уламками!.. Ти мене чуєш? Підводься!..» Через силу перевертаюся на бік. Ніби можу ворухитися. Підводжуся навкарачки. Урешті встаю. Сильно хитає, але йти можу.

«Салар-де-Уюні.» — «Що?» — «Соляна пустеля.» — «Ти про що це?» — «Солончак.» — «Що ти там бурмочеш? Ні слова не розберу? Ти що й справді іспанець? Українець? Перекладач з іспанської? Ясно. Добряче тобі голову припекло. Бачиш, навіть іспанською заговорив. Минеться! Головне, що руки й ноги цілі, йти можеш. Прорвемося! У мене? Та, по ходу, рука зламана. А так нічого ніби. Туди. Там наші шикуються. Будемо йти на прорив до своїх. Тут недалеко, метрів чотириста. Не більше. Скільки ж нас лишилося? Десять. Одинадцять. Дванадцять. Тринадцять. Погане число. Нехороше. Але вже як є».

Обертаюся, аби трохи роздивитися навколо. Кожен рух дається важко. Ніби на руки й ноги хтось нависив по добрячій гирі. У голові все ще свистить потяг, який ніяк не над'їде до потрібної станції. Очі сильно сльозяться, зір важко фокусується на чомусь. Увесь правий бік нового терміналу завалився, ніби зметений нечуваним смерчем. Наближаємося до групки вцілілих нас. А де Жека??? Бе-е-е-е-ня-а-а-а!

«Не кричи. Це — наказ», — командир знімає шолом і опускає очі. «Жека? Лишився там? Під завалами? Ви точно знаєте? Це треба

перевірити... Маю повернутися туди...» — «Уперед. Невеличкими перебіжками. Від одного підбитого броніка — до іншого. Це — наказ!»

Неймовірна слизота. Учора була відлига. Замість снігу йшов прикрий і надокучливий дощ. Уночі підморозило, і ось тепер наш шлях скидається на правдиву ковзанку. Це схоже на якусь ірреальну гру. Майже квест, у якому одна команда має непомітно для іншої перейти з пункту А до пункту Б.

Ми не із заліза. Це все вигадки. Може, це козацька люта впертість прокинулася в нас? Бути на палі й жартувати та співати про турецького султана сороміцьких пісень.

Позаду шум, галас, улюлюкання. Жека. Інші, покинуті нами. Невже живі? Ні? Це — сепари. Вони вже дісталися руйновища й нишпорять між бетонними уламками, мов шакали. Швидше! Промінь прожектора промацує шлях до вервечки зігнутих бійців переді мною. І відразу розтривожений рій куль наповнює повітря огидним дзижчанням. Попереду освітлена фарами нашого БТР рятівна смуга, а до неї двадцять метрів освітленого, мов удень, простору, де кожен сантиметр прострілюється наскрізь.

Лягти. Повзком. Це — наказ. Залишатися живим. Ще принаймні двадцять метрів. Нас підтримують вогнем! Сепари зараз отримають своє! Щось жалке й гаряче впивається спершу в одну ногу нижче від коліна та майже відразу й у другу.

Залишатися живим. Це — наказ.

Не відчуваю болю. Не переймаюся ваготою власного тіла. Відтепер я легкий, мов метелик, і невагомий, мов сонячний промінь, що відбивається від іскристо-білої соляної поверхні Салар-де-Уюні, непорочної, ніби сніг, який щойно випав і ще не встиг прийняти на себе сліди людської присутності.

Ми залишили позаду соляну пустелю. Гірко-солону і зчорнілу від нашого поту, крові та пороху, який випав на наші голови так щедро, ніби манна небесна десь у пустелі між раєм і пеклом. Наша Салар-де-Уюні була насправду засмалена до вугільної чорноти — такою запеклою була сила ненависті ворога, такою зухвалою була наша звитяга й небажання поступитися бодай сантиметром рідної землі.

«Розплющ очі... Якщо чуєш мене, дай знати...» Щось тепле й солоне падає на моє обличчя і лоскоче, стікаючи десь за вухо. Голос знайомий, рідний. Десь я вже чув його. У попередньому житті.

Білий простір казенної палати. Ні, це не ефемерний готель, зведений зі сліпучо-білих соляних блоків. Це непоказна совкова лікарня у Дніпропетровську, нашвидкуруч перероблена під військовий шпиталь. Усе це мені стане відомо згодом. А зараз я видихаю наркоз і потроху повертаюся до тями.

Бачиш, я дотримав обіцянки. Живий. Що мені могло статися, залізяці кібернетичній? Говорив тобі, що все буде добре. А ти? Невиправна. Усе поповнюєш запаси Салар-де-Уюні?

Ти глибоко вдихаєш і швидко змахуєш останні сльозинки рукавом білого халата, накинутого поверх джинсового комбінезона, що округлюється на твоєму делікатному животику. Не можу відвести погляду від нього.

Кіборг! Ніби прочитавши мої думки, усміхаєшся ти. Звісно, у нас народиться кіборг. А як інакше?

Береш мою руку у свої долоньки. Тулишся щічкою до неї. Знову зітхаєш. Пообіцяй мені одне й не відводь очей! Хай би де я був, хоч би що зі мною сталося, ти більше ніколи, чуєш, ніколи не перетворюватимеш своє життя на солончак Уюні.

Усміхаєшся. Надула губенята. Відвернулася до вікна. Сто емоцій за мить — у цьому вся ти. І я тебе кохаю. Саме такою й саме за це. Соляна пустеля. Безмежно моя. Безмежно рідна. Безмежно солодка й безмежно солонка водночас.

Десь за вікном по-весняному накрапає. А до справжньої весни ще три календарних дні. Зберегла мої листи одним звуковим файлом? Згодом напишеш книгу про нас із тобою, про наше нове життя, про минулу війну, про прийдешній мир і назвеш її... Звичайно, ти назвеш її «Соляна пустеля».

Ірина Мацко. «Недільний тато, або Дорога прощення

*Листи до батька, які так і не були
надіслані*

Лист перший. Любов. «Вези мене швидше!»

Привіт, тату...

Снігове місто тихо спить після важкого робочого тижня. Лишень до мене сон чомусь не йде. Очима, повними сліз, удивляюся через замерзлу шибку на засніжене подвір'я, де лисий ліхтар щонаочі зриває чорну панчоху з дитячого майданчика.

Блимає, миготить.

Ніби підморгує...

Слід на снігу від дитячих санчат ще помітний.

Я знаю, звідки він, адже сьогодні весь вечір погляд блукає тільки там — на майданчику. А в мене все з рук валиться, не клеїться.

Там, на майданчику, по білій ковдрі ще не так давно їздили, плавно ковзаючи, маленькі санчата із сусідською дівчинкою. Вона так весело щебетала, сміялася, її голос дзвіночком розлітався в усі вікна та квартири будинку. Санчата віз її тато. Вони щовечора виходять так удвох, відколи випав перший сніг, і катаються, аж поки дівча не попроситься спати.

— Татусю, швидше! Вези мене швидше! — раз у раз чується знадвору.

«Вези мене швидше... Вези...»

Намагалася не зважати, відірвати погляд від щасливих батька та доньки, та не вдається. Не витримала — сльози наповнили очі і, затуманюючи погляд, розтеклися по обличчю.

Колись давно, дуже давно, коли була маленькою... Виринає спогад... А може, це один із моїх перших спогадів про себе і про тебе.

На вулиці було холодно, та біля тебе тепло й надійно. Дбайливо загорнуте мамою в зимовий одяг, ще маленьке тоді дівча, зручно вмотивившись на санках, розглядало природу навколо.

Та це не те дівча, що у дворі. Це я... Багато років тому. Відколи ще пам'ятаю себе. Сани мчали по пухкому снігу, підіймаючи вгору вир сніжинок, які летіли просто на мене, на обличчя, повіки, закривали носик, притрушували шапочку й пальтечко, дбайливо обгорнуте разом із ковніром теплим шаликом, укривали маленькі ноженьята. Здавалося, я сама вже стала маленькою сніжинкою й лечу разом зі снігом невідомо куди. Від щастя та задоволення заплющувалися очі й хотілося лише радіти, не припиняти цього веселого польоту. І все було так надійно та впевнено. А все тому, що сани віз, біжучи попереду, ти. Оглядався й радів разом зі мною, намагаючись якнайшвидше провезти мене, викликати щирі радість. І це вдавалося на славу.

— Обідати! Обідати час, бейкетники! — гукала мама.

Та припиняти цей політ ніхто не хотів, і, ризикуючи залишитися голодними, ми ще якийсь час, захлинаючись від щастя, гасали по снігу.

— Вези! Вези мене швидше! — кричала я, ковтаючи сніжинки, які на шаленій швидкості так і норовили залетіти мені на язик.

Це було безумовне щастя. Щастя, яке я пам'ятатиму завжди. Той час, коли було радісно, тепло й надійно... із тобою.

Чи пам'ятаєш його ти?

Лист другий. Розчарування. «Шкільне вікно»

Вітаю, тату...

Сьогодні відвела дітей у школу. Продзвенів дзвінок, і знову пригадалося. Ніколи тобі не розповідала про це, а тепер от скажу...

Здається, це було в п'ятому класі. Чи шостому. Не важливо.

Тоді також шкільний дзвінок продзвенів надто швидко. Так швидко, що я навіть не встигла записати домашнє завдання. Та і як я могла це зауважити та записати, коли очі вже вкотре, який день, тиждень, місяць не можу відірвати від віконної шибки, звідки видно дорогу, що веде до школи.

«Ти приїдеш... ти обов'язково приїдеш. І я нарешті скажу: «ТАТУ», — вертілася нав'язлива думка. — Адже не може бути, щоб я була не потрібна тобі. Я ж дочка... Приїдеш. І тоді вони всі побачать,

так, побачать, що в мене також є батько. Я теж його маю, хоч і не поряд, не живу з ним. Але ти є й любиш мене. І нехай посміють знову не говорити зі мною всім класом! Ти їм покажеш, що не можна ображати мене...»

Не приїхав. І сьогодні не приїхав.

Сльози горохом котилися з очей. А дорогою мирно снували люди, гуси, качки та всяка живність без жодного натяку на хоч якийсь транспорт, який міг би бути твоїм. Батьковим. І ти їхав би до мене.

Однокласники мовчки, як уже кілька днів поспіль, вийшли з класу.

Нікому у світі я не могла тоді розповісти про свій біль і образу за те, що відбувалося. Найкраща подруга, з якою пережили багато радості та пригод, ділилися найпотаємнішим, раптом вирішила, що зі мною не варто розмовляти, дружити, сидіти разом. Лише за те, що не така, як усі — без батька. Та ще й підбурила весь клас до такого. Вдалося, правда, це лише з дівчатами, та й то з тими, які піддобрювалися до неї, теж хотіли здаватися «крутими». Хлопці ж повелися по-іншому. Тому в цей період я товаришувала лише з ними. Засумнівалася тоді в дівчачій дружбі. Довго ще потім не могла її прийняти, аж поки не знайшла справжніх подруг у житті.

Чи знав ти про це, чи хотів знати, через що довелося пройти лише через те, що ти не вважав за потрібне брати участь у моєму дорослішанні, не цікавився моїм життям?

Тоді прийшло розчарування.

Лист третій. Біль. «Чому?»

Не вітаюся. Бо дуже боляче... Цей лист про біль.

Холодне покривало не гріло і, здається, навіть не намагалася зігріти моє змерзле тіло. А тіло здригалося. Здригалося від холоду, від болю, розпачу, жалю та образи.

«Чому так? Чому саме я? За що саме мені такі випробування? За віщо покарано?»

Подушка вже відмовлялася приймати стільки сліз, які потоком лилися з моїх очей. Але ж кому розповіси? Мамі? Бабусі? Братові? Нікому... Це їх засмутить. Мама й так щовечора плаче. Не можна ще додавати їй смутку. Але ж навіщо й за що? Що я такого встигла накоїти, що тебе в мене немає?

Сьогодні у школі був великий концерт. Я також була задіяна в ньому, виступала, адже маю таланти, твої таланти, тату... Вдягнулася і причесалася якнайкраще. Здавалося — щаслива. Усе минуло добре й так, як мало було. Глядачі залишилися задоволеними. А я й зовсім літала від щастя — люблю я пісню та сцену.

Були, щоправда, помилки. Марійка з нашого класу зовсім слова забула, розхвилювалася. Та після всього, коли ми зійшли зі сцени, до неї підбіг її батько, підхопив на руки, закружляв.

— Ти така в мене красуня й виступала, як справжня артистка. Розумничка. Як же я пишаюся тобою...

Йому неважливо було, помилилася вона чи ні, добре виступила чи не дуже, — вона для нього була найкращою, тою, якою він пишався. Його донечкою.

Я згасла... Не заздрила, ні... Відчула таку ж потребу такої ж підтримки та захоплення, просто мною, просто тому, що я... дочка.

Відчула себе обкраденою, збіднілою і якоюсь неповноцінною. А за що? За що, подушко? Може, ти знаєш?

А може, ти, тату?

Із силою, яка хтозна-де взялася в моїх руках, мабуть, від болю та образи, я обняла ляльку. Єдиний подарунок, який був у мене від тебе, — німецька лялька, що ти мені її передав, щойно пішов від нас. Так і заснула.

Із нею біль наче вщух...

Лист четвертий. Порожнеча. «Недитячий вибір»

Здрастуй, тату.

А зараз напишу про те, що спустошувало. Чи це я хотіла, щоби так було?

Телефон настирливо кликав, не припиняючи співати мелодію, яку я поставила на... тебе.

— Алло...

— Привіт, мала! Цієї неділі хочу запросити тебе в поїздку. Ти завжди хотіла в Карпати. Їдемо? Ти ж іще хочеш туди?

— Хочу. Але не поїду.

— Чому? Що сталося?

— Із тобою — ні, — кинула трубку, не могла стримати сліз. Добре хоч, що ніхто цього не бачить. Адже велика вже, доросла. Цілих тринадцять років. Тільки сліз стримати не можу чомусь. Та коли одна, коли ніхто не бачить, то можна й поплакати.

Карпати... Мріяла ще з дитинства поїхати туди. А потім ми їздили всі разом: мама, ти і я. От зараз би так. Мрія так хотіла заповнити мою свідомість, що я вже майже погодилася сама із собою, майже вирішила дати згоду на поїздку, коли б ти ще раз зателефонував. Але... Дзвінок розірвав мої мрії. Від мами...

— Доню, де ти? Коли прийдеш?

— Привіт! — ковтаючи клубок гіркоти, який підступив до горла, відповіла я, намагаючись здаватися сильною та бадьорою. Адже мамі зараз і так забагато хвилювань. — Я в бібліотеці. Скоро прийду.

— Батько не дзвонив?

— Дзвонив, — спробувала я замовчати причину розмови.

— І що?

— Пропонував їхати в Карпати... — вирвалося само собою.

— А ти що? — голос на тому кінці слухавки відчутно затремтів і стих в очікуванні відповіді. — Поїдеш?

— Не знаю. Я кинула слухавку.

— І я хотіла, мріяла колись, що всі поїдемо...

— Я теж. Добре, мамо. Мабуть, я не поїду. Скоро буду.

Перервати розмову було єдиним правильним рішенням, аби не видати свого хвилювання й безсилля, свого болю.

Знову дзвінок... І знову ти...

— Чого тобі?

— То що ти вирішила? Поїдемо?

— Ні, я ж сказала. Поїду тільки, коли мама з нами поїде.

— Я так хотів із тобою побути разом. Порибалити, у гори піти. Може...

Та я вже далі не чула, не хотіла чути. Гіркота підступила до самого горла. Чому я маю робити такий вибір? Батьки, чому? Для чого ви мені ставите таке важке завдання? Адже ви обоє мої рідні, я люблю вас більше від усіх на світі! Так, у вас не все гаразд, так, ви хтось менше, хтось більше винні в тому, що розійшлися, але хіба я маю судити зараз провину кожного? Хіба я у свої тринадцять уже настільки доросла і свідома, що повинна когось покарати своєю

неувагою, а когось нагородити? Чи я інструмент тепер у ваших руках, аби болючіше вдарити одне одного, вразити? Не хочу! Звільніть мене від цього! Звільніть! Вирішіть самі між собою, як вам жити, а для мене будьте просто батьками, навіть якщо живете окремо. І не примушуйте мене робити такий нелюдський вибір!

— Доню, що ти відповіла, коли тато телефонував за відповіддю?

— Що не поїду без тебе, мамо...

Більше слухати жодного з них у мене не було сили. Вимкнути телефон і зануритися у віртуальний ігровий світ було найкращим вибором. Утекти від ваших дорослих проблем. Перехідний вік, скажете потім? То, може, не мій перехідний вік, а ваші дії примушують мене тікати сюди від проблем, які ви нав'язуєте мені?

Чи можна на дитину покласти таку відповідальність, чи здатна вона з нею впоратися? Краще викреслити й забути, зачинити ці двері, які ведуть до тебе. Краще порожнеча...

Лист п'ятий. Розпач. «Невже ніколи?»

І знову привіт...

Снився мені сьогодні. Ніби ми з тобою, узявшись за руки, бігли берегом моря, по теплому піску, а хвильки то напочувалися, то відпливали, лоскочучи ноги. Сонце, велике й червоне, ніби вогняна куля, на горизонті світило так яскраво, що доводилося мружитися. Мама здалеку вітала нас помахом руки, а ми хлюпали солоними жменьками води одне на одного, мокрі та щасливі. І знову бігли... бігли... Та якось ти обернув обличчя до мене так, що я побачила його чітко. Відсахнулася. Це був не ти... Чужий хтось. Прокинулася.

Ти мені часто сниться. І завжди я прокидаюся від того, що розумію — це не ти.

Може, це й не сон. Я ж і в житті шукаю тебе в рідних та знайомих... то в дядькові, то в дідусеві, думаючи, що нічого страшного, що тебе немає поруч, вони мені тебе замінять, але... із часом розумію, що не може бути заміни. Мені справді так бракує тебе. А недавно вирішила. Моїм батьком буде сам Творець. Так, адже Він мене створив і допустив, щоб я росла без тебе, отже, сам і піклуватиметься про мене. Розповідаю Йому тепер про все, що хотіла б розповісти тобі, і уявляю, як Він гладить мене по волоссю,

промовляючи: «Усе буде добре, маленька, ти ж найкраща у Мене». І спокій знаходить на мене. Тільки от у сні знову приходиш ти. І ми знову розважаємося, розмовляємо, подорожуємо, а тоді я прокидаюся, зазирнувши в очі незнайомцю.

Невже ніколи? Питаю себе щоразу, кричу й не чую свого крику. Душею кричу. Невже ніколи в мене не буде відчуття, що в мене є батько, якому я потрібна? Саме я?

Невже ніколи, тату?

Лист шостий. Безсилля. «Це мій хрест»

Ну як ти?

Не хотіла писати. Гадала, уже ніколи не напишу, але... пишеться.

Так легше. Вилити на папір, викинути з думок.

Гадала, що забула, змирилася, відпустило. Але ні... тримає. Закрила в найпотемніші сховки свідомості, замурувала, а воно таки дає про себе знати, не хоче йти в небуття.

Сьогодні з подругами були в кінотеатрі. Дивилися фільм. Сюжет романтичний: любов і сльози розлуки. У найкращих традиціях мелодрами. Головна героїня молода і красива, талановита, усе як належить. І от у найважчий момент героїні до неї приходять батько. Розрадити, вислухати, дати пораду... Я не витримала. Просто не змогла подивитися фільм до кінця. Перед очима потемніло, і, перечіпляючись за стільці та ряди, я вилетіла із зали.

У фойє нікого. Тільки продавець квитків, обіпершиш на поручні, стояв, смиренно очікуючи закінчення сеансу. Я присіла на диванчик, що стояв у кутку, щоби хоч трошки вгамувати хвилювання і стримати сльози, які лилися попри мою волю. Мене з головою накривала хвиля жалю... до себе.

— Дівчино, вам погано? — продавець квитків ніби прокинувся й підійшов. Присів поруч.

— А що, можна отак вистрибувати із сеансу, ридаючи від щастя? — гостро кинула я, ненавидячи в той момент усіх чоловіків на світі, ніби це вони були винні в тому, що я така роздратована, що в мене нема батька, який би мене розрадив, і що я маю від цього болючу рану, яка нагадує про себе щоразу, щойно я чую слово «тато».

— Звісно, ні. Але були й такі. Я багато випадків тут бачив. А тобі скажу: усе в житті так, як має бути. Усім нам даються труднощі, одним — менші, іншим — більші, але завжди свої труднощі та свій біль найближчий та найболючіший. Душевна рана, яку ти маєш тепер, — твій хрест. Знаєш, як відбувається в організмі? Він сигналізує про проблему та необхідність лікування саме болем. Отак і з тобою. Коли відчуваєш неспокій у душі — це сигнал, що ти муши зрозуміти, прийняти та відпустити те, що викликає в тебе сльози образи, розпачу, розчарування. Лише завдяки прощенню та подяці позбавишся недуги зовсім.

— Звідки ви знаєте, чого я плачу? — не плануючи відкриватися незнайомій людині, спересердя кинула я. Теж мені психотерапевт...

— А я й не знаю. Ти це знаєш, а рецепт цей від будь-якого болю душевного дієвий. Подумай... — займаючи своє місце за квитковою касою, промовив він.

На сеанс я більше не повернулася. Дочекалася подруг, заспокоїлася й поїхала додому. Та з думок не йшли слова: «Це твій хрест...»

Лист сьомий. Голод. «Для тебе...»

Це знову я, тату.

Маю розповісти, поділитися. Хоч би тут. Мене визнали найкращою, уявляєш? Найкращою серед підприємців року в нашому місті. А наступного року, можливо, і на всю країну подадуть виборювати місце найкращої.

Чуєш? Найкращої...

Тільки от чомусь щастя не відчуваю. Не моє це. Поки йшла вперед, боролася, ночі не досипала, працювала, щоби стати тією найкращою, — усе добре було. Ніби й цього хотіла. Забирала цей час у сім'ї. Прагла тільки вперед, навіть не замислювалася, що це таки не моє. А от тепер, коли досягла, зрозуміла: я все це робила для... тебе. Так, для тебе. Щоби ти дізнався, щоби донесли до тебе вістку про мій великий успіх, і ти пишався, радів мною і, головне, — зустрів та сказав мені про це, сказав: «Я пишаюся тобою, доню. Я завжди знав, що ти найкраща». Оце й була надмета.

А я ж, як і ти, — про театр мрію, сцену. Вживатися в ролі, проживаючи щоразу нове життя, відчувати в собі безліч людських

емоцій, характерів, образів, а тоді ловити захоплені погляди глядачів, купатися в їхніх емоціях. Убирати в себе енергію овацій і знову, знову ставати іншою.

Знаю, ти розумієш мене. Лише ти... І лише так, як я це відчуваю. Адже ти також прагнув.

Але я ї цього досягну. Досягну попри все, не зважаючи на жодні перешкоди. І тоді вже ти справді дізнаєшся про мій успіх і скажеш слова, на які я так чекаю...

Маленька донечка запхикала в колісці, кривлячи носика. Прокинулася.

— Бачиш, доню, знову я забираю час, який має бути твоїм. Колись ти виростеш. І я дуже хочу, щоби ти була щасливою, займалася тим, що тобі до вподоби, не прагнула нікому нічого довести, а просто знала, що ми тебе любимо.

Бувай, тату.

Лист восьмий. Злість. «Операція»

Вітаю, тату.

Сьогодні вперше в житті відвідала психолога. Говорили про найбільший мій біль, який переслідує все життя. Говорили про тебе. Виявляється, дуже багато в мені залишилося від тієї маленької ображеної дівчинки. І мені довелося знову стати нею...

Вона, ця маленька дівчинка, сиділа навпроти й дивилася просто мені у вічі. У душу зазірала. А я спробувала побути на твоєму місці, на місці батька.

— Що можете сказати цій дівчинці як батько?

— Я люблю тебе, доню. Люблю і завжди любив. Ти для мене найкраща та найкрасивіша, — вирвалися в мене слова, зовсім неочікувано, але так щиро й відкрито.

— То чого ж? Чому? — рвалося з глибини моєї свідомості, коли я знову перевтілювалася в маленьку дівчинку. І сліз несла вже було стримувати. У горлі застряг величезний клубок, який не те що говорити, дихати не давав. Його просто неспромога було проковтнути.

— Тепер знову на місці батька... говоріть усе, що спадає на думку, — підштовхувала мене психолог.

— Доню, я розумію, що з тобою відбувається, і я дуже завинив перед тобою. Пробач мені, якщо можеш. Знай, що я дуже люблю тебе, завжди любив. Я пишаюся тобою. Ти найкраща для мене у світі. Але, зрозумій, я також людина. Я проста, звичайна людина, а не супермен чи ідеал, як ти собі уявляєш, як би хотіла думати. Так, я робив помилки й роблю їх, як і кожен із нас. Але ти — частинка мене, навіть якщо я не з тобою. Ти дуже багато взяла від мене і маєш знати, що ти завжди в моєму серці, у моїх думках.

— Ну от, і що відповіси батькові?

Тепер знову мала відповісти маленька дівчинка. Пересилуючи себе, щоби проковтнути клубок у горлі, я промовила:

— Так, тату, я розумію тебе. Більше не тримаю образи. Я лише хочу це справді почути. Бачити тебе, відчувати, що ти є в моєму житті.

— Чудово. От бачите, у вас усе вийшло. Тепер залишилося прийняти це. Ви самі ж озвучили те, що мав би сказати ваш батько, — підсумувала психолог.

— Але ж я могла сказати лише те, що хочу почути. І це було дуже важко... — не здавалася я.

— Ви сказали те, що відчували. І це правда. Так, це важко. Це, так би мовити, «операція» для вас, але далі все буде чудово. Головне, не бійтеся озвучити батькові те, що зараз йому сказали. Попросіть брати участь у вашому житті, хоч би скільки років вам було.

Так і трапилося.

Отож, тату, я дуже скучила й хочу частіше тебе бачити.

««Операція» була вдалою...

Лист дев'ятий. Реабілітація. «І сльози на очах...»

Привіт... Тату, тепер я знаю, що все буде добре.

Після розмови з тобою...

— Чому ти плачеш, мамо? — знову і знову запитував мене син після того, як я поклала слухавку.

— Нічого, рідний. Це так, тато телефонував...

— Твій тато? І що? Чого ж тут плакати? Чи щось погане трапилося?

— Ні, сонечко, нічого поганого. Усе добре. Тільки сльози ллються.

— Напевно, від любові.

— Так, маленький, від любові...

— Розкажи мені.

— Розкажи... Це був довгий шлях, сину. Був біль і розчарування, порожнеча й безвихідь, голод, безсилля. Хотілося зачинити думки, що не давали спокою, замкнути, заховати глибоко в пам'яті, викинути ключі. Та щоразу якась сила виймала їх зі сховку, і знову й знову боліло серце. А потім було порозуміння. Через проживання болю, через зустріч «очі в очі», хоч і уявну. І час. довгий ще час потрібен був, аби прийняти, зрозуміти й відпустити.

— А зараз чому плачеш?

— Якщо рана велика, то хоч і вдала операція, а реабілітація ще довго триватиме, поки загоїться шрам. Та й той ще нагадуватиме про себе, щемітиме, нитиме, коли рану зачіпатимуть. Так і тут. Не можу ще спокійно сприймати... плачу щоразу, коли чую у слухавці: «Доню». Та це минеться, і залишаться тільки радість, легкість і вдячність.

Син міцно обійняв за шию.

— Люблю тебе, матусю. Ти в мене найкраща... Знаєш?

Лист десятий. І знову... Любов. «Дякую»

Давно не писала. Вибач...

Багато за цей час трапилося. Я вже зовсім доросла, дітки вже підросли, он мене доганяють. Розумні, талановиті, найкращі. А таланти ж твої, мені трохи перепало, а їм — як багатий посаг. Нехай на добро буде.

Я щаслива. А все тому, що не болить мені вже. Зрозуміла, відпустила і прийняла.

Хочу подякувати...

Дякую, тату, передусім за те, що дав життя. За ті схильності й таланти, жести й уподобання, які передалися мені, бо так побажала природа. Дякую за те, що все, що зі мною відбувалося, зараз є і буде далі, — воно викарбовує мене, дає силу й робить з мене ту людину, якою я маю бути. І навіть той біль, через який пройшла, розпач, розчарування потрібні були, напевно. Але я впоралася — прийняла й відпустила тебе. Тепер живу із батьком у серці, без постійного

голоду, не намагаючись нічого довести чи заслужити. Просто живу своїм життям і насолоджуюся ним.

Знаєш, я таки стала актрисою. Неймовірно. Але й це від тебе. І не важливо, що не було тебе поруч, ті задатки, що ношу в собі від народження, дали про себе знати. І я таки здійснила свою мрію, а може, і твою. І твердо знаю, що ти мною пишаєшся, бо пишаюся собою передусім я.

Буває, ще защемить у серці, і сльоза покотиться, коли дивлюся чи читаю про татусів, але це не страшно, адже я жива. Я відчуваю. А шрами ж ніколи безслідно не зникають... болять.

Тому живи зі спокоєм у серці та знай, що дочка твоя щаслива.

Люблю тебе, ТАТУ!

Анна Єгорова. Барін у банці

— Оленко, мені ще півтори доби в тому потягу тарахтати, а зв'язок тут дуже млявий. І провідниця така сувора, щоки надуває, каже: «На полиці вже вкладайтесь». Я боюся, щойно на полицю вмощуся — вона мені бирку на пальця вчепить. А ще, Оленко, вона на хом'яка схожа... Пам'ятаєш ту мою мандрівку? Ні?! Ти що!.. Йой, вона наближається, дивиться недобре, а в руках чотири склянки з окропом. Оленко, я вже по телефону не можу, я тобі краще листа надішлю, дорога ще довга, акумулятор в ноуті живий, чекай!

Коли дівчині десь від сімнадцяти до тридцяти, вона має купу чеснот. Гарне густе волосся, стрункі ноги, талія (хоча би просто талія), виразні очі, можливість ефектно сумувати, не видаватися «депресивною бабою» тощо. Але за прокачку цих скілів Розробник може десь не додати. У моєму випадку слабким місцем була самооцінка. Вона залишалася десь на рівні самооцінки нутрії, прокачувалася тугенько й зі страшним скреготом. Оточення це добре бачило й безсовісно цим користувалося, тому навіть у піонерському таборі, де я влітку працювала вихователькою, мене звали не Ганною Євгенівною, а Анічкою чи Малою. Восьмирічки включно. Мене вважали добрячкою та симпатункою, але ніхто ніколи не називав «богинею», «жінкою мрії» чи ще якимось епічно. Доки якимось я не поїхала на чергові гастролі з інститутським театром гумору.

Він був запрошеним Автором. У світі веселих і кмітливих цей статус є таким поважним, що навіть наш зазвичай борзуватий і шалений капітан Козлов раптом переходив на «Ви» й поводив себе, як хлопчик, що виховувався мамою та бабусею, — тихесень-ко. Його ім'я звучало, наче пісні з репертуару Павла Зіброва, -лагідно та солодко: Сер-гій Со-ко-лов. Таке прізвище хотілося приміряти на себе, як святкову сукню. Особливо якщо твоє власне звучало доволі екзотично і якщо комусь вдавалося написати його правильно з першого разу, хотілося крутитися з криками: «Бінго! Це перемога!»

А ще Автор був настільки красивим і, як то кажуть, харизматичним, що чуваки з *Men's Health* нервово сіпалися на обкладинках. Високий, стрункий, із волоссям кольору чернігівських чорноземів

після зливи, зі здоровезними очима-маслинами... Я намагалася зайвого разу не перетинатися з ним, бо ці «маслини» мене дуже бентежили.

Після гри, звичайно, ушкварив бенкет для Нього. Автор зі свого гонорару придбав ящик червоного шампанського. Бризки від цієї шипучки покоївки, мабуть, ще довго відтирали зі стін готелю, згадуючи всіх нас «незлим тихим словом». Він елегантно наповнив пластикові стаканчики й неповторним оксамитовим баритоном виголосив тост. У ньому йшлося не про переможні здобутки нашої команди, не про перспективність і молодість, а про дівчину, від якої його загартоване серце тріпоче, з якою він хоче одружитися і яка, поза сумнівом, є богинею. Крапка. Якби в цей момент усі присутні не подивилися на мене, я б спокійно продовжила виколупувати цибулю із салату, бо самооцінка-нутрія такої фабули не могла навіть припустити. Ніколи й нізащо. Зі ступору мене вивела лише подруга Аля, яка прошепотіла на вухо: «Мала, який хлопчик, ми згодні!»

Наступного дня мій «наречений» продовжив серію сюрпризів. Він замовив у наш з Алею номер прикрашену новорічну ялинку, яку спітнілий таксист ледь допер, дивуючись таким забаганкам десятого грудня. У гості до нас завітали Дід Мороз зі Снігуронькою, були хлопавки, бенгальські вогники, частування і знову червоне шампанське. Він казав мені найчарівніші слова на світі, міцно обіймав і підхоплював на руки, а я все дивилася на це прекрасне обличчя й не могла повірити, що все це — мені, і за моєю спиною не причаїлася якась фатальна спокусниця.

Перед від'їздом нашої команди додому Автор запросив мене зустрічати Новий рік разом із ним і пообіцяв чекати на вокзалі з величезним букетом рожевих троянд. Звісно ж, на пропозицію я охоче погодилася й не знаходила собі місця двадцять найдовших днів до наступного побачення. Як у такому стані я примудрилася скласти всі заліки в інституті — то є загадка не менш цікава, ніж виникнення Стоунхенджа.

Маму я поставила перед фактом перед самісіньким святом. Це було на центральному ринку, де у студентські часи мене традиційно наряджали раз на Ялинку, раз на Великдень. Тоді мені купили шубку, в якій я здавалася собі шикарною феміною, у ній точно можна було б іти заміж. Вона мала форму церковного дзвону. З того дзвону стирчали дві худі ніжки, хутро було невідомого походження, але дівочому щастю

моєму не було кінця-краю. Коли мати перераховувала гроші, пролунав знайомий скрегіт — то мої скіли самооцінки зростали з рівня нутрії приблизно до ондатри. Мям-лячи собі під носа щось про кохання, заміжжя та очі-маслини, я відкрила карти й почула у відповідь, що їхати в інше місто до ледь знайомого красеня — це дурня, і треба вірити мамчиному досвіду. Я зітхнула, покивала головою, але вперше в житті рішуче сказала, що мені потрібен свій досвід і я мушу його отримати. Ну... може, і не так уже рішуче, проте мама зрозуміла, що важелі впливу вислизують з її турботливих рук, наче живі карасі.

Що подарувати Авторові на Новий рік, я давно собі намислила, тому завітала до зоорядів. За той час, який ми провели наодинці, він устиг трохи розповісти мені про своє дитинство й ліпшого друга — хом'яка, що був єдиною тваринкою, яку дозволили завести батьки. Тому, звісно ж, я йшла купувати шокастика, який, за моїми міркуваннями, потішив би чоловіка моєї мрії найбільше. Баріна я відшукала доволі швидко. Він поважно дивився на мене крізь скло тераріума й мав багатий комір, за що й отримав своє благородне ім'я.

В останній день року ми з Баріном сіли на останній рейсовий автобус і вирушили назустріч долі. Дві години в дорозі душа моя виривалася з-під нової шуби, а в голові крутилося кіно, в якому красень із букетом троянд біжить прямісінько до мене. Мій пухнастий компаньйон теж не міг усидіти на місці, нарізаючи по банці кола, як то роблять мотоциклісти у бродячому зооцирку.

На вокзалі водій швиденько привітав пасажирів із прийдешнім та чкурнув здавати зміну, а ми з Баріном завмерли на платформі в очікуванні Автора. Народ розбігався по домівках з ялинками, а з трояндами не було нікого. Минуло півгодини, година, ми страшенно змерзли й засумували. Поряд стрибала жирна ворона, яка гордовито на нас зиркала, і в її карканні чулося: «Бу-га-га!» Ледь тримаючи банку під шубою, я знайшла таксофон і набрала домашній номер Автора. Мобільного в ті часи я ще не мала. Такими гаджетами могли похизуватися лише дядьки в золотих ланцюгах чи, знову ж таки, «золота» молодь. Ні до тих, ні до інших я не належала, тому дуже зраділа, коли здибала вкриту памороззю телефонну будку.

Мені відповіла жінка. Я мало не випустила з-за пазухи Баріна, але опанувала себе і зрозуміла, що це, мабуть, мама чи бабуся Автора. Лагідний голос спокійно повідомив, що Сергій удома... і він...

відпочиває. Від несподіванки й розчарування я кинула слухавку. Везти мене назад додому вже було нікому. Автобуси розповзлися по ангарах, таксисти ж називали такі фантастичні ціни, що натомість можна було б купити власне невеличке авто. Отож я глибоко вдихнула й набрала номер Автора ще раз. Ледь стримуючи сльози, я сказала жінці, що приїхала здалеку, подітися мені ніде, і попросила назвати їхню адресу.

У таксі я сіла, коли до Нового року залишалось сорок хвилин. Самооцінка-ондатра жваво вигукнула «бувай!», нутрія навіть не попрощалася, і я скотилася до рівня польової миші.

Двері мені відчинила маленька елегантна жіночка у святковому білому костюмі з трояндою на комірці. За іронією долі того дня, це була єдина троянда з обіцяної купи. Побачивши Баріна, вона трохи скривилася, але забрала бідосю до кімнати й ласкаво сказала: «Нічого, звірю, потоваришуємо!» Тоді мені відлягло від серця. Ба-рін потрапив додому. У тій же кімнаті було накрито святковий стіл. На дві персони. А на дивані лежав Автор. З боку могло б здатися, що він зовсім не спав, а відважно душив підступну подушку, ногою відбиваючи атаку ковдри-кілера, проте хропіння нівелювало весь героїзм. Біля дивана стояли дві порожні пляшки з-під червоного шампанського...

«Сергійку, синку, до тебе дівчинка приїхала!» — спроба мами була не дуже успішною, і у відповідь пролунало щось по-неан-дертальськи: «Е-е-е-м-м-м-крхрх». Вона більше не наполягала, а запросила мене до столу. Новий рік ми зустріли вдвох. Незручні паузи господиня вирішила заповнити переглядом дитячих фото Сергійка, запропонувавши мені два важезних альбоми. Ось він уперше приймає ванну, ось він у колготках, що звисають до колін, ось він тягне руку за абеткою. Я вже майже почала куняти, як тут пролунав дикий тарарах. То чиясь петарда, кинута з балкона, розірвалася на нашому карнизі.

Автор підскочив із дивана, ледь не засунувши ноги в порожні пляшки замість капців, обвів кімнату каламутним поглядом і сфокусувався на мені. Було дуже дивно бачити, як таке прекрасне обличчя може трансформуватися в абсолютно непоказну прим'яту морду. «Привіт», — сказав він так холодно й байдуже, ніби ми були одружені років п'ятдесят і весь цей час я тільки те й робила, що несамовито псувала йому життя. Усе. Більш говірким і трохи схожим на себе місячної давності він став, лише приклавшись до животворного мамчиного холодцю і, звісно ж, до червоного

шампанського. Коли пляшка спорожніла, він урочисто оголосив, що зараз повезе свою «наречену» знайомитися з друзями, і викликав таксі. Я тепло попрощалася з його мамою, поглянула на Баріна, який безтурботно заснув, накрившись свіжою газеткою, побажала йому доброї хомчиної долі й назавжди покинула цей дім.

На моє щастя, друзів, з якими мене збиралися познайомити, я вже знала. У них була велика квартира, де я знайшла собі тихий куток і провалилася в сон. Мені марився Барін у моїй новій шубі, моя мама зі своєю традиційною приказкою: «У нашої Нюри — ні ума, ні фігури»; матуся Автора, що без кінця повторювала: «Беріть ще салатик, хрінчик беріть»; бенгальські вогники й капітан Козлов.

Із сусідньої кімнати лунало: «Яка дівчина, бачили?! Завтра ж до рацу! Богиня, вона ж варенням намазана...»

Уранці я побачила вже знайому картину — «Боротьба з ковдрою. Повернення». Хутко гримнула дверима й попрямувала в бік автовокзалу.

Місто було порожнім і мовчазним, як усі міста першого січня о сьомій ранку. У моїй душі було так само, якщо не враховувати ледь відчутного дзюбання. То прокльовувалися паростки мого власного дорослого досвіду.

Раптом мене наздогнав якийсь хлопець. Без зайвих церемоній він висмикнув один навушник із-під шапки і простягнув мені. «У-у-ті-кай...» — промурчав Мумій Троль, і це було настільки влучно, що я стала реготати посеред порожньої вулиці, а незнайомиць разом зі мною. Мабуть, ми нагадували двох психів, але зупинитися було дуже важко.

— Андрій, — він зняв рукавицю й подав мені руку.

— Багіня! — зухвало сказала я.

Він уважно подивився на мене, — так, як дивляться лікарі та дільничні інспектори, і відповів:

— Кумедна ти, мала!

Як людині, яку знаєш п'ять хвилин, удається відразу зазирнути аж у глиб твоєї сутності? То, напевно, здатність споріднених душ чи кармічних близнюків. Іншого пояснення я не знайшла. До речі, досі. Ми пішки дісталися вокзалу, новий знайомий збігав у касу і приніс два квитки. Ні, Андрій не мешкав зі мною в одному місті, просто в нього

був вільний час і палке джентльменське бажання провести мене додому.

Лишивши мене перед рідною хвірткою й навіть не зайшовши на чай, він дзвінко цьомкнув мене в щоку й помчав назад. Я більше ніколи не зустрічала цього веселуна, але завжди пригадувала з великою вдячністю. І сьогодні десь у моєму серці горить його віконце, по сусідству з іншими людьми, яких я дуже люблю.

Я тихенько зайшла додому, поставила на плиту чайник і стала спостерігати, як за вікном оживають вулиці, а люди квапляться в гості. На кухню зайшла мама. Побачивши мене, вона не стала розпитувати про поїздку, напевно відчувши, що відтепер у її доньки є невеличкий, але власний, а тому — безцінний, досвід. Ми просто сиділи й пили каву. Добре так сиділи.

Відтоді минуло стільки ж років, скільки було мені, коли я гріла переляканого Баріна в новій шубі. І якби хтось спитав, чи поїхала б я в чуже місто, знаючи наперед, чим усе закінчиться, я б відповіла ствердно. А як інакше?! Досвід, з якого приблизно на вісімдесят відсотків складаєшся ти сам, не купити ні в дорогому бутіку, ні на центральному ринку. Його треба здобувати в захопливих експедиціях, де прекрасні принци іноді виявляються звичайними п'яничками, а випадкові перехожі — добрими чарівниками. Життя не дає жодних гарантій, що дослідник повернеться цілим та неушкодженним, однак скільки сюрпризів буде на цьому шляху! Іти й дивуватися, дивуватися й іти...

Богдан Ковальчук. Номер триста тридцять три

Лист надійшов ранньої весни.

Того ранку Лариса копирсалася в напхот захарашеній рекламка-ми поштової скрині, аж раптом серед усіх цих «Двері!», «Отримуйте святкові знижки!» та «Комп'ютерний майстер за помірну ціну» побачила поживклий конверт старого зразка. На ньому каліграфічним почерком було виведено: «*«Бахмутовій Ларисі Петрівні, м. Чернігів, вул. Ремісничка, 31, кв. 76»*. Цидулка призначалася саме для неї, сумнівів бути не могло, бо ж адреса безпомильна, прізвище, ім'я, по батькові — також. Одначе від кого? Замість зворотної адреси було щось геть дивне: «*«Україна, Чернігівська обл, м. Чернігів, просп. Миру, 33, готель «Україна», номер 333»*. Ані імені відправника, ані будь-якої іншої додаткової інформації. Що за маячня?!

Макулатура випала з рук Лариси просто на брудну долівку під'їзду, укривши паперовою скатертиною простір од залізних вхідних дверей і аж до ліфта. Думки про потребу купити хліба, молока, яєць та півкіло цукру тут-таки розвіялися. Тепер і в долонях, і в голові залишався тільки цей безнайменний лист, який завиграшки вивітрив з її свідомості все інше.

За мить Лариса відмикала двері своєї двокімнатки. Та ключ ніяк не бажав поринати в нутрощі замка, ніби навмисне відтяга-ючи осягнення таємниці конверта. Із квартири чулося суголосне нявчання трьох зозулястих кішок, які дещо придуріли від прудкості хазяйки, котра, гадали вони, примудрилася метнутися до крамниці й назад не більш як за дві хвилини.

Нарешті двері піддалися. Лариса чи не олімпійським стрибком подолала відстань із коридору до кухні, де в шухляді столу скніли ножиці.

Паперової пошти вона не отримувала щонайменше років десять: уся робоча переписка відбувалася, певна річ, через комп'ютер, а тому нетерплячка, що нині верховодила жінкою, нагадувала хіба дитячі очікування подарунків од святого Миколая. Вона шукала вимріяні

ножиці, розкидаючи кухонне начиння поверхнею столу навсібіч, а відтак облишила недолугі потуги та взялася обривати тоненьку смужку паперу від конвертика — дуже акуратно, щоби не зашкодити вмістові, та водночас прудко.

Із коридору до кухні боязко зазирали кішки — усі три одночасно. «Певно, через самотність геть клепки розгубила, — міркували ті. — Навіть смаколиків не купила, то яка ж тепер користь для нас, бідолашненьких кішечок, із цієї високої білявої жінки в недоладних окулярах?»

У березневім світлі, що прозирало до кухні крізь давненько немиті вікна, зблиснув аркуш дорогого глянцевого паперу, складений удвічі. Лариса пожбурила зайвий тепер конверт у напрямку смітника, вдихнула побільше повітря (тут і досі господарював запах сніданкової яєчні) і, розгорнувши листа, почала ковзати очима по рядочках.

Минуло лишень декілька миттєвостей. Ларисині очі спершу полізли на лоба, а затим вона взагалі мусила присісти на недоладну триногу табуреточку, щоби, бува, не зомліти.

У листі йшлося:

«Моя люба Ларо!

Ми не бачилися, здається, уже сотню років. Утім, я весь цей час пильно стежу за тобою, цікавлячись твоїм життям. Бо любов, яку я відчуваю до тебе, -вічна, не підвладна жодним часово-просторовим рамкам, які нині зробилися аж надто важливими у життях людей...

Пригадую, як колись давно ти полюбляла свої дні народження, чекала на них, щоби влаштувати грандіозні гуляння для всіх твоїх друзів! Я теж був присутнім коли не на всіх, то на більшості з тих святкувань. Власне, ти не так тішилася з подарунків, як із того, що можеш побути разом з усіма запрошеними людьми, поспілкуватися та донесхочу насміятися, даруючи гарний настрій усім довкола.

Невдовзі тобі має виповнитися тридцять. І я вирішив улаштувати для тебе невеликий подарунок, на який ти, моя люба, безумовно заслуговуєш. На твій ювілей винайнято й оплачено номер у готелі, назву й адресу якого ти бачиш у полі зі зворотною адресою.

Щиро сподіваюся, що ти не відмовиш мені в насолоді відсвяткувати таку важливу дату разом із тобою, оскільки впродовж усіх цих років я ні на мить не припиняв любити тебе...

Обіймаю та сподіваюся на зустріч,

твій Б.»

Листа, про що говорила дата в кінці, було складено позавчора — першого березня. День народження Лариса мала, відповідно, ниньки, проте вже так давно його ніяким чином не справляла, що забула про існування такого свята взагалі. Та й чи свято це? Кожен прийдешній рік вирізає на обличчі зморщечки, натякаючи, що силу часу згаяно намарно, його ніколи не повернеш...

Але менше з тим. Хто, на Бога, такий Б.? Лариса взялася гарячково згадувати всіх колишніх однокласників, з тим — одногрупників із філологічного факультету. Далі пішли досить сумнівні постаті з компанії брудних, патлатих неформалів, із якими вона замолоду проводила веселенькі дні то в підземному переході з гітарами, то на Десні, вигадуючи щораз більш чудернацький спосіб згаяти години дозвілля.

Згадався Боря-Маза — один із цих найволохатіших металістів. Він був сліпим на одне око внаслідок якоїсь сутички з місцевими скінхедами, а ще — не вельми розважливим. І це м'яко кажучи. Тому навряд чи він спромігся б на такий чуттєвий текст.

Більше, власне, ніхто на літеру Б на думку не спадав.

Лариса відклала листа, підвелася з табуретки й роззирнулася. Монохромна, запилюжена кухня, монохромне, запилюжене життя, де її самоту розбавляли лише три вгодовані кішки, котрих вона колись приперла з вулиці не так через доброту, як для того, аби в її домі був іще бодай хтось живий. Якісь незрозумілі крихти, обгортки від цукерок та інше сміття — скільки ж вона тут не прибирала? Либонь, уже півроку. Та й чи потрібно, адже гостей у неї не буває взагалі.

Серед мотлоху вже третій тиждень мовчав її мобільник. Лариса виконувала роботу винятково через комп'ютер, тож стільниковий не озивався навіть голосами якихось там колег або шефа. Усе її животіння зводилося до екрана, клавіатури, безглузвих текстів на замовлення безперспективних фірмочок-одноденок, а ще — походів двічі на тиждень до крамниці кварталом далі.

«Хай навіть це буде той Боря! — міркувала Лара, принагідно вже вигадуючи, у яку з двох суконь ліпше убраться. — Давно зі мною нічого не діялося, а тут — пригода. Можливо, саме так мені в житті й написано?»

— Добрий день, — проговорила вона в мобільний після того, як через нього ж знайшла номер «України». — У мене на сьогодні заброньовано кімнату. Лариса Бахмутова.

Почулося беземоційне: «Хвильку, будь ласка», — та клацання клавіш. Здавалося, минула вічність, доки адміністраторка заговорила:

— Так, її проплачено на сьогодні та завтра. Бажаєте щось змінити?

— Ні, що ви! — злякалася Лариса. — Нічого не міняйте! Я просто... скажіть, будь ласка. а в цьому номері є ще хтось? Чи. буде, можливо, хтось?.. Якийсь чоловік, наприклад?

Запала лунка мовчанка. Безумовно, питання було щонайменше дивним, адже працівники готелю не мали жоднісінького права пускати казна-кого до не просто заброньованих, а й викуплених номерів.

Осягнувши все мірило дурниці, яку щойно утнула, Лариса ладна була просто тепер завершити виклик, однак зі слухавки сердито забубоніли:

— Якщо ви бажаєте замовити... гм... такі послуги, то ми не надаємо їх! Це незаконно!

— Ні, ви неправильно мене зрозуміли. Я спробую перефразувати, — цього разу іменинниця дуже ретельно добирала слова: — Для мене цей номер зняв мій хлопець. Бачте, у мене сьогодні день народження, тридцять років, і він зробив мені такий подарунок. Хотілося б довідатися, чи він уже на місці, бо я трішки затримуюся на роботі.

— Господи, але ж ви мене й налякали! — полегшено видихнула адміністраторка, трошки помовчала, а потому отямилася: — Ми вітаємо вас із ювілеєм! Щиро бажаємо чудово провести час у нашому готелі. Також для вас діятиме унікальна пропозиція — п'ятдесятивідсоткова знижка на все меню ресторану. А щодо вашого питання, то поки що ніхто не з'являвся.

— Тим ліпше. — замріяно протягла Лариса радше собі, аніж адміністраторці. — Буду впродовж години. Дуже вам дякую.

— Чекаємо на вас! — і слухавка заспівала мелодію кінця розмови: «Ту-у-у, ту-у-у, ту-у-у».

Лариса зметикувала, що мало все не спаскудила: слід частіше спілкуватися з людьми наживо, щоб уникати таких прикрих непорозумінь. Замріюючись у прийдешньому вечорі, вона натхненно попрямувала до ванної — лаштувати красу на лиці й тілі.

То були перші правдиво теплі дні року, проте Чернігів уже дихав весною так несамовито, немов ладен був от-от відкрити купально-морозивний сезон: парки й сквери рясніли численними парочками, які, покинувши неоковирний зимовий одяг удома, спроквола міряли кроком усі можливі й неможливі алейки. Клумби та поки ще не ввімкнені фонтани суцільно обсіла юнь; тулячись одне до одного, мов голуби, молоді люди грали на гітарах, гортали книжки, тицяли пальцями у свої гаджети, розважалися енергетиками та взагалі поводили себе як належить сучасним підліткам. Рівні рядки дерев, звісно, ще не встигли побрунькуватися, проте вже теперечки всім своїм виглядом демонстрували повну бойову готовність зробити це, коли тепленька погода потримається хоча б іще день або два.

Лариса неквапом минала ці весняні сюжети, намагаючись довго не затримуватися на них поглядом, але не могла, бо типові міські картини поставали перед нею ніби вперше. Останні роки, згаяні в одноманітті електронних листів, безрадісних вікон інтернет-сто-рінок і рутинних вилазках до крамниці незмінними путівцями, далися взнаки: жінка погано розуміла, що відбувається довкола. Кудись неслися люди й собаки, ширяли небом птахи, торохкотіли маршрутки з автобусами, усе це видавало сотні тисяч звуків, дратуючи та ваблячи водночас. Згадалася репліка одного з героїв літературних творів, що їх вона прочитала за часів студентства чи не мільйон: «Нічого дивного, Джоне! Це просто життя». Навряд чи можна було сказати краще.

Проминаючи невеличкий риночок, Лариса замислилася, чи не докупити чогось до свого свята. Думка загалом досить нерозважлива, бо ж невідомий Б. природно мусив про все подбати, але раптом дуже захотілося вина, причому напівсухого червоного. Його вона полюбляла пити на свої дні народження — тоді, коли це свято ще щось важило для неї, — тому саме воно досить добре доповнило би теперішню дату. Тим паче таємничий шанувальник цілком міг узяти щось інше або ж узагалі не замовити нічого, а який же ювілей без вина?

— Скажіть, будь ласка, ви маєте червоне напівсухе? — поцікавилася Лариса у бабусі, чия ятка була не так заставлена, як захарашена різнокаліберними пляшками з домашніми винами.

— Сорок гривень за літр. Вам яке — міцніше чи легше?

— Давайте міцнішого, — вирішила Лариса, дістала із сумочки гаманець і автоматично, не замислюючись над безглуздістю такої дії,

простягла кредитну картку.

— Що це? — не зрозуміла продавщиця.

— Гроші... тобто... — жінка квапливо заховала кредитку назад до гаманця. — Ви не приймаєте картки, так?

Старенька нагородила клієнтку сповненим нерозумінням поглядом: чи ви, тьотю, бува з мене не знущаетесь? Лариса звикла розраховуватися за продукти в крамниці карткою, а рахунки сплачувати через Інтернет і геть забула, що десь буває інакше.

— Перепрошую. Я... я до банкомату збігаю та скоренько повернуся, — із сорому вона була ладна заpastися крізь землю тут і зараз. — Вибачте мені, будь ласка.

Та Лара пішла не до банкомату. Вона, зотліваючи з ніяковості, заледве не бігом кинулася геть у нетрі ринку й за декілька хвилин вихопилася на проспект із іншого виходу. Цей світ — із усіма тутешніми маршрутками-автобусами, людьми, собаками й птахами, що їздять-бігають-літають невідь-куди — був невимовно чужим. Складалося враження, буцім її змусили бавитися у складну гру, не пояснивши правил, і зараз Лариса силкувалася не те щоби виграти, а бодай із тріском не провалитися в усіх на очах. Виходило це кепсько, щиро кажучи, і тепер єдиною мрією було забитися у свою нірку, замкнути вхідні двері на всі замки та втупитися в екран комп'ютера.

— Смикнув же лихий погодитися на це! — ремствувала вона вголос, не зважаючи на здивовані погляди перехожих, доки шукала очима зупинку. Туди мусить прибувати транспорт, що завезе її хоч кудись — подалі від усього цього гармидеру, в яким вона почувалася учасницею похоронної процесії серед веселого карнавалу.

Жадана зупинка знайшлася за черговим рогом — просто навпроти готелю «Україна». Лариса сама не помітила, що внаслідок поневірянь завулками опинилася вельми близько до кінцевої мети своєї вилазки, хоча тепер про її відвідування не могло бути й мови. Зону комфорту жінки порушили найжорстокішим чином, причому всі відразу, але ніхто зокрема, і тепер її переповнювало лише одне бажання — забратися до свого барлогу, де все звичне, вивчене роками й абсолютно не несподіване.

Потрібної маршрутки не було хвилин із десять, і Лариса поволі заспокоювалася. Справді, невже така дрібничка, як брак готівки в гаманці, могла отак запросто загнати її — випускницю філологічного

факультету, успішного копірайтера й дорослу вже Ларису Петрівну Бахмутову — на слизьке? Дзуськи! Лишень раз у житті їй було посправжньому ніяково, коли вона зомліла просто під час захисту диплома, але тоді це трапилося винятково через перенапруження вкупі з недосипанням, аж ніяк не через хвилювання.

— Ви заходите збираєтеся? — обурився якийсь чолов'яга позаду Лариси, і та зрозуміла, що застигла в роздумах просто на першій сходинці маршрутки, блокуючи таким чином вхід-вихід для інших пасажирів.

— Ні. Це не мій автобус, — відказала вона, потому зійшла назад на зупинку й мовчки провела маршрутне таксі, що зникло на наступному перехресті, сповненим рішучості й навіть злості поглядом.

До готелю залишалося кількадесят метрів.

У холі готелю — за склом, схожим на акваріумне, — нудилися молоді чоловік та жінка, обоє в гарно напрасованому темно-синьому формовому одязі.

— Добридень, — привіталася Лариса. — Я телефонувала вам десь години півтори тому. На моє ім'я заброньовано номер...

— Ви — та жінка, яка сьогодні святкує свій день народження, чи не так? — пожвавилася молода рецепціоністка, упізнавши, найімовірніше, голос. — Іще раз вітаю зі святом! Заповніть, будь ласка, цю анкету, — вона простягнула невеличкий аркушик разом із календа-риком-візитівкою готелю та рекламою якоїсь автомийки. — Антоне, дай ключі від триста тридцять третього!

«Триста тридцять третій. Самі трійки сьогодні», — думала Лариса, вписуючи у відповідну графу дату заїзду — третє березня.

— На вас також чекає подарунок. Він уже в номері, — життєрадісно повідомила панянка за столиком, — і, сподіваюся, ви чудово проведете час у нашому готелі. Окрім цього, нагадуємо, що для вас діє.

— .знижка на меню ресторану, — закінчила Лариса, віддаючи заповнений формуляр. — Так, дякую, я запам'ятала.

— Чудовенько! Можна також попросити ваш паспорт?

— Звичайно, — Лариса дістала із сумочки документ і поклала на стійку перед собою. — Скажіть, а мій хлопець іще не з'являвся?

— Ні, поки що його не було. Вочевидь, як і ви, трішечки затримується, — адміністраторка хутенько зробила копію декількох

сторінок і повернула паспорт: — Ваш номер — на третьому поверсі. Можете скористатися ліфтом або сходами, затим — праворуч, майже в кінець коридору.

— Дякую.

— Приємного перебування.

Лара, поклавши до сумочки календарик, рекламку автомийки й паспорт, подалася до сходів.

«Подарунком» виявився великий барвистий пакет — із тих, що їх називають святковими. Усередині віднайшлися дві пляшки червоного вина, коробка недешевих цукерок, а також маленька книга в білій палітурці, яка на перевірку виявилася порожнім фотоальбомом.

— І що я туди, цікаво, вкладатиму? — здивувалася Лара. — Хоч би хто ти був, таємничий Б., але от із подарунком трішки схибив.

Покопирсавшись у нутрощах пакета ще, вона натрапила на закритий конверт без жодних реквізитів. Лариса зробила так самісінько, як уранці: смужечку паперу із самого краєчку відривала вкрай обережно, щоби не пошкодити вмісту. Усередині виявилася записка з дуже лаконічним закликом: *«Улаштуйтеся. Я скоро прийду. Можеш поки подивитися телевізор».*

«Дійсно, що тут іще робити?» — усміхнулася Лариса, шукаючи очима пульт. Його не виявилось ніде — ані на тумбочці поруч із ліжком, ані на робочому столі, де осиротіло стояла порожня карафа, ані навіть на холодильнику в невеличкому коридорі, що передував самій кімнатці. Вона взялася шукати його в шухлядах, зазирнула навіть під ліжко та до ванної кімнати, проте проклятущої штуkenції немов ніколи тут і не було. Сам телевізор недвозначно натякав, що без дистанційки ввімкнути його просто нереально. Судячи з усього, сервіс у готелі накульгував на обидві ноги.

Лариса роздратовано притулила до вуха слухавку старого кнопкового телефону й натиснула одиницю.

— Рецептія, — почувся вже знайомий голос дівчини з прохідної.

— Ще раз здрастуйте. Це вас із триста тридцять третього турбують, — заговорила Лара через силу голосом без емоцій. — Справа в тому, що я ніяк не можу знайти пульт від телевізора...

— А ви в міні-барі дивилися? — перебили на тім кінці.

— Перепрошую, де?

— У міні-барі. Такий невеличкий холодильник відразу при вході.

— Це жарт такий? — Лариса почала відверто злитися. — У вас що, заведено класти пульти від техніки до холодильників? Щоби не зіпсувалися, чи що?!

— Просто погляньте! — реєстраційка засміялася й перервала зв'язок.

Це здавалося крайнім виявом зухвальства. Що вони, на Бога, собі дозволяють?! Обов'язково треба буде написати скаргу, бо таке ставлення до клієнтів, які до всього ще й святкують день народження, — ознака великих проблем із політикою добору персоналу. Либонь, по поверненні додому незайвим було б створити відповідну «рекламу» цьому притулищу в Інтернеті.

Пульт дійсно лежав у міні-барі — поруч із ананасом, нарізаним кільцями, трьома помаранчами, сирним асорті, кількома тарілочками з розмаїтими салатами та ще однією пляшкою вина, цього разу домашнього — достоту такого, яке Лариса безуспішно намагалася купити в бабусі на ринку. До самої дистанційки хтось прикріпив маленький аркушик-самоклейку з акуратно виведеним текстом: *«Розважайся. Оплачено»*.

Не сказати, що Лариса полюбляла сюрпризи, але Б., хай там хто він такий, влучив у десятку: сири — улюблені, фрукти — так само; салатки приготовані так, як вона обожнювала, — овочі нашатковані дрібненько, а не величезними кавалками, немов для свиней, майонезу небагато, — словом, таємничий шанувальник звідкілясь доволі добре знався на її смаках. Саме так колись готувала її мама...

— А це вже дійсно дивно, — відзначила Лара вголос, дістаючи почергово спершу пульт, а відтак наїдки. — Цікаво, що ж буде далі?

А далі було кількагодинне очікування під безглузде голосіння дурноверхих серіалів. Лариса їла фрукти й салатки, ходила номером сюди-туди, виходила на балкон (жахливий краєвид: внутрішнє подвір'я з якимись іржавими машинами та двома переповненими смітниками), мовчки дивилася телевізію, бавилася мобільником, але ніхто так і не приходив. Годинник під той час уже показував шосту, і надвір'я почало ладуватися до скорого заходу сонця.

— Мене що, надурили? — питала невідь у кого сп'яніла від двох пляшок вина іменинниця, відкорковуючи третю. — Я що, якесь дурне дівчисько?..

Небавом Чернігів загорнувся у вечірню темряву. П'яна Лариса сиділа просто на підлозі й плакала, а в телевізорі лементувала чергова гумористична передача. Урешті-решт, жінка заснула просто на долівці, не спромігшись навіть видертися на ліжко.

Б. того дня не переступив порогу готелю «Україна».

Ранок озвався в голові Лариси нещадним болем тяжкого похмілля, немов уночі її переїхало товарняком, завантаженим цистернами з ртуттю. Вона знайшла себе простягнутою в повен зріст на килимку під входом до ванної кімнати. Сукня тепер більше нагадувала пожовану коровою ганчірку, а замість зачіски коїлося невідь-що: не треба було люстра, щоби зрозуміти це. Окуляри валялися в кількох метрах од неї.

Жінка спробувала підвестися, але натомість тільки видала якийсь черевний звук, подібний до роботи бензинового двигуна з явно несправним карбюратором, і знову «зірочкою» розтяглася на підлозі. Боліло все — від голови до пальців ніг, а будь-які спроби пригадати, як же вона опинилася тут, коло входу до ванної кімнати, зазнавали прикрої невдачі.

У двері номера постукали. Цей звук увірвався до Ларисиної свідомості вибухом, од виниклого нападу головного болю з очей покотилися сльози, проте він водночас і неабияк мобілізував: вона схопила окуляри, напнула їх на носа, встала і, тримаючись за відчинений навстіж холодильник, низьким голосом гиркнула:

— Хто там?

— Ларисо Петрівно, вам лист, — мовив чоловічий голос по той бік.
— Зранку залишили на рецепції, сказали передати вам десь після одинадцятої.

— Покладіть, будь ласка, під двері: я... щойно з душу... не можу відчинити.

— Добре. Між іншим, ви маєте звільнити номер за двадцять хвилин.

— Так, пам'ятаю, — відповіла Лариса, хоча й не пригадувала такої умови, — я вже зараз хотіла починати пакуватися.

Десь за дверима кроки затупотіли геть. Коли нарешті запанувала тиша, вона тихцем відчинила двері, хутенько підбрала з підлоги конверт і замкнулася в номері.

«Україна, Хмельницька обл., м. Кам'янець-Подільський, вул. Червоноармійська, 33, готель «Чотири сезони», номер 333», —

повідомляла графа з адресою отримувача. І, як і вперше, імені відправника не зазначалося.

— Ти знущаєшся... — процідила крізь зуби Лариса, розпаковуючи конверт. — Ти достоту з мене кепкуєш!

Усередині виявився той-таки дорогий глянцевий папір, складений удвічі, і жінка залютувала не на жарт. Хоч би ким був Б., але він навіть не взяв собі за клопіт бодай зателефонувати в номер чи щось таке. День народження перетворився на банальну п'ятику, та ще й у компанії триклятого телевізора — і все це через нього!

Лариса подолала невимовне бажання порвати листа просто тут і зараз, декілька разів вдихнула-видихнула, від чого мало не гепнулася у стартову позицію на килимку, а по тому таки взялася читати:

«Моя люба Ларо!

Здогадуюся, що ти зараз дуже на мене зла, і, безумовно, маєш на те право. Але смію запевнити, що я не прийшов через дійсно поважну причину.

Сподіваюся, тобі сподобалися салати, сири й вино. Упевнений: ти відсвяткувала свій день народження в будь-якому разі краще, ніж зробила би це у своїй квартирі.

На рецепції на тебе чекає невеличкий пакунок. У ньому деяка сума коштів та квиток на потяг Київ — Кам'янець-Подільський, який вирушає сьогодні о 21:11. Звісно ж, квиток — у спальний вагон, аби тобі не довелося труситися в купе з непевними сусідами.

Я щиро прошу в тебе вибачення, проте присягаюся: чекаю на тебе у заброньованому на твоє ім'я номері готелю, назву й адресу якого ти можеш побачити на конверті. Цього разу нам нічого не завадить провести разом чудовий день!

Ти прибуваєш о пів на шосту ранку. Візьми, будь ласка, таксі та їдь просто туди.

Звісно, зрозумію, якщо ти просто порвеш цей лист і нікуди не поїдеш... Одначе благаю дати мені другий — останній! — шанс.

Обіймаю, твій Б.»

Перше, що спало на гадку, — в адресі готелю, куди припрошував її автор, знову самі трійки. Далі жінка подумала, що востаннє була у Кам'янці-Подільському у дванадцятирічному віці разом із батьками, і

єдине, що вона пам'ятала, — там нібито була якась фортеця. Непогано було б її побачити ще раз.

Із глибин пам'яті миттєво повіяло холодом одного-єдиного спогаду.

Мама.

Щоби заслати марево геть — на манівці свідомості, — Ларисі довелося докласти титанічних зусиль.

Сама авантюра видавалася безглуздою, стократ безглуздішою за ідею з готелем «Україна», проте підсвідомо Лариса вже вираховувала, скільки часу в неї займе дорога від Чернігова до Києва і яку кількість корму потрібно залишити котикам, щоби ті нормально себе почували, доки хазяйка буде відсутня.

До відправлення залишалось ще близько п'яти хвилин, і Лариса розважила, що варто було б постелитися просто зараз, аби потому їй не заважав зробити це майбутній сусід. Хто б це міг бути? Зрозуміло, що спальними вагонами не мандрують усілякі смердючі бевзі, проте вона воліла б їхати самотою: перспектива лягати спати в одному приміщенні з чужою людиною геть не приваблювала. А що, коли це буде чоловік?

Востаннє Лариса подорожувала потягом років із дванадцять тому. Тоді їхня весела неформальна компанія вирішила дременути до моря на кілька вересневих днів. Затарившись, як належить, пивом, вином і закусками, десятеро веселих прихильників рок-н-рольного способу життя гучно їхали забацаним плацкартом, рахуючи кількість надісланих на свою адресу прокльонів од усіх тих бабусь і молодих мам із діточками, яким не пощастило їхати тим самим вагоном.

Тут, у цьому СВ, запах був достоту таким, що й тоді. Деякі речі не міняються з плином часу, і дух українських потягів — якраз із таких.

Вона саме взялася вдягати у наволочку пір'яну подушку, аж раптом почула за спиною оксамитовий баритон:

— Доброго вечора. Це ж третє купе, правда? Як я розумію, поїдемо разом.

У дверях стояв високий чорнявий чоловік, убраний у чорне пальто. В одній руці він тримав квадратний діловий кейс, а в другій -ноутбук у сірій сумці з фірмовим логотипом. Чоловік приязно всміхався, від чого на його щоках утворилися дві кумедні ямочки...

Лариса так і вмліла на місці — із недозаправленою подушкою в руках та розгубленим виразом на лиці. Карі очі попутника здавалися їй дуже знайомими, дарма, що цю людину вона бачила вперше в житті: від них віяло легкістю, щирістю та затишком.

— Я — Марко, — промовив попутник, поклавши кейс і комп'ютер на сидіння, та й собі зручно на нім уместився. — Не заважаю вам стелитися?

— Що ви, аніскільки! Уже майже закінчила, — заговорила Лариса немовби не своїм — тоненьким і беззахисним — голосочком. — Мене звати подуш... тобто Лариса. Приємно познайомитися.

— Мені також. То що, ви задоволені?

— Тобто? — не зрозуміла Лара.

— Ну, попутником, маю на увазі. Знаєте, дехто переймається, що доведеться їхати з. як би це м'якше сказати. смердючим бевзем абощо.

«Він, певно, ще й думки читати вміє», — помислилося Ларисі, а вголос вона відповіла:

— Дуже.

Лариса раптом подумала, що з такою людиною можна було би прожити всеньке життя, будучи впевненою в завтрашньому дні, народити йому купу дітей і разом зустріти сиву старість. «Стоп! Як я до такого взагалі додумалася?! Напевно, дурнуваті серіали, яких надивилася в готелі», — розлютилася вона сама на себе. Одначе попутником далєбі була таки більш ніж задоволена.

Потяг летів удалечінь, рахуючи тисячі шпал, а в третьому купе спального вагона за казна-котрою за рахунком склянкою чаю безтурботно гомоніли Лариса та Марко. Поки не лягали — дарма, що була вже майже друга ночі, а попереду на обох чекав по-своєму складний день; складалося враження, що вони знаються вже не один рік, а може, і не одне десятиліття.

— ...і ці повсякчасні робочі поїздки вже дійсно в печінках сидять. Розумієш, я б радо взяв відпустку бодай на декілька днів, але з такими темпами це просто неможливо! — Марко сьорбнув чаю. — Люди подорожують, щоби побачити нові й цікаві місця, ще раз навідати ті, які їм подобаються, а я мотаюся сюди-туди, як білка в колесі, і світу білого не видію. А ти, напевно, часто подорожуєш?

— Ні. Щиро кажучи, останні три роки я взагалі не виходила з дому без нагальної потреби, бо у своїй квартирі і працюю, а друзів. друзів не

маю. От, зараз їду невідомо куди вперше за дуже, дуже довгий час.

— А як так сталося, що їдеш у Кам'янець-Подільський? Чому обрала саме його?

Лариса вагалася, чи не розповісти Маркові історію з цими дивними листами, вином і силою-силенною трійок скрізь і всюди, але вирішила, що це вже занадто.

— У дитинстві була там разом із батьками, — відповіла вона натомість, — і мені запам'яталася фортеця. Вона така, знаєш, велична, древня. монументальна. Дуже хочеться побачити її ще раз.

Гадаю, у цю пору року туристів там не так багато, як, наприклад, улітку, тож, можливо, вийде спокійнесенько погуляти.

— Також не люблю, коли багато людей, — Марко поглянув кудись у надвірну темряву. — Слухай, я б залюбки поговорив іще, із тобою легко й цікаво, але завтра в мене важлива нарада і треба хоча б трішечки поспати.

— Звісно! Я теж уже куняю... не подумай, не через те, що ти нудний, а... просто ці декілька днів видалися трохи божевільними.

— Сподіваюся, божевільними в хорошому розумінні? — усміхнувся Марко.

— У найкращому з можливих!

І це знову було щирою правдою.

Близько шостої ранку Лара нетерпляче тупцювала на невеличкій площі поруч із залізничною станцією Кам'янця-Подільського, чекаючи на своє таксі, що десь забарилося. Вона останніми словами кляла себе за те, що посоромилася взяти номер Марка, з яким дуже-дуже хотіла зустрітися ще бодай раз і бажано за спокійніших обставин, коли над ними обома не нависатиме потреба бігти кудись і робити щось незрозуміле. Далєбі, тепер їй було по цимбалах на цього Б. та на його потуги, бо ж Марко, цей заклопотаний бізнесовими справами чоловік, справив на неї глибоке враження: він когось дуже-дуже нагадував. Але кого саме?

...На випускний вечір усі учні, як і деякі вчителі, добряче налигалися звичного для такої нагоди пійла. Крутило ввімкнув повільний танок, нетверезі випускники порозбивалися на пари та хаотично кружляли посеред зали ресторану середньої паршивості, а Лариса сиділа в куточку й споглядала це дійство без жодного зацікавлення. Дійсно, що їй до тих танцюльок? Вона у своїх драних

джинсах, порваних кросівках та з пофарбованим у криваво-червоний колір волоссям неабияк вирізнялася на тлі всіх цих дівуль у вечірніх сукнях. Хто її запросить? Та й байдуже.

— Ларо, потанцюймо? Ти мені дуже давно подобаєшся. А це -випускний, і потім, напевно, розлетимося хто куди, невідомо, коли ще побачимося.

І вони завихорилися в танку. Усе це скидалося на якийсь божевільний сон, який невідомо з якого дива миттєво обернувся на реальність. Лариса тримала Петра за плечі, довкола миготіли різнобарвні вогники світломузики, повітрям верховодив запах шампанського, а хлопець-ідол ласкаво усміхався до неї, не зводячи погляду.

— Можна, я поцілую тебе, Ларо? Я так давно хотів це зробити!

Його усмішка дедалі наближалася...

Либонь, Петро був би зараз дуже подібним до Марка. якби не той стопекельний шприц зі смердючою, мутною рідиною, що загнав його на кладовище Яцева у двадцять один.

Кладовище. Могили. Мама.

— То ми ідемо сьогодні чи ні?! — вивів Ларису з трансу різкий чоловічий голос. Поруч нетерпляче торохтів білий «Ланос» із шашечкою на даху.

— Так, так, звісно, — отямилася вона й узялася відчиняти пасажирські дверцята. — До готелю «Чотири сезони», будь ласка, що на Червоноармійській, тридцять три.

Лариса відчула потужне дежавю, щойно зайшла до готелю: хол був практично таким самим, що й той, де вона опинилася на свій день народження, і надто знайомими видавалися хлопець із дівчиною, які сиділи за комп'ютерами. От тільки пахло тут так, ніби в когось на кухні трапилася халепа — підгоріли чи то шкварки, чи то тісто, а чи то взагалі все відразу.

— Вітаємо, — озвалася з-за стійки дівчина, не чекаючи, доки Лариса сама до неї звернеться, — і ласкаво просимо до нашого готелю! Ви в нас уперше?

— Так, — Лариса підійшла до рецепції. — А що це у вас, прости Господи, згоріло?

— Ой, не зважайте, будь ласка, — усміхнулася адміністраторка. — Через дорогу працює кафе. До нас кожного ранку несе цим смородом,

але згодом вони припиняють так завзято готувати, і все вивітряється. Тож, чим можу вам допомогти?

— На моє ім'я має бути зарезервовано номер. Подивіться, будь ласка.

— Як вас звати?

— Лариса Бахмутова.

Панянка почала клацати своїм комп'ютером, а її колега спрямував погляд кудись під стійку: він чи то читав там щось, чи то просто знічев'я розглядав власні черевики.

— Так, пані Ларисо, на вас на сьогодні-завтра зарезервовано й оплачено триста тридцять третій номер. Антоне, подай-но ключі!

Хлопчина заходився копірситися в шухляді, а Ларису так вразили останні слова рецепціоністки, що вона схопилася за стійку, аби не ковзнути додолу. Знову Антон, знову триста тридцять третій номер!

— Із вами все добре? Ви якось зблідли...

— А, так, усе гаразд. То, певно, мене трішки заколисало в дорозі.

— Для вас тут іще записка. Ось, — дівчина простягла маленький аркушик.

Лариса квапливо розгорнула його та прочитала: *«Я буду десь після шостої вечора. Раджу поки прогулятися містом. Оглянь фортецю: вона чудова. І в жодному разі не ходи снідати до того кафе, що через дорогу! Б.»*

— ...не спорт і поповнити пакети, ось він.

— Перепрошую, що? — отямилася Лариса.

— Я кажу, що мені потрібен також ваш паспорт, і ще ви маєте заповнити анкету гостя.

— Звичайно. А скажіть, будь ласка, хто саме передав вам записку? Якою була ця людина?

— На жаль, не знаю, — дівчина знизала плечима, — бо ми з моїм колегою заступили на роботу буквально півгодини тому, а це передавали ще попередній зміні. А що, щось не так?

— Та ні, усе гаразд, — відповіла Лариса. — А чи не порадите ви, де тут можна було б поснідати? Тільки, будь ласка, не оту смердючу забігайлівку на тім боці вулиці!

Кам'янець-Подільський прокидався по-провінційному мляво, ніби до останнього не бажаючи розплющувати давні очі. На дорогах лише де-не-де можна було зустріти машини, людей на вулицях

майже не було, коли не брати до уваги «цілодобових» п'яничок, а між тим уже добігала восьма ранку.

Лариса прогулювалася абикуди, не особливо переймаючись, де зрештою опиниться. Усе довкіль — і ці невисокі будиночки, які аж лементували про потребу капітального ремонту, і самотні перехрестя з діловими світлофорами, і затулені забалоненими ролетами вітрини — навівало на неї ледве вловиму ностальгію; саме так багато років тому вони разом із батьками гаяли ранковий час в очікуванні на відкриття якоїсь забігайлівки з дешевими, одначе ситними сніданками. Як вона, до слова, називалася? А втім, навряд чи вона проіснувала стільки часу, та й розташування згубилося десь серед заплетінь пам'яті.

Пам'ять. Кладовище. Мама...

Звідкись знову пробивалися спогади, які могли дуже швидко перекреслити всі плани на кілька днів уперед. Лариса вирішила гнати їх геть, як надокучливу муху, зосередившись на чомусь іншому — приміром, на голоді.

Місцеві заклади громадського харчування ніби змовилися й відчинялися лише з десятої по буднях, по вихідних же взагалі в найліпшому разі з дванадцятої. Була саме неділя. Ані тобі якоїсь цілодобової кафешки, крім огидних наливайок, ані хай котроїсь ятки з нехитрими наїдками на кшталт сендвічів чи гамбургерів. Скидалося на те, що місто воліло заморити голодом ранкових туристів.

Проминувши якийсь торговельний центр (теж зачинений), Лара опинилася на прямокутному майдані. Обіруч вулиці, що нею вона простувала, рясніли менші й більші кафе, а через дорогу саме починав розкладатися ринок. «Центр, очевидно, — вирішила вона, — і тут точно має бути хоча б щось відчинене».

Цим «щось» виявилася невеличка піцерія з кумедною назвою «Синьйор Помідор». Усередині сиділо трійко осіб, дарма що на дверях зазначалося «Працюємо щодня з 10:00 до 22:00». Але ж якось ті люди потрапили всередину, чи не так? Трішки повагавшись (раптом то працівники снідають?), Лариса смикнула двері на себе. Ті слухняно відчинилися, і заспано дзеленькнув дзвіночок на одвірку.

Якби хтось навмисне шукав, куди б зайти та пореготати, то це місце пасувало якнайкраще: долівка мерехтіла різнокольоровими кахлями, стіни було пофарбовано ядучо-зеленим, а просто межі круглих столиків на великому кріслі засідала м'яка іграшка — великий

червоний помідор, що грайливо усміхався. Колориту додавала ще й «Макарена»: музика лунала з підвішених до стелі дешевеньких колоночок.

— Доброго ранку! — привіталася невисока брюнетка, яка протирала шинквас. — Зазвичай ми не працюємо так рано, та вам пощастило, бо сьогодні плануємо натомість раніше зачинитися. Будь ласка, підходьте, замовляйте: меню на стіні.

— А що ви маєте на сніданок? — поцікавилася Лариса, піднімаючись двома сходинками ближче до каси.

— Можу запропонувати вам кухлик бульйону і грінки з яйцем. Усім нашим гостям смакує, ще й добавки просять.

— Чудово. Зробіть, будь ласка. І ще філіжаночку еспресо.

— Беріть номерок, який сподобався, і присідайте, — жіночка поглядом указала на залізні номери-стійки, що стояли на шинквасі, — а замовлення я вам піднесу десь за хвилинок п'ять-сім.

Лариса обрала столика поближче до великого панорамного вікна, за яким під той час жвавішало місто. Пішоходів, значна частина з яких гарцювала з наплічниками та мапами в руках, побільшало. Чимдалі гучнішали й звуки автівок на дорозі неподалік; Кам'янець-Подільський таки вийшов із нічної коми. Ранок, як відомо, настає завжди, навіть там, куди світлу, здавалося б, зазирати зась.

Жінка так зачудувалася спогляданням рухів надворі, що не звернула уваги на новий напад дзеленчання привхідного дзвіночка — мало хто може в такий час захотіти поснідати, — коли раптом із приємного заціпеніння її вивів знайомий оксамитовий голос.

— Овва! Ларисо, і ти тут?

При вході стояв усміхнений Марко. Усе той самий кейс і ноутбук, те ж чорне пальто.

— Схоже, що на все місто тільки це кафе й працює... Не заперечуватимеш, якщо я зараз зроблю замовлення й підсяду до тебе?

— Звісно ж, ні! — Лариса раділа, як семирічна дівчинка з української глибинки в Діснейленді. — Підсядай... присядай... сідай, безумовно!

Доки Марко спілкувався з касиркою, замовляючи свій сніданок, Лариса ревно його розглядала. Граційні, навіть театральні рухи, досконала виголеність, модельна зачіска — з усього видно, що чоловік звик дбати про себе. Водночас ані в його погляді, ані в манері

спілкуватися не проглядалося самозалюбленості, у чому вона впевнилася ще в купе. Скидалося на те, ніби Марко мав такий вигляд не через те, що йому це аж так подобалося, а позаяк мусив повсякчасно перебувати на видноті.

Зробивши таки своє замовлення й отримавши номерок, він підсів до Лариси.

— Порадили взяти бульйон і грінки з яйцем, тож довго собі голову не ламав. А ти що замовляла?

— Те саме, — Лариса зніжковіла без жодної причини. — І ще кави.

— Уяви собі, ці телепні перенесли нараду на наступний тиждень, бо не може приїхати якийсь там кореець, а без нього все це говоріння було б переливанням із пустого в порожнє. Божилися, що намагалися мене попередити, та я був поза зоною. Виходить, день — під хвіст собаці.

— Знаєш, а може, це на краще? Ти ж сам казав, що не проти відпусточки. Уважай, сьогодні матимеш вихідний.

— А дійсно, — усміхнувся Марко, — чом би й ні? Вимкну мобільни-ка і трішки погуляю містом, пороздивляюся всі ці красивості. Між іншим, а що ти робиш сьогодні? Нумо гуляти разом?

Ларисі на хвилюку відняло мову. «Мені не вчулося? Я справді можу провести день, мандруючи цим прекрасним містом, і поряд буде він?» Утім, увечері на неї чекатиме той Б. Коли вже на те, саме йому слід дякувати за всі ці випадковості, що шматочками пазлу тут і зараз склалися в найпрекраснішу картину на цілому світі, тому не прийти було б негречно.

— Я маю часу до шостої вечора. Потім. у мене важлива зустріч, — відповіла Лариса, — яку я, на жаль, ніяк не можу відкласти.

— Що ж, — Марко поглянув на дорогий годинник, — до шостої маємо ще дев'ять із копійками годин. Місто невелике. Гадаю, найголовніше побачити встигнемо, а там — за обставинами. Але зі сніданком краще поквалитися. Ось, до речі, уже його й несуть.

То були найсмачніші в Ларисиному житті грінки з яйцем.

Наступні чотири години Лариса й Марко провели в милуванні Кам'янцем-Подільським, зазираючи навіть до таких місць, де туристи зазвичай не бувають. Фортецю вони залишили наостанок, а тепер просто крокували вуличками й провулочками старої частини міста, весело теревенячи про все на світі: про на дивовижу теплий березень,

про те, чи добре отримувати зарплатню в доларах та про інші життєві дрібниці. Згодом перейшли й до більш особистого.

— То чим саме ти займаєшся? — спитала Лариса, коли вони звернули до чергового безлюдного завулку.

— Мій бізнес наразі вельми різнобічний. Починав я із закупівлі різних східних приправ, а тепер займаюся геть усім, що пов'язане з азійською їжею. Нині, бач, наші люди захопилися здоровим харчуванням... Ну, цими специфічними китайськими, японськими, корейськими різновидами рису, різноманітними чаями, зеленою гречкою. Усе це я дістаю безпосередньо через виробника та перепродаю тут, в Україні.

— Невже це така прибуткова справа?

— Не уявляєш навіть яка! — Марко знизав плечима. — Наші люди шукають, як тобі сказати, щось на зразок універсального засобу від усіх хвороб. Хочуть так: попив чайку, поїв рису з водоростями — вуаля, усі зарази самі собою зійшли на пси, і ти знову здоровий! Такого, звісно ж, не буває, але однаково все це завиграшки продається.

— Тобто ти дуриш людей, видаючи ці продукти за чудодійні? -в'їдливо поцікавилася Лариса, хоча їй було абсолютно байдуже, яким саме чином цей чоловік заробляє гроші. Та й самі його гроші, щиро кажучи, їй були по цимбалах.

— Ні, що ти! Це люди самі себе дурять. Як у нас заведено в Україні? З'явилася зайва копійка — пішли до генделіка потусити. А їмо ми що? Правильно — хот-доги. Перед компом. На ніч. А потім, у років двадцять п'ять чи тридцять, внутрішні органи починають протестувати, — Марко позірно схопився за печінку, — і аж тоді всі починають намагатися відновити те, що самі ж і спаскудили. А щодо «дурити»... я просто позиціоную свій крам точнісінько так, як про нього каже сам виробник. Нічого більше.

Нова безнайменна вуличка вперлася, урешті-решт, у монументальний костел, за яким розкинувся доглянутий католицький цвинтар. Ларису пересмикнуло. Вона ненавиділа кладовища — навіть такі, як це, що скидалося на музей просто неба. Сам вигляд некрополя миттєво спричиняв у жінки паніку; хотілося неоглядки тікати геть, заховатися туди, де слово «поховання» ніколи не промовляють уголос.

.Рясний дощ голосно хльостав по кришці домовини. Лариса розуміла, що маму годиться ховати саме в закритій труні, проте дуже-

дуже хотіла побачити її бодай іще раз. Якись покидьки згвалтували жінку. Згвалтували, а потому намагалися приховати сліди злочину, обливши її бензином і підпаливши ще живою.

— Що з тобою, Ларо?

Голос Марка лунав ніби здалеку. Так само далекими й нечіткими здавалися обриси його лиця. Лариса відчувала, що наступної миті може зомліти просто тут, посеред невеличкої площі при храмі, тож миттєвою потугою випірнула зі спогадів у яв.

— Нічого, — вона спробувала усміхнутися, — просто зробилося трішки млосно. Не люблю кладовищ. Ходімо до фортеці?

Марко видавався стурбованим. Жінка щойно весело жартувала, розпитувала його про те, про се, а наступної миті знічев'я замовкла на півслові, умліла на місці та сплотніла. Може, це напад якоїсь хвороби? Чи варто викликати «швидку допомогу»?

Побачивши наполохане лице Марка, Лариса ще раз усміхнулася, тепер упевненіше:

— Справді, усе чудово! Напевно, просто не виспалася, бо ж до другої ночі проговорили. То. фортеця?

— Так. — ніяково протягнув чоловік. — Фортеця. Скажи мені, якщо тобі знову буде зле, гаразд? Тут десь має бути якась лікарня.

— Обов'язково скажу, але не переймайся. Усе буде добре. Ходімо вже звідси.

Удар спогадів неабияк похитнув Ларисин настрій, який, здавалося, неспроможне було зіпсувати геть ніщо. Подальша розмова спершу перетворилася на несміливий монолог Марка, а невдовзі й ущухла. Чоловік раз по раз кидав неспокійні погляди, одначе щоразу чув: «Усе добре!» — та мовчки хитав головою.

У цілковитій відстороненості минула й прогулянка внутрішнім подвір'ям Кам'янець-Подільської фортеці, де виявилось на диво не велелюдно. Лариса двічі відхилила Маркову пропозицію спробувати постріляти з лука чи арбалета, також не погодилася піти з ним на екскурсію, а коли почула про перспективу навідати тамтешній музей тортур — припинила стримуватися. Вона опустилася на якийсь кам'яний виступ у мурі, щоби не впасти додолу.

... Слідчий божився знайти тих нелюдів і покарати, бо речдоків на місці злочину знайшли чимало. Та справу закрили того ж дня, коли Лариса з батьком поховали матір: з'ясувалося, що кривдники — двоє

молодих політиків державної ваги. Того дня вони понапивалися та відправилися гуляти Черніговом у пошуках пригод.

А потім закатували жінку, яка випадково трапилася їм дорогою.

Після цього Ларисин тато віддав доньці квартиру, де до цього жили всією родиною, та поїхав на малу батьківщину — у Богом забуте село Сокирин за вісімдесят із гаком кілометрів од міста. Лариса ж просто поринула в добровільне відлюддя, не бажаючи зайвий раз бачити чужих людей. І невідомо, скільки все це так тривало б, якби не той проклятуший лист.

Батько. Від нього взагалі жодної звістки за останній місяць. Потрібно хоч зателефонувати.

— Я викликаю «швидку»! — кричав Марко, тремтливими пальцями намагаючись увімкнути мобільника, а Лариса зрозуміла, що так і сидить на виступі фортифікаційної стіни, причому вся в сльозах. Довкола них уже почали збиратися зацікавлені гаволови.

— Марку, не потрібно жодних лікарів. Зі мною все гаразд, — Лариса насилу встала й узяла його долоню з мобільником у свою. — Це просто дуже неприємні особисті спогади. Якщо хочеш допомогти — відвези мене до готелю, будь ласка. Візьмімо таксі: я більше не хочу гуляти сьогодні.

У салоні старенької «п'ятірки» панувала тиша. Її не порушувала навіть музика: магнітола в таксі була зламана. По приїзді Марко хотів розрахуватися з таксистом і вийти з Ларисою, та вона відрізала:

— Ні, далі я сама. Вибач, що так сталося, та я не можу тобі розповісти причину. І цього разу дай мені свій номер, будь ласка.

— Ти точно сама дійдеш? — запитав Марко.

— Сто відсотків. Мені вже ліпше. Коли щось — я зателефоную тобі. Не вимикай мобільника.

— Авжеж, — Марко дістав із внутрішньої кишені пальта візитівку й простягнув Ларисі. — Дзвони будь-коли, чуєш? Із приводу чи без нього. Для тебе я завжди на зв'язку.

— Ти куди далі?

— Не знаю. Сьогодні ввечері поїду на Київ. Зараз сяду в якомусь ресторанчику, замовлю зворотній квиток...

— Ну. Що ж, цього разу навряд чи поїдемо вдвох, — невесело всміхнулася Лариса.

— Обіцяєш дзвонити?

— Так. До зустрічі.

— Тільки дзвони, чуєш?

— Звісно. Щасливої дороги!

Марко поглянув на Ларису ще раз, grimнув дверцятами, і за якісь секунди «п'ятірка» поторохтіла порожніми вулицями Кам'янця-Подільського.

У напівмаренні вона попрямувала повз адміністраторку, піднялася на третій поверх, зайшла до своєї кімнати і, навіть не спромігшись скинути туфлі, повалилася на нерозстелене ліжко. Пролунало спершу «Бух!», а потім «Пш-ш-ш-ш» — либонь, згори лежала пляшка з чимсь газованим, що нині перетворилася на купу уламків і калюжу. Та все це не мало жодного значення: Лара воліла дертися на стіни з нелюдським вереском, троцити готельні меблі, розбиваючи кулаки в кров, одначе вона так і лежала, спрямувавши очі в огидну зелену стелю.

Найлютіші прищестя спогадів про смерть матері, похорони та той гнів, який вона переживала кожен раз немов уперше, будучи

неспроможною вдіяти з цим аж нічого, траплялися щораз, як Лариса опинялася на кладовищах. Із якої причини свідомість обрала за каталізатор саме некрополі — незрозуміло, проте відбувалося щось на взірєць утрати відчуття реальності. Спогади — всі найгірші речі, котрі їй довелося переживати, — заміняли собою цілий світ, не залишали там місця для будь-чого або ж будь-кого іншого.

«Треба опанувати себе, — думала Лариса, — бо це все було давно, а перед Марком дуже незручно. Зателефонувати йому просто зараз?»

Із неабиякою важкістю вона примусила себе підвестися й оглянути номер.

У простенькій кімнатці, що інтер'єром до оскомини нагадувала готель «Україна», тут і там були розставлені різні найдки — переважно,

фрукти, цукерки, а також віднайшлася одна пляшка з червоним вином. Було ще шампанське, яке спричинило кількома хвилинами раніше отой «Бух!»: рідина розтеклася долівкою навсібіч, підмочивши килим, а рештки тари загрозливо дивилися на Ларису нерівними скляними зубами.

— Тут треба буде прибрати, — відзначила вона, і голос усотався нутрощами гіпсокартонних стін; із новим завзяттям прихопила самотність.

Щиро кажучи, зараз Лариса дуже хотіла додому — без усіх цих шампанських, шоколадок, яблuchок, загадкових анонімів із листами та навіть Марка. Одначе дім був далеченько — більш як за п'ятсот кілометрів, — а з істерикою треба було щось робити негайно. Та вже повною мірою вирувала всередині, проте ще не встигла вилізти назовні й заподіяти правдивої шкоди.

Не довго розмірковуючи, жінка попрямувала до дальньої стіни, де на комоді відпочивало вино. Там само лежав «одноразовий» штопор із емблемою готелю «Чотири сезони». Усе ж таки цей Б. умів залишати потрібні речі в потрібних місцях, дарма що про перспективу скорої зустрічі з ним навіть думати не хотілося.

Легко позбувшись корка, Лариса просто з горлечка зробила добрячий ковток. Подіяло. Смаковитий напій приємно обпik шлунок, загасивши будь-які сподівання істерики вихопитися Пилипом із конопель. Разом із цим одступила втома.

На комоді лежав конверт. Пожовклий. Старого, щоби йому заціпило, зразка. Без підписів, марок, будь-чого ще. Лариса зауважила його тільки тепер, коли вино добряче прогріло. Цього разу вона відкривала його значно менш охайно, ніж зазвичай, і передчуваючи, і навіть сподіваючись на ще одну порцію «ви-бач-я-не-зміг-побачимос-я-деінде». Але те, що було написано в листі, дійсно вражало:

«Ларо!

Забери на рецепції квиток на нічний потяг. Повертайся додому.

Б.»

Цієї ж миті задзвонив готельний телефон. Лариса рвучко повернулася на звук, зачепивши рукою відкорковане вино. Ще одна пляшка розбилася та розплескалася підлогою.

— А щоб тобі...

Телефон продовжував дзвонити бридким пластмасовим дзеленчанням. Не думаючи про те, що номер унаслідок її лишень двадця-тихвилинного перебування вже нагадував зону бойових дій, Лара взяла слухавку.

— Так?

— Добридень. Ларисо Петрівно, це ви? — запитав незнайомий чоловічий голос.

— Так, це я.

— Вас турбують із рецепції. Тут сталося дещо дивне.

— У якому плані — дивне? — не зрозуміла Лариса. Можливо, хтось із сусідів почув удари пляшок, інколи подібні до пострілів із пістолета з глушником, і розповів про це адміністраторові?..

— Щойно забіг якийсь хлопчина років чотирнадцяти-п'ятнадцяти, дав залізничного квитка, попросив занести його вам і, нічого не пояснюючи, утік.

Лариса аж усміхнулася. Це було так притаманне Б. — передати щось комусь через когось.

Зі слухавки тим часом долинуло:

— Ви бажаєте, щоби я підніс його вам зараз, чи ви спуститесь й заберете?

— Будь ласка, занесіть, — Лариса прикинула, що не витратила під час подорожі жодної копійки, за винятком сніданку й таксі, і додала: — І прихопіть, будь ласка, помаранчевого соку, — вона оглянула свій номер: — Залиште все це під дверима, бо я щойно з душу.

— Ти зайнятий?

— Ні, Ларо, я можу говорити. Щось сталося?

— Так, сталося, Марку, — заплакала Лариса у мобільний, — бо я маю комусь виговоритися. Маю поділитися своїм болем, випустити його, бо він смокче мене зсередини, як паразит.

— Так, звісно, поговорімо про це...

— Не по телефону! Приїзди до готелю «Чотири сезони», де сьогодні висадив мене. Вулиця. як там її? Червоноармійська, тридцять три, триста тридцять третій номер. Я сказала на рецесп... коротше, тим, які в холі сидять, щоби тебе пропустили.

— А як же твоя зустріч?

— Забудь за ту зустріч! Усе поясню. То ти приїдеш?

— Буду щонайбільше за двадцять хвилин.

— Я чекаю, — схлипнула Лариса та натиснула кнопку переривання зв'язку.

Решта вечора запам'яталася їй погано. Приїхав Марко, вони довго розмовляли — про її матір, про те, що з нею зробили ті покидьки, про те, як важко їй ведеться дотепер, дарма, що сталося це понад три роки тому, про її батька, який з'їхав жити до села і з яким вони дуже рідко зідзвонювалися.

Марко втішав її, як рідну, неймовірним чином добираючи слова — не такі, що їх здатен промовити перший-ліпший, а правдиво чудодійні.

Здається, якоїсь миті саме Лариса побачила в його очах не лише друга, а й декого понад це.

Лара засинала на грудях Марка, відчуваючи себе майже щасливою.

Далі — сама темрява глибокого сну.

Після такого вечора Лариса проспала потяг, який одійшов на Київ заледве по півночі. Утім, її заощадливість виявилася корисною штукаю, поготів укупі з «Бла-бла-кар» жінка виїхала в обід новеньким «Опелем» разом із дуже приємним подружжям, яке заледве не всю дорогу гомоніло про особливості вирощування різних рослин в умовах балкона міської багатоповерхівки.

Раніше був найприємніший за останні більш як три роки ранок. Марко так само не потрапив у свій поїзд, тож вони дозволили собі добряче відлежатися, насолоджуючись тим, що не треба кудись прожогом бігти, щось вирішувати, із кимось зустрічатися, вирішувати дріб'язкові буденні питання.

Душ, сніданок у номер («Це входить у вартість», — запевнив адміністратор телефоном) — щоправда, на одну персону, проте вони цілком успішно розділили його на двох.

Було також і довге прощання на пероні автовокзалу, звідки Ларису мусила забрати знайдені через Мережу попутники.

— Ми ж іще побачимося, чи не так? — питала вона пошепки, не полишаючи Маркових обіймів.

— Звісно. Ми обов'язково зідзвонимося! Спершу я порозв'язую деякі нагальні робочі питання, а відтак муситимемо щось вирішувати.

— Щось вирішувати? — Лариса ніяково всміхалася. Далєбі, із цією людиною, яка подарувала їй миттєвості справжнього життя, а не животіння, вона ладна була вирішувати що завгодно.

— Так. Але спершу — робота...

І от, вона сиділа в салоні «Опеля», що нісся порожніми шляхами в напрямку Чернігова (навіть без зупинки в Києві), розглядаючи довколишні пейзажі та мало переймаючись діалогом подружжя, яке саме дискутувало, чи варто підв'язувати кімнатні помідори. Вона була просто щаслива, невимовно й щиро щаслива, і здавалося, немов жодних проблем ніколи не було. Навіть про смерть матері вона наразі могла думати як про подію з минулого, а не як про надокучливого привида, що переслідував її останніми роками.

Десь під Черніговом, коли сутінки вже перетворилися на ніч, Лариса вирішила, що завтра — максимум післязавтра — поїде на кладовище й зробить те, що мусила дуже давно: вона захотіла навідати могилу матері (і Петро, до слова, спочив неподалік). А ще потрібно зателефонувати батькові й запитати, як йому живеться. Принагідно, може, навіть побачитися з ним, бо горе, що, навпаки, об'єднувало чимало родин, розкидало їх у різні боки. Ну, і бажано знайти роботу, не пов'язану з постійним сидінням у чотирьох стінах, але це вже в подальшій перспективі...

Двері у квартиру виявилися незамкненими. Її обдало холодним потом; менш за все після такої чудової подорожі зараз хотілося вірити в те, що її квартиру пограбували. Безумовно, нічого аж такого цінного там не було, проте комп'ютер, телевізор та інша техніка вартувала сяких-таких грошей.

«Може, вони досі всередині? — сяйнула Ларисі жахлива думка. — Чи не варто було б викликати зараз поліцію?» Вона застигла перед власними дверима, прислухаючись. Звідти не було чути жодного звуку. Навіть кішки ніяк не зреагували на звук ключа в замку, що було дивно, позаяк ті завжди зустрічали свою хазяйку нетерплячим нявчанням.

А що, як.

— Якщо ці курвалі вбили моїх котиків, то я власноруч повідриваю їхні довбешки! — рішуче відрізала жінка та — де й подівся переляк? — розчахнула двері.

Б. чекав просто в коридорі. Він сидів на невеличкій взуттєвій шафці, тримав у руках книгу та усміхався, а при його ногах лащилися кішки — усі троє одночасно. Ларису миттю огорнув затишок: перед нею був її батько.

— Як ти додумався до такого, тату? Що це все означало?

Вони сиділи на все тій же запилуженій кухні з немитими вікнами, пили трав'яний чай і намагалися сказати одне одному все, про що мовчали ці роки. Виходило далєбі не дуже добре, бо донька з батьком не бачилися аж задовго; розмова наживо — це зовсім не те саме, що теревенити телефоном про щось на зразок нових викрутасів мінливої погоди або зростання тарифів на комунальні послуги. Тож спершу вони обмінювалися малозначимими репліками на взірець: «Іще чаю?» або «Цікаво, чи довго триватиме це раннє тепло?» Лише за кількадесят хвилин позірна «світська бесіда» ввірвалася, і донька почула те, що тато, певно, стільки років наважувався їй сказати:

— Мені було боляче усвідомлювати, що ти повільно вбиваєш себе тут, у цій квартирі, — Ларисин батько відпив іще чаю. — Знаєш, опісля смерті твоєї мами я довго не відчував твердого ґрунту під ногами, ніяк не вдавалося зібрати до купи думки. Ніби весь світ просто припинив існувати, обернувся на якусь... декорацію, чи що.

— Дуже знайома, татку, — лагідно мовила Лариса.

— Але я таки знайшов у собі сили відправити минуле туди, де йому місце, — в минуле. Твоя мама була чудовою жінкою, і те, що зробили з нею ті виродки, не має назви, але ж її вже ніщо не поверне. Хтозна, як довго вертався до тями, та я це зрештою зробив. На відміну від тебе: ти й далі сиділа у своєму помешканні сиднем, і хоч скільки я намагався висмикнути тебе з чотирьох стін, ти не реагувала.

Лариса замислилася. Батько дійсно запрошував її до себе або ж пропонував приїхати погостювати щоразу, як вони говорили по телефону. Утім, вона знаходила нові й нові відмовки: навалилося забагато роботи, самопочуття не дуже гарне — словом, колись, не зараз, пізніше, пізніше, пізніше... Найчастіше все це були відверті нісенітницї; тепер же Лариса й сама не могла дати відповіді на питання, чому чинила саме так. Може, через потаємний страх, що зустріч із батьком додасть сили безрадїсним спогадам?..

— Знаєш, я вже далеко не молодий, — вів далі тато, — і не вічний. Але поки я тут — життя має тривати, і саме це я хотів показати тобі. Уселити в тебе віру. Я ж твій батько, а не стороння людина. Та ти щоразу відмовляла.

— Вибач мені, татку.

— Не вибачайся. Це не твоя провина. Горе, врешті-решт, кожен переживає по-своєму.

Лариса роздивлялася батька: сивина тепер укривала його чуприну не місцями, а суцільно, на обличчі з'явилися глибокі зморшки... Та, попри це, із його лиця не сходила усмішка, ніби насправді йому

років сорок і він має нестримну жагу до життя, а все зовнішнє — це просто якісний грим.

— Але як же тобі спала на думку ідея з листом? — запитала Лариса. — І звідки була така впевненість, що я дійсно пристану на ці божевільні пропозиції?

— Оскільки ми не могли зустрітися, я вирішив діяти хоч якось. Ти змалку захоплювалася таємничим. Напевно, вже не пригадаєш, але ти дуже любила писати листи в Лапландію напередодні кожного Нового року та щиро чекала на відповідь...

— Саме тому ти вирішив висилати листи?

— Не тільки, — батько прокашлявся. — Передусім я сподівався, що до дії тебе спонукатиме щось нетипове. Оскільки зараз уже ніхто не користується поштою, віддаючи перевагу тим стопекельним машинам, — тато кивнув у напрямку кімнати, де стояв комп'ютер, — то це мало спрацювати.

— Спрацювало, як бачиш. Але. для чого це?

— Бо був упевнений: лише вихід за межі квартири — не вимушений похід до крамниці, а дещо більше — зможе вселити хоча б трішечки віри, що життя триває. Я дуже хотів, аби ти побачила цей чудовий ранній березень, людей, які насолоджуються ним. Звісно, я сумнівався, що ти поїдеш у далеку дорогу.

— Так, сумнівалася і я, — засміялася Лариса.

— Але зробив ставку на те, що Кам'янець-Подільський тобі сподобався, коли ми їздили туди багато років тому. Ти майже напевно не поїхала б до якоїсь місцевості, де ніколи не була раніше. Та це й було занадто, бо ж і так довелося дуже різко виходити зі ступору. А тут грубо кажучи, я сподівався на твої спогади.

— Так. Якби це був не Кам'янець, а якийсь. не знаю. Ужгород чи щось таке, я б точно туди не потикалася, — погодилася Лариса.

— Бачиш! І мій подарунок полягав не в тих найдках, які ти так любиш, не в подароці як такий. Я хотів подарувати тобі розуміння того, що життя прекрасне, а деякі наші спогади — важливі, дорогі серцю спогади, безсумнівно, — потрібно вміти відпустити, щоби йти далі.

Тобі тридцять років — лише тридцять років! — і попереду ще стільки всього чудового, а ти немов поставила на собі хрест.

На очах жінки забриніли сльози. Пам'ять знову намалювала труну, по якій нетерпляче стукотів дощ, але цього разу спогад не затьмарював собою реальність, а був просто спогадом — безумовно, болючим і важким, та вже далеко не таким страхітливим. Батько казав слушно: треба жити. Мама навряд чи хотіла, щоб її єдина донька назавжди замкнулася в собі.

Тато немовби прочитав доччині думки:

— Гадаю, у мене вийшло щось змінити в тобі. Ти зараз плачеш, але вже видаєшся більш живою. Тобі сподобалася поїздка, серденько? Розкажи мені, як усе минуло.

І Лариса стала розповідати, розпочавши з ідіотської ситуації на ринку та завершивши пригодами з Марком у Кам'янці-Подільському. Вона не приховала від батька зовсім нічого, а дещо навіть трошки перебільшила. Не раз і не двічі вони двоє сміялися з нещодавніх пригод, допиваючи вистиглий чай, а Чернігів за вікном поволі поринав у сон.

— Марко — чудовий чоловік, тату. Мені з ним затишно, добре і якось... правильно. Але він увесь час у роботі! Узагалі, можна назвати дивом, що накрилася мідним тазом та його зустріч із корейцями і ми мали час погуляти.

— Знаєш, подекуди правдиві барви життя нам затьмарює не так минуле, як теперішнє. Надмірне захоплення роботою — це також свого штибу спосіб не бачити очевидного, — усміхнувся батько. -Скажи, ти хочеш чогось більшого за випадкову зустріч із цим чоловіком?

— Так, я дуже цього хотіла б! Але він живе так далеко й має так мало часу.

— Ну, по-перше, Київ — це не так далеко, як, скажімо, Берлін або Гельсінкі. А по-друге, я впевнений, ти знаєш, що робити. Правда ж?

— Ти не дарма подарував мені фотоальбом, тату. У ньому досі лежить його візитівка.

Електронний лист із невідомої адреси та з чудернацькою темою «333» надійшов Маркові ближче до кінця березня.

Олександра Ковель. Мамина французька скринька

— Мамусь, ма-а-а-а-м! Я теж хочу-хочу-хочу собі таку скриньку з казками! — усе не стомлювалося щебетати п'ятирічне дівча, укотре переглядаючи старенький мультфільм про домо-вичка Кузю.

Невдовзі Лада отримала таку омріяну скриньку під новорічну ялиночку й бавилася з нею, ніби чудернацькі казки насправді живуть усередині. Вона відкривала її та заворожено вимальовувала кімнату неймовірними розповідями. Дитяча уява, татові оповіді та мамині казки оживили дерев'яний виріб, огорнули дивовижними таємницями. Скринька, розписана казковими жар-птицями, оселилася біля дитячого ліжечка й назавжди випровадила страшного бабая зі сновидінь.

...Весни змінювалися черешневими літчками, смачні запаси солодкого варення сповіщали про нові зими, а казкова скринька незмінно вартувала ліжечко донечки.

— Ладонько, а хочеш, розповім тобі величезну таємницю? Але вона лише для дорослих і слухняних паняночок! — вабила цікавими розмовами мама.

— То ти все правильно про мене сказала, — оченята маленької мазунки відразу загорілись, — хочу-хочу-хочу! Мамунь, ну розповідай скоріш!

— Коли ти була маленьким карапузом, твої жар-птиці ховали у шкатулці тисячі різнокольорових казок. Щовечора ти дивувалася квітковим вальсам, дивам і чарам, принцесам та королевам із ка-

рамельних замків і звірятам, які з тобою розмовляли... Але твоя скринька подорослішала разом із тобою. Уявляєш?

— Мам, ти це серйозно? — здивовано поглянула донька.

— А ти думаєш, що дівчатка дорослішають та перестають вірити в дива? Слухай, панянку, далі. У кожної дівчинки є власна чарівна скринька, куди вона складає всі свої секрети, мрії, бажання. Спробуй і ти довірити отим жар-птицям свої таємниці. Які саме -вирішуй сама, але пам'ятай: там час від часу ти знаходитимеш минуле, оберігатимеш теперішнє й чаклуватимеш майбутнє!

— Чудасія! Мамунь, а казок ти, часом, не пишеш?

— Доню-доню, ходімо дещо покажу, — мама обняла дівчинку за плечі та повела до спальні.

Лада підвела очі на таку знайому шафу й не могла зрозуміти, що ж такого дивовижного можна там побачити. Але на верхній полиці, куди раніше вона ніяк не могла дістатися, стояла справжня знахідка. Дівчинка зрозуміла, що на скарб можна не лише глянути, і передчуття великих таємниць заповонило фантазійний простір.

Вінтажна скринька із французьким принтом мала доволі старенький вигляд і здавалася справжньою знахідкою для колекціонерів ретро-стилю. Лада милувалася нею, ніби музейним експонатом, але все ще не наважувалася відкрити.

— Мам, ти мені справді дозволяєш доторкнутися до твоїх таємниць?

— Ладочко, ти рано чи пізно все одно їх віднайнеш, — усміхнулася мама, — спалити минуле неможливо, навіть якщо воно й фізично горітиме. Розумієш?

Лавандовий аромат жив у шкатулці вже давно і з радістю вирвався на волю, змішуючись зі свіжим повітрям сучасності. Фотокартки, листівки й листи, старенькі конверти з ледь помітними штампами, записнички, незрозумілі дрібнички, які милували око жінки та нашіптували історії з минулого, — усе це дбайливо було розміщено власницею французьких таємниць. На дні залежалися аркуші рукописів, які викликали в дівчини інтерес. Оглянувши верхні аркуші, Лада приголомшено поглянула на маму:

— Ти не казкарка... Та ти справжня письменниця! Мамусь, чому я про це досі не здогадувалася?

— На все свій час. Це своєрідні казочки для дорослої донечки. Пам'ятаєш, що скринька може чаклувати майбутнє? У кожного власні чари! Колись ти віднайнеш свої. А ось це — лист, який я написала тобі ще двадцять п'ять років тому.

— Але ж мені лише вісімнадцять. Ти вже тоді знала, що в тебе буде донька?

— А кому б я розповідала про всі наші чари?

Дівчинка вмостилася біля вікна й розгорнула мамин лист:

«Доню!

Я навмисне написала тобі листа, коли була трохи старша від тебе. Хоч би як я хотіла, але не вдасться вберегти тебе від усіх солоних потоків сліз. Проте варто розповісти, яким барвистим можна бачити кожен новий день, навіть тоді, коли життя зводить усі думки у величезну чорну крапку.

Знаєш, донечко, моє маленьке відкриття виявилось дуже простим: потрібно бути закоханою двічі!

Ти здивуєшся спочатку цим словам, чи не так? Для початку закохайся в життя... У своє життя, яке містить стільки цікавинок, барв, ноток, пахоців! Кожного ранку небо буде інакшим, сторінки улюблених книжок перегортатимуться, дощ барабанитиме щоразу неповторну мелодію, а в знайомих дитячих мультиках ти знаходитимеш усе нові й нові секрети. Спробуй знайти краплинку закоханості в ранковій каві, пахоцах бабусиних пирогів чи улюблених бузкових парфумів, і ти зрозумієш, що буденність аж ніяк не сірого кольору, а наповнена по вінця чудесами!

Блиск твоїх закоханих оченят привабить й іншу, не менш чарівну закоханість — у чоловіка, який буде аж ніяк не половинкою, бо хіба ж потрібна половинка маленькому цілісному всесвіту, яким ти будеш?! Мелодія твого життя залишиться та ж, але зміниться аранжування, ти почувєш такі знайомі звуки абсолютно по-іншому. І це тебе аж ніяк не злякає, а захопить плекати нове звучання та щоразу імпровізувати музикування складених тобою ноток життя. Головне — не бійся, ти ж у мене смілива дівчинка! Але коли відчуєш, що аранжування гармонійно огорнуло тебе, не відпускай того майстра зі свого життя! Запам'ятай, що не всі помилки можна виправити. І навіть якщо ти будеш надто юна, варто спробувати бути щасливою!

Мама»

Дівчина кинула погляд, повний запитань. Мама з розумінням промовила:

— Ходімо пити чай із твоїми улюбленими вишневими тістечками!

— Але на цьому секрети не закінчились, еге ж?

— Звичайно, що ні... Ти ж знаєш, що в дівчаток багато-багато таємниць у будь-якому віці! У нас є вдосталь часу наговоритися, поки тато не прийшов із роботи.

— Мамунь, ти про щось жалкуєш? — обережно промовила Лада.

— Ти ніколи не знаєш, де щось утратиш, а де віднайдеш, Ладонько. Часом тобі здаватиметься, що сталося непоправне, але ти чомусь вижила. Старе аранжування відлунюватиме в серці, допоки не дозволиш впустити нову імпровізацію. Вона буде зовсім інша -не краща, не гірша, а просто інша. Затишна та тепла, як ковдра вранішнього сну. А через роки ти сидітимеш на кухні, смакуючи липовий чай, а на тебе дивитимуться блакитні оченята твоєї маленької копії. І ти розумітимеш, як чудово бути закоханою двічі!

Наталія Степанчук. Віднайдене щастя

Ніколи не забуду того літа, коли моя Марічка школу закінчила. Скільки всього думала-передумала про неї тоді! Я, мабуть, не так переживала, як вродити її мала. А це!

Як вона на іспити поїхала, то вже ми всі на вухах ходили, але потім! Результатів чекати — ото була мука. Це вам не те, що тепер: мобільні, Інтернет... У нас у селі був один телефон — у сільраді, — і пошта працювала через день. А поштаркою тоді була жінка Вась-ка-лехтрика, того, що потім током убило. Катря її звати.

От моя приїхала з іспитів, минуло кілька днів — і давай вона Катрю стерегти край дороги. Наче судженого, чекала-виглядала. А та їй усе: «Нема».

Моя Марічка навіть до клубу перестала ходити. І мовчазна така стала. А спитаєш щось, то вона все: «Які в мене шанси?» та «Коли вже ж воно буде?!» — одне на умі. І мені, як по правді, то теж, але я їй не признавалася, щоби ще гірше душу не ятрить.

А це одного дня була я на городі й чую: «Є тобі. От. Із гербом. Диви, яке гарне». Я — з городу, витираю наспіх руки, і сама — до хвіртки хутчіш. Дивлюся — Марічка моя плаче.

— Що таке? — питаю. — Доню, ну не треба. На той рік поступиш... — подумалось одразу про погане.

А Марічка плаче, слова сказати не може, тільки й розібрати «...тіла», «я х...я». Дає мені конверт і лист. Гарні такі, важні: на білому, із малюнками, печатками... Читаю: «Вітаємо Вас зі вступом...»

Я на дочку:

— То ти чого? Донечко, усе ж добре! Розумничка моя! — і собі сльозу пускаю, із радості.

— Я хотіла в Академію! — випалює Марічка і знову реве ще дужче.

— Ну й нічого. Зате татко буде радий. Він завжди тобі казав, що в технічний треба йти: такі люди скрізь потрібні. Він пишатиметься тобою.

Що казати, поплакала Марічка моя та й поїхала собі вчитися, куди вже доля занесла. Важко було. Вона все казала, що то не її, але тягнула, як могла. На еколога вона хотіла, але що той еколог? Ну куди його? А тут хоч професія буде людська. І татко наш гордий дуже був із того: вступила, куди він хтів. Звикне Марічка. Вона в мене дівка терпляча. Аби не вигнали.

От уже й Покрова скоро. Уже одболіли всі літні переживання. Уже й Марічка сама успокоїлася. Ну і слава Богу. Коли це приходить до мене Людка, що на сусідній вулиці живе.

— Агов! Є хто вдома?

— Та є, — кажу, а собі думаю: «Чого це вона прийшла? То ж не ходила ніколи».

— Ой, дивіться-но сюди! Оце прибирала я на пошті та й знайшла попід стіною, — і простягає мені конверт, білий такий, із гербиком. Саме тим, що треба, гербиком.

Я подякувала і побігла в хату читати. А там: «Вітаємо! Вас зараховано до складу студентів...»

Ой ти ж, Божечко! Що робити? Що тепер?

Глянула на конверт. Печатка «Відправлено» шістнадцятим серпня йде. Це ж два місяці воно там лежало! Що робити?

Подумала я, подумала та й пішла до Катрі. Кажу:

— Людка конверт знайшла в тебе під столом. Для Марічки моєї.

— То й що? — питає Катря. — Голові підеш жалітися?

— Не стану я на тебе жалітися, ти мені печатку постав.

— То що ж я тут поставлю? Звідки я знаю, коли воно там прийшло?

— Став на сьогодні. МЕНІ воно ПРИЙШЛО сьогодні, — уже я терпець втрачала.

— Щось ти задумала собі...

— Що задумала, то в моїй голові, ти свою тим не натруджуй.

— Хочеш мені пакість якусь учудить?

— Дуже ти мені потрібна, — засміялася я, — ти печатку постав, а я розберуся.

— То що ти задумала?

Я вже стала закипати.

— Богом клянусь, нічого тобі за то не буде! Ти лише печатку постав...

І таки поставила.

Побігла потім я в сільраду. Закрито там усе було, побігла до голови додому. Кажу, що діло таке, що чекати не можна, треба Марічці дзвонити. Він попервах і слухати не хотів, але потому я впросила. Повезло мені страшно: найшли мою Марічку. Вона аж перелякалася: чого то дзвонять? А я ж думаю, що зразу їй не казатиму. Розпитала, як їй там живеться. Марічка, взагалі-то, мені пише, хоч і раз на місяць, але пише, проте, думаю, ще спитаю. Усе в неї йде собі помаленьку. Сусідки хороші в кімнаті попалися. З одною вони вже й здружилися, утім, усе одно голос у неї якийсь чи то сумний, чи то змучений. І каже вона:

— Я так не можу. Я на той рік знову піду вступати. Ну не моє воно, мамо, не моє!

— Доню, — кажу, — я ж чого тобі оце дзвоню. Тут Людка конверта знайшла з Академії. Вони хотіли тебе брати, а він у Катрі згубився. Тут, у нас на пошті. Марицю, ти не плач. Я собі от що думаю. Треба їм усе розказати. Може, тебе приймуть?

— Мам, — схлипує Марічка, — ну яке там приймуть! Пізно вже... -і ще гірше в плач.

Я вже й пожаліла, що сказала: так дитина побивається... Але успокоювала її:

— Марицю, ну, вони ж теж люди, теж дітей мають. Я приїду, підемо, поговоримо там. Може, ще якось воно все владнається.

Так ми поговорили, і пішла я в столицю збиратися. Васько мій злий був, що й не сказати:

— Поламаєш долю дитині! Ну куди той еколог? Це ж хоч вивчиться, то люди будуть. Може, у райцентр візьмуть, на завод.

— Поламаю, як не поїду. Василю, не мороч мені голови, я поїду!

Марічка мене зустріла на автостанції, та й ми зразу — в Академію. Уперед нас зовсім пускати не хотіли, але показала листа, то потому відправили нас на кафедру. А там жіночка така була молоденька, сама як студентка. Вислухала нас, на Марічку мою подивилася, стала дзвонити всім. А потім повела нас у якийсь кабінет. Сидів там чоловік із борідкою й мудрими очима. Я побачила його та думаю: «Такий мою Марічку не образить». Розповіли ми йому все. Він ще попитав усяке в Марічки, про школу, про те, як вона вчиться тепер, що думає на потім, і каже мені:

— Несіть документи, — і ще потім жіночці-як-студентці: —
Зробіть наказ.

Моя Мариця сиділа ні в сих ні в тих, — повірити не могла.

— Завтра приходьте на пари, — сказав Марічці чоловік із мудрими очима. — Вам треба багато надолужити.

Тут Марічка моя таки повірила, так зраділа, що вам і казати, і дякувала всім.

— Дякуємо, В'ячеславе Степановичу, — сказала жіночка-як-студентка і вивела нас.

Розказала потім, що і як робити. Ми з Марічкою кожне слово ловили, а доня ще й записувала. Потім ще кілька днів носилися ми з тими папірцями. Але довго я бути не могла — додому, до хазяйства треба. То ще потім і Марічка моя сама набігалася. Але як проводжала мене, така була — аж світилася! Я думаю: «Слава тобі, Боже. Дитина хоч на дитину схожа стала». Їхала додому зі спокійною душею.

Моя Марічка лист дотепер береже. Каже, що він їй усе життя перевернув. А я згадаю те все й думаю: «Таки правда».

Галина Яценко. Листи з бабусино скрині

Вона, мабуть, уважала себе господинею нашого дому! Дебела, рожевобока, у вбранні з охристої міді, гонорово стояла на покутті. Усі, хто заходив до нас у гості, вважали за честь посидіти поряд із нею, поплескати по дзвінких боках та, прицмокуючи язиком, приказати: «Красуня! Справжня австріячка!» І переважно ніхто не знав, що її внутрішній світ значно багатший за зовнішні оздоби. Уже майже ціле століття вона мовчазно берегла таємниці нашого роду — розмиті рікою часу світлини, старі вишивані сукні та сорочки, лапсердаки, що несли в собі тайни хрестин, шлюбу, перших причасть, віночки, які досі зарум'янювалися, коли згадували перші поцілунки їхніх власниць, документи про освіту на папері, технологію виготовлення якого вже ніхто не пам'ятав... Вона вмщала в собі декілька життів, бо була скринею бабусиної бабусі.

Скриню, зазвичай, відчиняли раз на рік — на день святого Іллі, коли мама виносила провітрити одіж, а тато змащував запірки та петлі. Цей день ставав справжньою казкою для нас, дітей. Ми розглядали бурштинове сонце крізь прабабусине намисто, питали в кованого австрійського свічада, чи бачило воно гарніших дівчат у минулих століттях; шукали в листах, які писав мій прадід із польського війська до своєї коханої (прабабця була донькою дяка, а отже, письменна), пристрасних рядків та зізнань у коханні, але найінтимнішими моментами були «здоровлю сердечно», «цілую в оченята»...

Щоправда, одного року споконвічна традиція була порушена. Мама відчинила скриню взимку, коли мені виповнилося шістнадцять.

— Доню, твоя бабця дуже тебе любила. Шкодувала, що не буде поруч, коли ти виростеш. Тому перед смертю написала чотири листи, які я пообіцяла давати тобі щороку на день народження. Нині тобі шістнадцять, тож я маю дати першого листа! — тремтячою рукою передала невеликий згорточок, що пахнув полином і різдвяними пампушками, зберігав тепло бабусиних долонь, а з рівеньких рядочків та літер лилися потоки незримого світла.

Моя люба дитино!

Тобі шістнадцять! Я радію разом із тобою! Адже сьогодні розпочалася справжня весна твого життя -юність! Вона, як і весна, буде почуттєво бурхлива, зігріватиме сонцем любові, морозитиме перші паростки кохання — байдужістю топитиме ріками пристрасті та сліз!.. Я б дуже хотіла, щоби твоє кохання завжди було розділене на два серця, але так рідко буває, моя зірочко. Пам'ятай, що дар любові — безцінний! Навіть якщо вона не взаємна! Ніколи не грайся з чужими почуттями, моя зірочко! Розкажу тобі бувальщину, яка трапилася з нашою далекою родичкою!

Катря була красунею: струнка, очі, як тернини, а губи — наче калиновим соком підмальовані. А горда була — не підступити! Скільки парубків того року, коли Катрі виповнилося шістнадцять, їли гарбузову кашу! Час ішов, а дівка перебирала нареченими, мов чернець вервицю. Той губатий, той носатий, той забідний, а той забагатий, — у кожному знаходила якийсь гандж. Аж ось приїхав із сусіднього села на храмовий празник парубок: і красивий, і багатий, і письменний, і серце добре, і руки золоті. Поклав Степан, так його звали, око на нашу кралю. А вона від нього носа верне, як від переквашеної капусти. А що вже крутила ним, як баба веретеном: то ікону їй із Києва привези, то принеси пригорщу червоних мурашок, то скупи всі ковбаси в місті на ярмарку та нагодуй сільських собак. Степан крутився, мов муха в окропі, виконуючи забаганки Катерини. А перед Покровою, коли вже й дівчата рушники подавали, став питати: «Катрусю, чи підеш за мене?» — «Мо'ї піду, та маєш виконати ще одне моє бажання, — хитро примружила око, міркуючи, чим вразити веселе товариство, що зібралося того вечора в Марусі Вишняківни на вечорницях. — О, бери-но оцю кочергу та йди на могилу старого Дримбаря й там її запни. А я рано піду перевірю, чи вона там!» Умить замовкли співи та сміх, навіть голки пришикли в полотні та причаїлися у вовні веретена. Усі знали, що старий Дримбар, який тиждень тому помер, був чарівником. Казали, що досі змії, ящірки, жаби та різна нечисть сидять на його могилі, то ж її й удень обходили десятою дорогою, не те що вночі. «Добре», — із викликом глянув парубок і пішов у темряву. Минула година, дві, а Степан не повернувся. «Кишка тонка. Мабуть, додому втік!» — жартували парубки, а самих аж дрижаки брали при думці, що могли б бути на Степановому місці.

...Місяць стояв уповні, скимліли вовки, передчуваючи холодну зиму, потягали свої закоцюблі тіла дерева, хрускаючи гілками, мов старі діди кістками на печі. Ось і могила Дримбаря. Степан майже вголос почав читати «Отче наш». Ураз стемніло, начебто хто очі повибирав. Місяць зайшов за хмару. Парубок заледве намацав хрест, а трохи нижче від нього запхав у ще свіжу землю кочергу. Ступив крок і відчув, що кожух його щось тягне. Сплюнув, перехрестився, смикнув рукою одержину, а вона наче цвяхами прибита до землі. Шарпнув удруге, утретє, а з могили ані руш. «Боже милосердний, Дримбар тягне мене на той світ», — ще встиг подумати Степан перед тим, як зомліти.

Зранку хлопця знайшли пастухи. Степан лежав на могилі, розкинувши руки, а пола кожуха була прип'ята до землі його ж кочергою. На щастя, юнак дихав. Степан важко хворів після пережитого страху. Потім одружився із сусідською дівчиною, а Катря так і залишилася дівувати до смерті, бо зрозуміла, що насправді кохала Степана.

Хай твоє серце буде завжди відкрите для щирих почуттів!

З любов'ю бабуся Стефа!

Привіт, моє сонечко!

День твого сімнадцятиріччя хотіла б наповнити веселощами та сміхом, тож розкажу тобі кумедну історію про найнеприємнішу людську емоцію -страх! Ластівко моя, хоч би якою катастрофічною видавалася тобі життєва ситуація, не допускай страху в душу, бо він найгірший порадник! Хай твоїм союзником у непередбачуваних обставинах завжди буде тверезий розум та холодне серце! Адже часто під маскою справжнього жахіння, як ми вважаємо, може ховатися маленьке непорозуміння! Трапилася ця придибенція з моїм двоюрідним братом Миколою.

Одного разу Микола подався в сусіднє село на храмовий празник, а по дорозі зайшов у гості до свого товариша Василя. Погомоніли про те, про се, випили по чарчині, закусили огірками та копченим салом, а тут Василева мати, Ганна, поставила перед Миколою ще й цілий полумисок вареників із грибами. Конвеєр «тарілка — сметана — Миколін рот» працював добрих півгодини! Час би вже й відкланятися, а гість — то за свитку, то за ще один вареник.

— Ну й знатні ж у вас вареники, тітко Ганно! Мабуть, із білими грибочками?

— Які там білі, синку! Це ж моримухи!

Микола зблід. Останній вареник, мов миша у нірці, причаївся десь у стравоході. Ледь добрів додому і одразу зліг. Що вже бідна мати не робила: і відваром із льону та вільхових шишок напувала, і свяченим зіллям підкурювала, і в коноплі брати лежачого носили... Усе дарма. Микола лежить, стогне та прощається з усією родиною, бо каже, що остання година його вже прийшла.

На третій день звістка про Миколину хворобу долетіла й до Василя. Прийшов провідати друга та не з порожніми руками, а з дзбаночком вареників. Лишень поріг переступив, а Микола в крик:

— Геть із моїх очей! Це твоя матінка мене отруїла, бо знає, що ти теж за моєю Марусею сохнеш! Мабуть, разом із нею мухомори збирав для вареничків своїх клятих!

— Миколо, побійся Бога, які мухомори?

— Тітка Ганна сама зізналася, що моримухів у вареники понапихала.

— Ха-ха-ха-ха! Моя мати моримухами називає підосичники! Батько щодня з лісу приносить їх повні козуби, а матері набридло чистити й варити, то зі злості моримухами підосичники й прозвала.

— Ти... ти... правду кажеш? — хворий ураз скочив на ноги.

— Грім би ня забив, як брешу!

А за годину Василь та вся Миколина родина залюбки ласували варениками з «моримухами»!

Будь завжди відважною, моя люба!

З найщирішими почуттями твоя бабця Стефа

Моя дівчинко!

Сьогодні тобі вісімнадцять! Цього року ти закінчила школу й у тебе почалося справжнє дорос-ле життя. Діти завжди мріють якнайшвидше вирости, а коли це трапляється, то розуміють, що дорослість — це не лише необмежена свобода, а й відповідальність за свої вчинки, за тих, хто довіряє тобі частинку свого життя. Будь-яка професія -це відповідальність за іншого! Мабуть, ти станеш учителем, як мріяла в дитинстві. Якщо так, то мусиш пам'ятати, що вчитель — це покликання, яке зіткане з відповідальності та

жертвності. Саме про жертвність хочу розповісти тобі чергову історію.

Вони йшли... А очі туманили синь неба й рожевий, мов кінчик полум'я, цвіт. Цвів верес... Пропікав до самого серця... Останній цвіт у вересні, останній вересень, останній вересовий цвіт. У його житті вже було двадцять сім вереснів, у їхньому — лише сім. Сьогодні верес цвів востаннє для них. Вони йшли, місили болото зі слізьми неба, утирали свої сльози, мов мак у глиняну макітру, у потемнілі обличчя широкими рукавами. Плакали тихо, мов дорослі, маленькі хлопчачки, які лише вчора вивчили дві перші букви абетки. І плакав вимученою усмішкою їхній учитель.

— Дивіться, діти, який гарний вересовий цвіт. Він, як заключний акорд літа, бо цвіте останнім...

Вони йшли... Йшли з опущеними головами, а смерть через дула націлених автоматів, мов через соломинку, випивала їхні життя! Пила по краплині, смакуючи кожен інгредієнт: розпач, жах, сльози, вибухи снарядів серця, пульсуючу кров... Пила, аж прицілювала, відвагу із серця ще молодого парубка, що був серед них найстаршим, отруювала його ще не ціловані вуста поцілунком відчаю... А він не здавався — пошерхла долоня мить тремтіла на рудому павутинні м'якого волоссячка, потім заплутувалася в чорних хащах кучериків іншого.

— Не бійтеся, діти! Я з вами! Вони ведуть нас лише фотографуватися. Миколо, витри личко, бо який будеш на пам'ятній знижці!

А в мозку, як у сильці, билася думка: «Хто з односельчан видав їх? Хто доніс окупаційній владі, що в їхньому класі вчать євреї?» Згадав, як плакали діти, хапаючи його за поли піджака, коли він із Мойше, Давидом та Шимоном виходили зі школи.

— Ви залишайтеся, у вас усе гаразд із документами, — сказав йому тоді білявий нащадок арійців, сам зовсім ще дитина.

— Я — вчитель! Це мої діти, я піду з ними! — пропік поглядом...

Назустріч дивній процесії вийшов фельдфебель, чимось схожий на індика.

— Я — вчитель! Це мої діти, мої учні!

— Євреї!

— Ні, українці!

— Брешиш! Розстріляти! Його теж! — мляво махнув рукою.

— Зачекайте! Ми мусимо помолитися! — впали на коліна, перехрестилися. — Отче наш, іже єси на небесах... — залунало на чотири голоси.

Слова молитви білими голубами білися попід хмари, що розрядилися густим дощем та шаблями блискавок.

— Гер Шмідт! Вони християни, вони не євреї. Мабуть, Павло збрехав, — глянув благально на старшину їхній конвоїр.

— Не євреї, то й не євреї. Не мороч мені голови! Мій обід холоне. Геть!

Вони бігли полем... Вересові квіти горнулися рожжевими голівками до їхніх босих ніг. ««Боже, як добре, що на першому уроці я навчив їх Господньої молитви!» Громи глушили дзвінкий сміх, дощі полоскали обличчя. А в небі за хмарами сонце танцювало запальний танок життя!

Щодня ділися щиро частинками своєї душі з іншими, бо лиш так зможеш її вберегти від світорозхри-стань!

Бабця Стефа, яка віддала б життя за твоє щастя

Моя золота онучко!

Усе, що я можу тобі подарувати на твоє дев'ят-надцятиріччя, — свою любов. Пам'ятай, що ти для мене — найдорожча! Ніякі скарби ніколи не зрівняються зі щирими людськими почуттями. Дуже шкода, що в сучасному світі багато людей про це не знають, що готові виміняти сяйво очей на блиск золота, щирі сльози на карати діамантів. Грошелюб-ство та його сестра скупість — найгірші супутники людського життя, моя дитино. Хай найціннішим для тебе завжди буде багатство людської душі. А я, як завжди, розкажу тобі історію про свекра моєї тітки.

Цукрові півники танули на сонці, ковбаси випинали блискучі боки, наче змагаючись, хто з них соковитіша та товстіша, калачі духмянили повітря, перебиваючи запах літа, а булочки, мов ватага овець, розсипалися по стільницях... Ярмарок вирував!

— Тату, купи цукерку!

— А мені он той завиванець!

— Намисто, хочу намисто...

— Кожушину б мені справити...

Луку Леміша, який щойно повернувся з Гамерики, обступила чорноока, блідоцока дівтора.

— Цить! — гримнув батько, і малі Лемішата, усі як один, проковтнули разом зі слиною останні склади слів-прохань.

— У нас нема грошей на ваші витребеньки, — відчеканив, мов кинув доларовою монетою до землі, Лука й суворо глянув на жінку. — Бачу, розбалувала їх, поки мене не було. Виріжеш їм удома по кружальцу з цукрового буряка, то й матимуть лягоміни!^[2] А Петрові витягни з комори свій овечий кожух! Так, так, той, що в нім дівувала, най доношує!

І Лука Леміш гордо поплив по ярмарку, прицінюючись до волів, коней, корів, а за ним подріботіла вся його челядь. Одинадцяттеро синів і доньок — багато дармової сили, то й худоби можна було тримати багато! Моргів поля теж було чимало, і грошики в Луки завжди водилися. «Копійка до копійки липне», — завжди примовляв він, закопуючи глеки з червінцями в саду. А в селі тим часом побутувала нова приказка: «Голі й босі, як Лемішеві діти». А що вже гріли йому руки сіро-зелені гамерицькі ^[3] банкноти, і не переповісти, — складав купюру до купюри, щоп'ять хвилин перераховував та ховав у нагрудну кишеню, аби ближче до серця!

Цього разу поярмаркував добре: купив дві телички й пару коней. По обіді сам вигнав свою худібку в поле, щоби люди бачили, який із нього господар! Сонце пражило так, наче намагалося зготувати собі Луку на вечерю, липкий, мов липневий мед, сон заповзав під повіки. Урешті-решт Леміш не витримав — зняв чоботи, дорогоцінний лейбик та вмоствився на зеленій перині під балдахіном косатих верб. Прокинувся, коли вечірні роси заохолодили його босі ноги. Усміхнувся, потягнувся та за звичкою приклав руку до серця і, о Боже, не відчув там звичного тугого валика купюр. Великі краплі поту стікали по обличчі, Лука лапав себе по всьому тілу, а грошей — наче й не було. Гарячково почав нишпорити довкола себе. Глядь, а на траві — обгризені очі, носи та вуха американських президентів та купка чорного мишачого посліду...

Давно помер бойківський Гобсек, а приказки про родину Лемішів і досі збереглися в сільському фольклорі. Найпоширеніша з них: «З'їла зима день, мов миші Лемішеві доляри».

Пильнуй скарби свого серця!

Ніколи не скупа на любов до тебе твоя бабця Стефа

Вона досі вважає себе господинею вже тепер мого дому. Дебела, рожевобока, у вбранні з охристої міді, дисонує з меблями у стилі хай-тек. Але з усіх багатств світу вона для мене найдорожча, бо це — бабусина скриня. Це скриня, яка пахне любистком та м'ятою, розмальовує мій світ пацьорками бойківських лейбиків та червоно-чорно мережить мою долю. Це скриня, яка розказує чорно-білі історії бабусиним голосом із пожовклих листів і зберігає в собі часточку моєї душі. Це — моя бабусина скриня, яка береже пам'ять мого роду.

Примітки

1

Від англ. as soon as possible — якнайшвидше.

2

Лягоміни — делікатеси (з польськ.).

3

Американські.